МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Є. В. Маказан
Д. Т. Бікулов
А. М. Протас
О. М. Олійник
С. В. Маркова
О. О. Головань

ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Навчальний посібник
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Менеджмент»
освітньо-професійної програми
«Бізнес-адміністрування»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол №___ від ____

Запоріжжя
2025

УДК 005.915:330.322(075.8)
Ф591

Маказан Є. В., Бікулов Д. Т., Протас А. М., Олійник О. М., Маркова С. В., Головань О. О. Фінансово-інвестиційний менеджмент : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Бізнес-адміністрування». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. 100 с.

Навчальний посібник «Фінансово-інвестиційний менеджмент» розроблено відповідно до силабуса навчальної дисципліни. У ньому систематизовано теоретичний матеріал з основних тем курсу. Увагу акцентовано на принципах фінансового та інвестиційного менеджменту, методах оцінки фінансових ризиків, а також стратегіях управління фінансами підприємства. Розглянуто механізми залучення капіталу, особливості фінансування інвестиційних проєктів, управління портфелем активів і диверсифікацією ризиків.

До кожної теми наведено перелік основних понять і термінів, запропоновано питання і тести для самоконтролю, а також практичні завдання для розвитку навичок оцінки інвестиційної привабливості проєктів і прийняття ефективних фінансових рішень.

Для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Бізнес-адміністрування».

Рецензент
К. В. Петрова, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Відповідальний за випуск
Д. Т. Бікулов, доктор наук з державного управління, завідувач кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

ЗМІСТ

ВСТУП ……..... 4
ТЕМА 1. СУТНІСТЬ І ЗАВДАННЯ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ…….. 6
ТЕМА 2. ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ЯК ОСНОВА ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬ 17
ТЕМА 3. ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА…….. 29
ТЕМА 4. ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ 40
ТЕМА 5. ФІНАНСОВІ РИНКИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ІНВЕСТИЦІЙНІ РІШЕННЯ…….. 52
ТЕМА 6. КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ…….. 64
ТЕМА 7. РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ……..... 75
ТЕМА 8. ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА БЮДЖЕТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ……. 85
ПРИКЛАДИ РОЗВ’ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ…… 96
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА ……..……. 97
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ……..…… 98

ВСТУП

Фінансово-інвестиційний менеджмент є важливою складовою управління сучасними підприємствами, що займаються міжнародною діяльністю. Це сфера, яка включає в себе управління фінансовими ресурсами, розробку стратегій інвестування, управління ризиками та аналіз ефективності інвестиційних рішень. Сучасний фінансово-інвестиційний менеджмент спрямований на забезпечення стабільного й ефективного функціонування підприємства на міжнародному ринку, збереження його високого рівня рентабельності та конкурентоспроможності.

Навчальний посібник з дисципліни «Фінансово-інвестиційний менеджмент» розроблений для здобувачів ступеня вищої освіти магістра, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Бізнес-адміністрування». Його опрацювання сприятиме ознайомленню з комплексним підходом до управління фінансовими потоками та інвестиціями на різних етапах діяльності підприємства. Посібник охоплює ключові аспекти фінансового та інвестиційного менеджменту, зокрема аналіз фінансової ситуації підприємства, оцінку ефективності інвестицій, фінансове планування та прогнозування, а також управління фінансовими ризиками.

Особливу увагу в посібнику приділено таким темам, як розробка фінансової стратегії, оцінка вартості капіталу, диверсифікація портфеля інвестицій та вибір оптимальних фінансових інструментів для забезпечення сталого розвитку компаній. Також розглянуто методи оцінки інвестиційних проєктів, особливості аналізу фінансових результатів і ефективності використання ресурсів, що дозволяє підприємствам приймати обґрунтовані фінансові рішення.

Навчальний посібник допоможе студентам не лише засвоїти теоретичні основи фінансово-інвестиційного менеджменту, а й розвинути навички застосування фінансових інструментів, аналізу та управління інвестиціями, а також ефективно планувати і прогнозувати фінансові потоки підприємства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких компетентностей:

– здатність встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими організація визначає подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани;

– здатність розробляти проєкти, управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість;

– здатність до управління організацією та її розвитком, до розробки, обґрунтування та реалізації стратегії управління бізнесом.

Вивчення дисципліни «Фінансово-інвестиційний менеджмент» передбачає набуття програмних результатів навчання, що визначені освітньо-професійною програмою «Бізнес-адміністрування»:

– планувати діяльність організації в стратегічному та тактичному розрізах;

– уміти делегувати повноваження та керівництво організацію, формувати

стратегічні цілі функціонування організаційних систем, визначати місію та цілі діяльності бізнес-структур;

– уміти планувати і здійснювати інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення організації (підрозділу).

Послідовність подання програмного матеріалу в посібнику є логічною та відповідає змісту силабуса навчальної дисципліни. У ньому систематизовано теоретичний матеріал із ключових тем курсу. Запропоновано питання і тести для самоконтролю, практичні завдання аналітичного та розрахункового характеру, що сприятимуть набуттю навичок фінансового аналізу, оцінки інвестиційних проєктів і прийняття економічно обґрунтованих рішень.

ТЕМА 1
СУТНІСТЬ І ЗАВДАННЯ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Мета: засвоєння основних теоретичних положень фінансово-інвестиційного менеджменту; ознайомлення із його сутністю, завданнями, методами і принципами, а також роллю в процесі управління інвестиціями.

Основні поняття: фінансовий менеджмент, інвестиційний менеджмент, фінансове управління, інвестиції, фінансові ресурси, інвестиційна діяльність, фінансова стратегія, ризики, дохідність, ліквідність, фінансове планування.

План

1. Поняття фінансово-інвестиційного менеджменту.
2. Основні цілі та завдання фінансово-інвестиційного управління.
3. Методи та принципи фінансового менеджменту.
4. Роль фінансового менеджера в управлінні інвестиціями.

1. Поняття фінансово-інвестиційного менеджменту

Фінансово-інвестиційний менеджмент є невід'ємною частиною сучасного управління підприємством, оскільки він визначає напрями фінансування, оптимізує інвестиційні рішення та допомагає досягти стратегічних цілей. В умовах ринкової економіки він сприяє ефективному розподілу капіталу, що забезпечує підприємству конкурентні переваги.

Головною метою фінансово-інвестиційного менеджменту є максимізація прибутку та мінімізація ризиків, що досягається шляхом обґрунтованого вибору фінансових інструментів і стратегій. Управління фінансовими ресурсами передбачає визначення джерел фінансування, оцінку інвестиційної привабливості проєктів та розподіл коштів між різними активами.

Фінансовий менеджмент як складова фінансово-інвестиційного менеджменту фокусується на залученні, розподілі та використанні фінансових ресурсів. Він включає бюджетування, фінансовий контроль, аналіз ліквідності та управління борговими зобов'язаннями підприємства.

Інвестиційний менеджмент, своєю чергою, спрямований на управління інвестиційними проєктами, оцінку ризиків та прогнозування можливих фінансових результатів. Він забезпечує вибір найперспективніших напрямів капіталовкладень, що відповідають довгостроковій стратегії підприємства.

Основою ефективного фінансово-інвестиційного менеджменту є застосування сучасних методів оцінки фінансового стану компанії, прогнозування грошових потоків та аналізу фінансових ринків. Використання фінансових моделей і технологій дозволяє точніше прогнозувати результати інвестиційної діяльності та уникати можливих кризових ситуацій.

Сучасний фінансово-інвестиційний менеджмент також включає цифровізацію та автоматизацію процесів управління фінансами. Використання фінансових технологій (FinTech) дозволяє значно підвищити ефективність управлінських рішень та мінімізувати людський фактор у прийнятті рішень.

Фінансово-інвестиційний менеджмент має значний вплив на фінансову стійкість підприємства, оскільки він допомагає збалансувати короткострокові та довгострокові фінансові інтереси. Важливим завданням є збереження ліквідності компанії та забезпечення її здатності виконувати зобов'язання перед кредиторами та інвесторами.

Одним із ключових аспектів фінансово-інвестиційного менеджменту є оцінка ризиків, пов'язаних із прийняттям фінансових рішень. Менеджери повинні враховувати фактори економічної нестабільності, зміни у законодавстві, конкуренцію та інші зовнішні умови, що можуть вплинути на фінансовий стан компанії.

Збалансований підхід до фінансово-інвестиційного менеджменту дає змогу не лише забезпечити поточну фінансову стабільність підприємства, а й створити умови для його довгострокового розвитку. Раціональне управління фінансами та інвестиціями сприяє зростанню капіталізації компанії та підвищенню її ринкової вартості.

Таким чином, фінансово-інвестиційний менеджмент є важливим інструментом для досягнення фінансових цілей підприємства, забезпечення його стійкості та підвищення прибутковості. Він потребує комплексного підходу, що включає використання сучасних фінансових методів, аналіз ризиків та ефективне управління фінансовими ресурсами.

2. Основні цілі та завдання фінансово-інвестиційного управління

Досягнення фінансових цілей підприємства неможливе без ефективного управління інвестиціями. Фінансово-інвестиційне управління спрямоване на створення умов для стабільного розвитку компанії, підтримання її конкурентоспроможності та зростання ринкової вартості.

Однією з головних цілей фінансово-інвестиційного управління є максимізація прибутку. Це досягається за рахунок оптимізації витрат, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та вибору прибуткових інвестиційних проєктів.

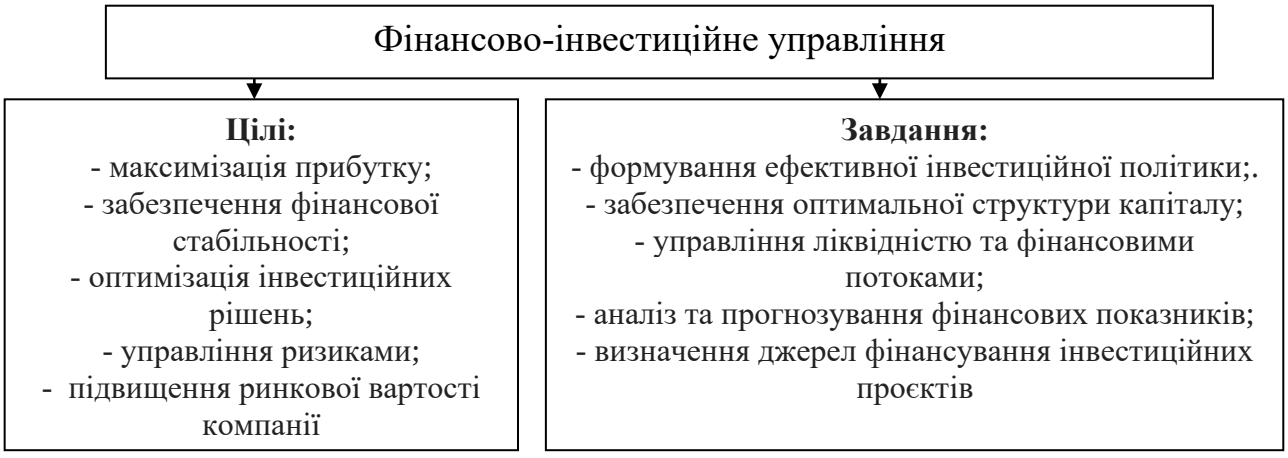

Рисунок 1.1 – Цілі та завдання фінансово-інвестиційного управління

Фінансова стабільність є важливою умовою довгострокового функціонування підприємства. Вона передбачає підтримання достатнього рівня

ліквідності, забезпечення фінансової незалежності та своєчасне виконання зобов'язань перед кредиторами, партнерами й інвесторами.

Оптимізація інвестиційних рішень є ключовим завданням для забезпечення ефективного використання капіталу. Вибір перспективних напрямків інвестування дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити високу дохідність.

Управління ризиками є важливим компонентом фінансово-інвестиційного управління. Воно включає ідентифікацію можливих загроз, оцінку рівня ризику та розробку заходів щодо їх мінімізації. До основних інструментів управління ризиками належать диверсифікація, страхування, хеджування та використання фінансових деривативів.

Підвищення ринкової вартості компанії є стратегічною метою фінансового менеджменту. Висока вартість компанії приваблює інвесторів, забезпечує доступ до нових джерел фінансування та зміцнює позиції на ринку. Для досягнення зазначених цілей необхідно формувати ефективну інвестиційну політику. Це означає вибір оптимальної стратегії інвестування, враховуючи ризики, дохідність та фінансові можливості підприємства.

Забезпечення оптимальної структури капіталу дозволяє зменшити витрати на фінансування та підвищити фінансову гнучкість компанії. Важливо знайти баланс між власним та позиковим капіталом, щоб уникнути надмірного фінансового навантаження. Управління ліквідністю та фінансовими потоками передбачає контроль над надходженнями та витратами підприємства. Це дозволяє забезпечити платоспроможність компанії та уникнути касових розривів.

Аналіз і прогнозування фінансових показників є важливою частиною фінансового планування. Регулярний аналіз фінансових звітів, оцінка прибутковості та ліквідності дозволяють приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Визначення джерел фінансування інвестиційних проєктів допомагає забезпечити необхідні кошти для реалізації стратегічних планів компанії. Це можуть бути як внутрішні джерела (прибуток, амортизаційні відрахування), так і зовнішні (кредити, залучення інвесторів, випуск облігацій).

Фінансово-інвестиційне управління також передбачає оцінку ефективності використання капіталу. Важливо постійно аналізувати рентабельність активів, рівень заборгованості та ефективність інвестування.

Окрім того, значну роль відіграє стратегічне планування фінансової діяльності. Це дає змогу підприємству адаптуватися до змін на ринку, визначати перспективні напрями розвитку та ефективно використовувати фінансові ресурси.

Раціональне використання фінансових інструментів дозволяє підприємству отримувати додатковий прибуток. Це можуть бути банківські депозити, цінні папери, венчурні інвестиції, інноваційні стартапи тощо.

Також важливим аспектом є моніторинг зовнішнього середовища. Аналіз макроекономічних факторів, законодавчих змін та конкурентного середовища дозволяє підприємству вчасно реагувати на виклики ринку.

Управління фінансовими ризиками має включати розробку сценаріїв кризових ситуацій та методів їх подолання. Це допоможе зменшити негативний вплив непередбачуваних подій на фінансовий стан компанії.

Значна увага повинна приділятися фінансовій звітності та аудиту. Прозорість фінансової діяльності підвищує довіру інвесторів та забезпечує відповідність законодавчим вимогам.

Таким чином, фінансово-інвестиційне управління є комплексним процесом, що включає широкий спектр завдань. Його ефективна реалізація дозволяє підприємству зміцнити фінансову стійкість, забезпечити довгострокове зростання та успішно функціонувати в конкурентному середовищі.

3. Методи та принципи фінансового менеджменту

Фінансово-інвестиційний менеджмент передбачає використання різних методів і підходів для ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства. Дотримання ключових принципів дає змогу досягати стратегічних і тактичних фінансових цілей, а застосування відповідних методів підвищує ефективність прийнятих рішень.

Одним із найважливіших принципів є *принцип стратегічного управління*. Це означає, що фінансові рішення мають бути узгоджені з довгостроковими планами компанії, враховувати перспективи розвитку та зміну ринкових умов.

Принцип гнучкості передбачає адаптацію фінансової стратегії до змін у зовнішньому середовищі. Компанія повинна швидко реагувати на економічні коливання, зміни у податковому законодавстві, інфляційні процеси та інші фактори.

Принцип контролю та аналізу є важливим для оцінки результативності фінансових рішень. Регулярний моніторинг фінансових показників дозволяє виявити слабкі місця та коригувати стратегію управління.

Методи фінансового менеджменту поділяються на *аналітичні, планові, оперативні та контрольні*.

Аналітичні методи включають фінансовий аналіз, оцінку інвестиційних ризиків та прогнозування фінансових потоків. Вони допомагають визначити стан фінансів підприємства та оцінити перспективи його розвитку.

Наприклад, метод *дисконтування грошових потоків* застосовується для оцінки вартості інвестиційних проєктів. Він дозволяє визначити, наскільки вигідним буде вкладення коштів у майбутньому.

Методи фінансового планування допомагають розробити бюджети, визначити необхідні ресурси та прогнозувати фінансові результати діяльності компанії.

Методи управління капіталом дозволяють оптимізувати структуру власного та залученого капіталу. Це включає розрахунок фінансового левериджу, оцінку вартості залучених ресурсів та визначення оптимальної політики дивідендів.

Методи управління ризиками спрямовані на зниження впливу несприятливих фінансових подій. Вони включають диверсифікацію,

страхування, використання фінансових деривативів, контроль за борговими зобов'язаннями.

Значну роль відіграє *бюджетування*, що передбачає розподіл ресурсів відповідно до фінансової стратегії компанії. Планування доходів і витрат дозволяє уникнути дефіциту коштів та ефективно розподіляти ресурси.

Методи фінансового контролю дають змогу оцінити ефективність використання фінансових ресурсів. Вони включають аудит, контроль за виконанням бюджету, аналіз відхилень у фінансових показниках.

Фінансовий менеджмент також застосовує *метод порівняльного аналізу*, який дозволяє оцінити ефективність роботи компанії у порівнянні з конкурентами.

Окремо варто виділити *методи оцінки інвестиційної привабливості проєктів*. Вони включають розрахунок *періоду окупності, чистої приведеної вартості (NPV), внутрішньої норми рентабельності (IRR)* та інших показників.

Фінансовий менеджер повинен вміти комбінувати різні методи, адаптувати їх до умов конкретного підприємства та забезпечувати їх ефективне застосування.

Таким чином, методи та принципи фінансового менеджменту є основою для прийняття ефективних фінансових рішень. Їх правильне застосування дозволяє підприємству забезпечити стабільний розвиток, мінімізувати ризики та підвищити фінансову стійкість.

4. Роль фінансового менеджера в управлінні інвестиціями

Фінансовий менеджер відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного управління інвестиціями, оскільки він не лише приймає рішення щодо розподілу капіталу, але й контролює ризики, аналізує ринок та оцінює потенційну прибутковість проєктів.

Одне з ключових завдань фінансового менеджера – *оптимізація структури капіталу*, що включає визначення найкращого співвідношення між власним та позиковим капіталом. Це допомагає мінімізувати фінансові витрати та підвищити рентабельність компанії.

Окрім того, фінансовий менеджер відповідає за *формування інвестиційного портфеля*, оцінюючи різні активи за рівнем ризику та доходності. Він також використовує *методи оцінки інвестиційних проєктів*, такі як розрахунок чистої приведеної вартості (NPV), внутрішньої норми рентабельності (IRR) та періоду окупності.

Ще однією важливою функцією є *управління фінансовими ризиками*. Менеджер повинен розпізнавати можливі загрози, такі як валютні коливання, інфляційні процеси, нестабільність ринків, і розробляти стратегії для їх мінімізації.

Фінансовий менеджер тісно співпрацює з іншими підрозділами компанії, включаючи відділи маркетингу, виробництва та продажів. Це дозволяє *збалансовано розподіляти фінансові ресурси* та досягати стратегічних цілей компанії.

Серед ключових аспектів його діяльності – розробка фінансової стратегії. Це передбачає встановлення довгострокових фінансових пріоритетів компанії, враховуючи зміни у макроекономічному середовищі та конкурентному ринку.

Фінансовий менеджер повинен мати глибокі знання про фінансові ринки, розуміти принципи фондового ринку, механізми залучення інвестицій та особливості роботи з фінансовими інструментами, такими як акції, облігації, деривативи.

Одна з важливих якостей успішного фінансового менеджера – вміння прогнозувати майбутні тенденції. Він повинен аналізувати економічні показники, політичні події та глобальні ринкові фактори, що можуть вплинути на інвестиційну діяльність.

Фінансовий менеджер також займається *оцінкою вартості компанії*, що є важливим у разі виходу на біржу, залучення інвесторів або злиття та поглинання компаній.

Контроль за реалізацією інвестиційних проєктів є ще однією важливою функцією. Менеджер відстежує ключові показники ефективності (KPI), оцінює відповідність фактичних результатів запланованим і коригує стратегію при необхідності.

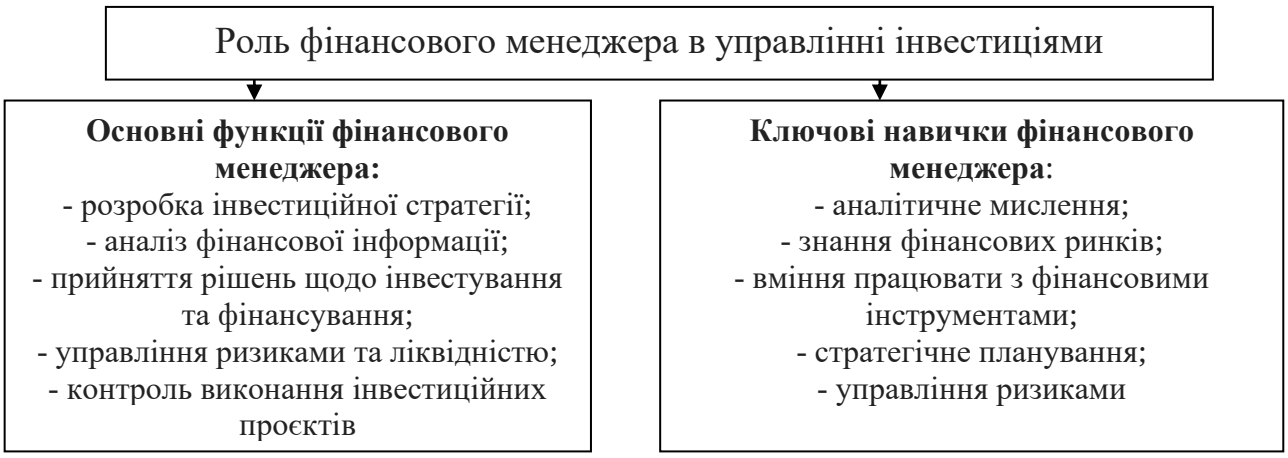

Рисунок 1.2 – Роль фінансового менеджера в управлінні інвестиціями

Таким чином, фінансовий менеджер є важливим елементом інвестиційного процесу, оскільки його рішення мають безпосередній вплив на стабільність та розвиток підприємства. Володіючи широкими знаннями, аналітичними здібностями та стратегічним мисленням, він допомагає компанії ефективно використовувати фінансові ресурси, мінімізувати ризики та максимізувати прибуток.

БАЗОВІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Фінансовий менеджмент – система методів і принципів управління фінансовими ресурсами підприємства, спрямована на максимізацію прибутку, забезпечення фінансової стійкості та підвищення ефективності господарської діяльності.

Інвестиційний менеджмент – процес управління інвестиційними

ресурсами підприємства, що включає аналіз, планування, реалізацію та контроль інвестиційної діяльності для досягнення стратегічних цілей.

Фінансове управління – сукупність рішень, що стосуються розподілу, використання та контролю фінансових ресурсів з метою підвищення ефективності діяльності підприємства.

Інвестиції – вкладення капіталу (грошей, активів) у різні об'єкти економічної діяльності з метою отримання доходу або збільшення вартості активів у майбутньому.

Фінансові ресурси – грошові кошти та інші активи, що використовуються підприємством для фінансування своєї діяльності та інвестиційних проєктів.

Інвестиційна діяльність – процес придбання, реалізації або управління інвестиційними активами з метою отримання доходу чи економічної вигоди.

Фінансова стратегія – довгостроковий план управління фінансами підприємства, який визначає способи досягнення фінансових цілей та стратегію розвитку.

Ризики – ймовірність виникнення несприятливих подій, що можуть призвести до фінансових втрат або зменшення прибутковості інвестицій.

Дохідність – показник, що характеризує фінансовий результат від вкладених інвестицій або діяльності підприємства.

Ліквідність – здатність активів швидко перетворюватися в грошові кошти без значних втрат у вартості.

Фінансове планування – процес розробки та реалізації фінансових планів підприємства, що включає аналіз доходів, витрат, інвестицій та джерел фінансування.

ТЕСТИ

1. Яка основна мета фінансово-інвестиційного менеджменту?

a) мінімізація витрат;
b) максимізація прибутку та вартості компанії;
c) зменшення ризиків;
d) регулювання державного фінансування.

2. Який основний об'єкт управління у фінансово-інвестиційному менеджменті?

a) виробничі процеси;
b) маркетингові кампанії;
c) фінансові ресурси та інвестиційні активи;
d) кадрова політика.

3. Які з наведених функцій належать до фінансово-інвестиційного менеджменту?

a) управління персоналом;
b) стратегічне фінансове планування;

c) маркетинговий аналіз;
d) логістичне забезпечення.

4. Що є основним джерелом фінансування інвестиційної діяльності?
a) власний капітал і залучені кошти;
b) дотації з бюджету;
c) короткострокові кредити;
d) бартерні операції.

5. Який з методів є основним у фінансово-інвестиційному аналізі?
a) SWOT-аналіз;
b) аналіз ліквідності та платоспроможності;
c) PEST-аналіз;
d) сегментація ринку.

6. Що є головною метою фінансового менеджменту підприємства?
a) уникнення податків;
b) отримання короткострокового прибутку;
c) зростання ринкової вартості підприємства;
d) підтримка високого рівня заборгованості.

7. Які види фінансових рішень приймає фінансово-інвестиційний менеджер?
a) інвестиційні, фінансування та управління ризиками;
b) кадрові;
c) виробничі;
d) рекламні.

8. Що таке фінансова стратегія підприємства?
a) стратегія підвищення цін на продукцію;
b) план довгострокового управління фінансами та інвестиціями;
c) тактичні заходи щодо зменшення витрат;
d) метод обліку фінансових операцій.

9. Який із наведених показників використовується для оцінки ефективності інвестицій?
a) NPV (чиста приведена вартість);
b) ROI (рентабельність інвестицій);
c) IRR (внутрішня норма рентабельності);
d) усі відповіді правильні.

10. Яке з наведених тверджень є правильним?
a) фінансово-інвестиційний менеджмент не включає управління ризиками;
b) фінансово-інвестиційний менеджмент спрямований лише на

максимізацію доходів;

c) основна мета фінансово-інвестиційного менеджменту – збільшення вартості підприємства;

d) фінансово-інвестиційний менеджмент виключає використання зовнішніх джерел фінансування.

11. Які з наведених рішень є довгостроковими у фінансово-інвестиційному менеджменті?

a) вибір постачальників сировини;

b) розподіл щомісячного бюджету підприємства;

c) стратегічне фінансування та капітальні інвестиції;

d) встановлення заробітної плати для працівників.

12. Який з наведених підходів допомагає зменшити фінансові ризики підприємства?

a) підвищення податків;

b) диверсифікація інвестицій;

c) збільшення заборгованості;

d) концентрація активів в одному напрямку.

13. Який з елементів не є складовою фінансового менеджменту?

a) планування інвестицій;

b) аналіз фінансового стану;

c) дослідження ринку збуту;

d) управління ризиками.

14. Які джерела фінансування використовуються підприємствами?

a) власні кошти;

b) банківські кредити;

c) венчурний капітал;

d) усі відповіді правильні.

15. Який з наведених інструментів застосовується для залучення фінансування?

a) емісія акцій;

b) рекламні кампанії;

c) зміна асортименту продукції;

d) скорочення персоналу.

16. Як можна охарактеризувати фінансову стратегію підприємства?

a) гнучкий та довгостроковий план управління фінансами;

b) короткостроковий підхід до планування витрат;

c) процес розрахунку собівартості продукції;

d) програма зниження податкового навантаження.

17. Яка з наведених характеристик належить до фінансово-інвестиційного менеджменту?

a) контроль витрат і доходів;
b) управління маркетинговими кампаніями;
c) визначення цінової політики;
d) оцінка якості товарів.

18. Які ризики враховує фінансово-інвестиційний менеджмент?

a) валютні;
b) кредитні;
c) ринкові;
d) усі відповіді правильні.

19. Як можна підвищити фінансову стійкість підприємства?

a) зменшити власний капітал;
b) збільшити частку довгострокових інвестицій;
c) взяти більше короткострокових кредитів;
d) уникати фінансового аналізу.

20. Яка функція фінансового менеджменту забезпечує баланс між залученими та власними коштами?

a) інвестиційне планування;
b) управління капіталом;
c) контроль маркетингових витрат;
d) внутрішній аудит.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Фірма А і фірма Б ідентичні в усьому за виключенням структури капіталу. Структура капіталу фірми А – 50% позичковий і 50% власний капітал; аналогічні показники для фірми Б складають відповідно 20 і 80% (відповідно до ринкової вартості). Відсоткова ставка з позичкових засобів для обох фірм при відсутності оподаткування дорівнює 13%, а ринок капіталу є досконалим.

Завдання:

1. Який ваш дохід (вам належить 2% акцій фірми А), якщо чистий прибуток від основної діяльності складає 3600000 грн, а загальний рівень капіталізації дорівнює 18%? Який очікуваний дохід на акціонерний капітал?

2. Чистий прибуток від основної діяльності фірми Б такий же, як і у фірми А. Який очікуваний дохід на акціонерний капітал у фірми Б?

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що таке фінансово-інвестиційний менеджмент?
2. Окресліть основні завдання фінансово-інвестиційного менеджменту.
3. Які функції виконує фінансовий менеджер?

4. Які основні принципи фінансового управління інвестиціями?

5. Які відмінності між фінансовим і інвестиційним менеджментом?

6. Поясніть, як фінансово-інвестиційний менеджмент впливає на розвиток підприємства?

7. Які сучасні тенденції у сфері фінансового менеджменту?

Рекомендована література: основна: 1, 2, 6; додаткова: 2, 3, 8.

ТЕМА 2
ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ЯК ОСНОВА ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬ

Мета: засвоєння основ фінансового аналізу як інструменту обґрунтування інвестиційних рішень; ознайомлення з основними показниками фінансового стану підприємства, методами оцінки ліквідності, фінансової стійкості, прибутковості та рентабельності.

Основні поняття: фінансовий аналіз, ліквідність, фінансова стійкість, прибутковість, рентабельність, фінансові коефіцієнти, платоспроможність, фінансові ризики, інвестиційна привабливість, оцінка фінансового стану.

План

1. Основні показники фінансового аналізу.
2. Аналіз ліквідності та фінансової стійкості.
3. Оцінка прибутковості та рентабельності підприємства.
4. Використання фінансового аналізу для прийняття інвестиційних рішень.

1. Основні показники фінансового аналізу

Фінансовий аналіз дозволяє підприємству оцінювати свій фінансовий стан і приймати стратегічні рішення для поліпшення ефективності діяльності. Його основна мета – визначити сильні та слабкі сторони фінансової політики підприємства, а також знайти можливості для поліпшення фінансових показників.

Показники ліквідності є важливими для оцінки здатності підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання. Якщо підприємство має низьку ліквідність, це може свідчити про потенційні проблеми з платежами або дефіцит оборотного капіталу. Водночас, надто висока ліквідність може вказувати на неефективне використання активів.

Коефіцієнт поточної ліквідності допомагає визначити, чи вистачить у підприємства оборотних активів для покриття поточних зобов'язань. Оптимальне значення цього показника варіюється залежно від галузі, але загалом вважається, що коефіцієнт понад 1,5 є прийнятним.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яку частину короткострокових зобов'язань підприємство може погасити негайно за рахунок грошових коштів. Його низьке значення може свідчити про проблеми з грошовими потоками.

Показники фінансової стійкості дозволяють оцінити структуру капіталу підприємства. Якщо компанія значною мірою фінансується за рахунок позикових коштів, вона може бути вразливою до змін у кредитній політиці банків та інших кредиторів.

Коефіцієнт автономії є одним із ключових показників фінансової незалежності підприємства. Чим вищий цей показник, тим менше компанія залежить від позикових ресурсів і тим стійкіша вона до фінансових ризиків.

Коефіцієнт фінансової залежності показує, наскільки підприємство залежить від залученого капіталу. Чим вищий цей коефіцієнт, тим більше ризиків для фінансової стабільності компанії.

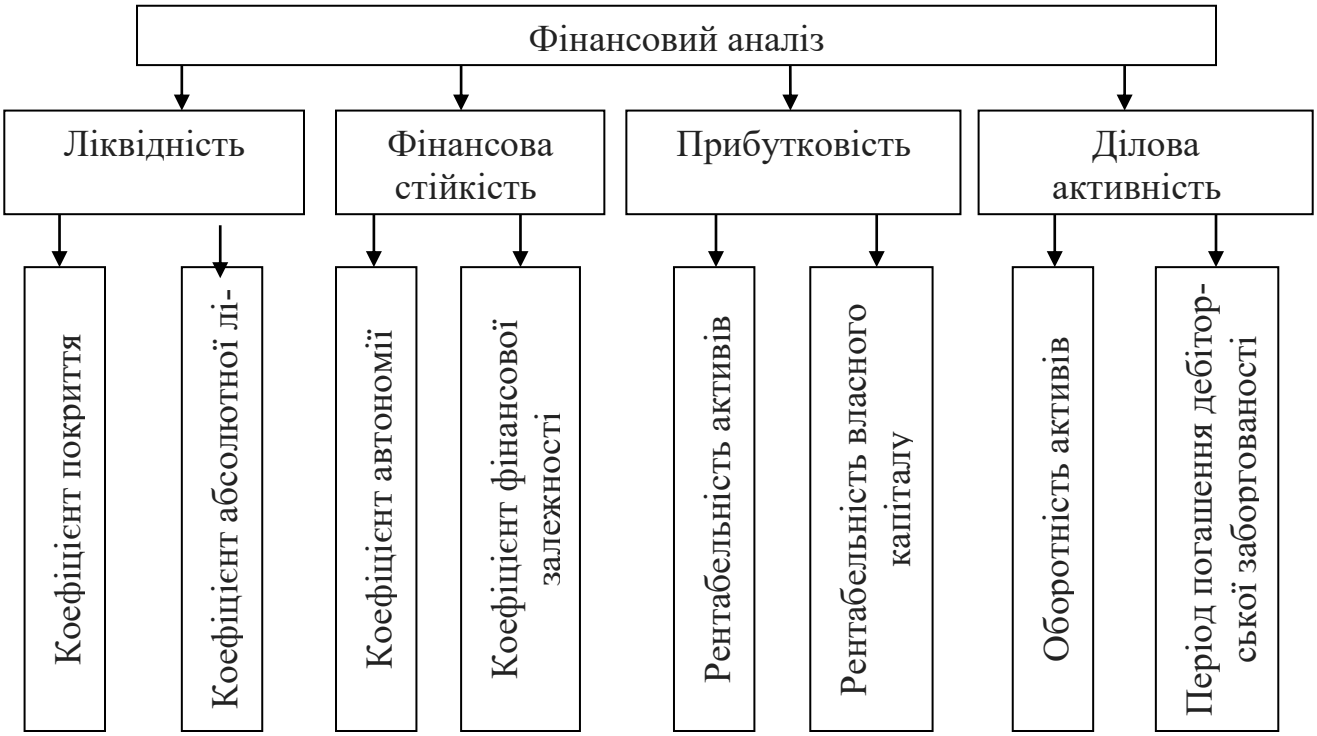

Рисунок 2.1 – Основні показники фінансового аналізу

Прибутковість підприємства оцінюється за допомогою показників рентабельності, які демонструють ефективність використання ресурсів. Чим вища рентабельність, тим більше прибутку отримує підприємство від своїх активів і капіталу.

Рентабельність активів (ROA) відображає ефективність використання всіх активів підприємства для отримання прибутку. Якщо цей показник низький, це може свідчити про неефективне використання активів або низьку продуктивність.

Рентабельність власного капіталу (ROE) показує, скільки прибутку отримують власники підприємства від своїх інвестицій. Чим вищий цей показник, тим ефективніше використовується капітал підприємства.

Рентабельність продажів (ROS) показує, яка частина доходу перетворюється на чистий прибуток. Високе значення цього показника свідчить про ефективну операційну діяльність компанії.

Показники ділової активності допомагають оцінити ефективність використання активів підприємства. Вони включають оборотність активів, період погашення дебіторської заборгованості та оборотність запасів.

Оборотність активів показує, скільки разів за певний період підприємство використовує свої активи для створення доходу. Висока оборотність свідчить про ефективне управління ресурсами.

Період погашення дебіторської заборгованості дозволяє оцінити, наскільки швидко підприємство отримує кошти від своїх контрагентів. Довгий період може вказувати на проблеми з ліквідністю.

Таким чином, фінансовий аналіз допомагає керівництву підприємства приймати виважені рішення щодо управління фінансовими ресурсами, інвестиціями та операційною діяльністю. Він дозволяє виявити потенційні загрози, своєчасно реагувати на фінансові ризики та забезпечувати стабільний розвиток компанії.

2. Аналіз ліквідності та фінансової стійкості

Аналіз ліквідності та фінансової стійкості є важливим етапом фінансового управління, оскільки він дозволяє оцінити здатність підприємства виконувати свої короткострокові та довгострокові фінансові зобов'язання. Високий рівень ліквідності свідчить про стабільність підприємства та його здатність швидко реагувати на фінансові виклики, тоді як недостатня ліквідність може призвести до фінансових труднощів та навіть банкрутства.

Коефіцієнт поточної ліквідності є ключовим показником, який показує, чи здатне підприємство покрити свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів. Його значення повинно бути більше 1,5, оскільки це свідчить про достатню кількість активів для розрахунків із кредиторами.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності дає змогу оцінити, яку частину короткострокових боргів підприємство може негайно погасити за рахунок грошових коштів. Оптимальний рівень цього показника знаходиться в межах 0,2-0,5.

Фінансова стійкість підприємства безпосередньо залежить від структури його капіталу. Якщо підприємство має високий рівень власного капіталу, воно є фінансово незалежним та менш уразливим до економічних змін.

Коефіцієнт автономії показує, яка частка активів фінансується за рахунок власних коштів підприємства. Значення вище 0,5 свідчить про достатню фінансову незалежність.

Коефіцієнт фінансового ризику визначає рівень залежності підприємства від позикового капіталу. Чим нижче це значення, тим менші фінансові ризики для компанії. Якщо цей коефіцієнт перевищує 1, це означає, що підприємство більше залежить від кредиторів, ніж від власних ресурсів.

Аналізуючи ліквідність та фінансову стійкість, керівництво підприємства може приймати обґрунтовані рішення щодо управління активами, зобов'язаннями та джерелами фінансування.

Таблиця 2.1 – Аналіз ліквідності та фінансової стійкості

Показник	Формула	Нормативне значення
Коефіцієнт поточної ліквідності	Оборотні активи / Поточні зобов'язання	> 1,5
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Грошові кошти / Поточні зобов'язання	0,2 – 0,5
Коефіцієнт автономії	Власний капітал / Усього активів	> 0,5
Коефіцієнт фінансового ризику	Позиковий капітал / Власний капітал	< 1

Підприємства з низькою ліквідністю можуть зіштовхнутися з проблемами у виплаті заробітних плат, закупівлі сировини та погашенні кредитних зобов'язань.

З іншого боку, надмірна ліквідність також може бути проблемою, оскільки це може свідчити про неефективне використання активів.

Фінансова стійкість є основою довгострокового розвитку підприємства, оскільки вона впливає на його здатність залучати інвестиції та отримувати кредити на вигідних умовах.

Таким чином, регулярний аналіз ліквідності та фінансової стійкості дозволяє підприємству зменшувати ризики та забезпечувати стабільний розвиток.

3. Оцінка прибутковості та рентабельності підприємства

Оцінка прибутковості та рентабельності підприємства дозволяє визначити ефективність його діяльності, конкурентоспроможність та перспективи розвитку. Високий рівень прибутковості свідчить про ефективне управління ресурсами, тоді як низький прибуток може бути сигналом про проблеми у фінансовій стратегії компанії.

Рисунок 2.2 – Оцінка прибутковості та рентабельності

Валовий прибуток відображає різницю між доходами від реалізації продукції та її собівартістю. Він є основою для формування чистого прибутку підприємства. Якщо валовий прибуток є низьким, це може свідчити про високу собівартість продукції або низькі продажі.

Операційний прибуток враховує всі витрати, пов'язані з основною діяльністю підприємства. Його зниження може свідчити про неефективне

управління витратами або нестабільний ринок збуту.

Чистий прибуток є кінцевим фінансовим результатом діяльності компанії. Саме цей показник визначає фінансову стійкість підприємства та можливість подальшого розвитку.

Рентабельність активів (ROA) показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для отримання прибутку. Високе значення ROA свідчить про ефективне управління ресурсами.

Рентабельність власного капіталу (ROE) демонструє прибутковість інвестицій власників підприємства. Якщо ROE є низьким, це може означати недостатню ефективність бізнес-моделі або високий рівень залучених позикових коштів.

Рентабельність продажів (ROS) вказує, який відсоток виручки є чистим прибутком. Чим вищий цей показник, тим ефективніше підприємство контролює свої витрати та формує ціни на продукцію.

Таблиця 2.2 – Показники прибутковості та рентабельності

Показник	Формула	Нормативне значення
ROA	Чистий прибуток / Усього активів × 100%	> 5%
ROE	Грошові кошти / Поточні зобов'язання	> 10%
ROS	Власний капітал / Усього активів	> 5%

Аналіз цих показників дозволяє керівництву оцінювати фінансову ефективність, приймати рішення щодо оптимізації витрат і визначати стратегічні напрями розвитку підприємства.

Одним із ключових факторів підвищення прибутковості є зниження витрат та поліпшення управління ресурсами. Збільшення цін на продукцію може також сприяти зростанню прибутковості, але варто враховувати можливий вплив на попит. Для підвищення рентабельності важливо оптимізувати виробничі процеси, підвищувати продуктивність праці та вдосконалювати систему управління запасами.

Також підприємству варто розглядати можливість диверсифікації бізнесу, щоб зменшити ризики та забезпечити стабільний прибуток у довгостроковій перспективі.

Аналіз прибутковості та рентабельності є необхідним для залучення інвесторів, оскільки вони оцінюють фінансову стабільність компанії саме за цими показниками. Показники прибутковості також є важливими для банків при ухваленні рішень щодо кредитування підприємства. Якщо прибутковість є нестабільною, компанія повинна розробити антикризову стратегію, яка передбачає зменшення витрат та пошук нових джерел доходу.

Важливим інструментом для підвищення прибутковості є маркетингова стратегія, яка дозволяє збільшити продажі та розширити ринок збуту.

Підприємства з високим рівнем рентабельності мають більше можливостей для інвестування в розвиток та модернізацію.

Для поліпшення фінансових показників компанії варто регулярно проводити аудит фінансової звітності та шукати шляхи підвищення

ефективності. Високий рівень прибутковості забезпечує фінансову стійкість підприємства, його конкурентоспроможність та можливість довгострокового розвитку.

4. Використання фінансового аналізу для прийняття інвестиційних рішень.

Фінансовий аналіз є основою для прийняття зважених інвестиційних рішень. Оцінка фінансових показників підприємства дозволяє інвесторам зрозуміти, наскільки вигідним і стабільним може бути вкладення капіталу.

Оцінка ризиків є важливим етапом перед прийняттям рішення щодо інвестування. Вона дозволяє визначити ймовірні загрози для проєкту, такі як економічні, політичні або ринкові зміни, що можуть вплинути на фінансові результати.

Визначення періоду окупності допомагає інвесторам оцінити, через який час вони зможуть повернути свої вкладення. Чим коротший цей період, тим менш ризиковою виглядає інвестиція, адже гроші швидше повертаються.

Визначення внутрішньої норми доходності (IRR) – це ще один важливий показник, що дозволяє оцінити, наскільки вигідним є проєкт з точки зору прибутковості. Якщо IRR перевищує ставку дисконтованого капіталу, інвестиція вважається прибутковою.

Розрахунок чистої приведеної вартості (NPV) дає можливість оцінити, чи є інвестиція вигідною, враховуючи час та вартість грошей. Якщо NPV позитивне, це означає, що проєкт принесе більше доходу, ніж витрат, з урахуванням часу.

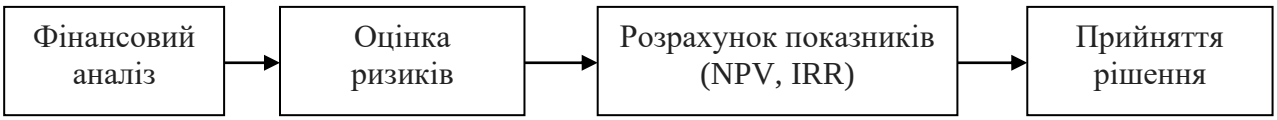

Рисунок 2.3 – Використання фінансового аналізу у прийнятті інвестиційних рішень

Завдяки цим інструментам фінансовий аналіз допомагає знизити ймовірність інвестування в неперспективні проєкти. Однак варто пам'ятати, що жоден із цих показників не дає 100% гарантії успіху, і кожен із них потрібно використовувати в комбінації з іншими методами.

Фінансовий аналіз також дозволяє розуміти, як зміни в економічному середовищі можуть вплинути на рентабельність інвестицій. Наприклад, інфляція або коливання валютних курсів можуть змінити показники прибутковості, тому їх потрібно враховувати при оцінці ризиків.

Для зменшення ризиків часто застосовуються методи диверсифікації, що дозволяє інвесторам розподіляти свої вкладення між різними проєктами, знижуючи вплив можливих негативних змін на загальну дохідність.

Аналіз фінансових показників підприємства перед інвестуванням дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо того, в які проєкти варто вкладати гроші. Наприклад, якщо показники ліквідності та рентабельності виглядають стабільними, це може свідчити про надійність підприємства для

інвестицій.

Інвестування в компанії з високою рентабельністю активів і прибутковістю дозволяє максимізувати прибуток при мінімальних витратах.

Фінансовий аналіз також включає оцінку макроекономічних факторів, таких як рівень інфляції, відсоткові ставки, політична стабільність, які можуть суттєво впливати на успішність інвестицій. Інвестори повинні враховувати не тільки поточні фінансові показники, а й перспективи розвитку підприємства в майбутньому, що також є частиною фінансового аналізу.

Процес оцінки інвестиційних можливостей включає в себе не тільки кількісні показники, а й якісні фактори, такі як управлінська команда, технології, ринкова ситуація. Інвестори також повинні враховувати соціальні, екологічні та етичні аспекти інвестицій, оскільки все більше компаній і організацій спрямовують свої інвестиції на підтримку сталого розвитку та соціально відповідальних проєктів.

Прийняття рішення про інвестування на основі фінансового аналізу повинно бути збалансованим і обґрунтованим, щоб знизити ризики і забезпечити стабільний дохід на довгостроковій основі. Для цього інвестори можуть використовувати різноманітні методи оцінки, такі як SWOT-аналіз, що дозволяє оцінити сильні і слабкі сторони проєкту, можливості та загрози. Таким чином, фінансовий аналіз є незамінним інструментом для прийняття інвестиційних рішень, забезпечуючи інвесторам необхідну інформацію для ухвалення зважених та обґрунтованих рішень.

Інвестори повинні використовувати комбінований підхід, поєднуючи фінансові показники з аналізом зовнішніх факторів, для максимальної ефективності прийняття рішень. Фінансовий аналіз дозволяє зрозуміти не тільки поточний стан підприємства, а й його здатність генерувати прибуток у майбутньому. Ретельний фінансовий аналіз дає можливість уникнути інвестицій у неприбуткові або високоризикові проєкти, що знижує ймовірність втрат. Інвестори, які не застосовують фінансовий аналіз при прийнятті рішень, можуть піддавати себе та свої вкладення високим ризикам.

Надійний фінансовий аналіз дозволяє визначити, чи є інвестиція вартою тих коштів, які на неї вкладаються, і як вона вплине на загальну стратегію інвестора. Завдяки правильному застосуванню методів фінансового аналізу можна не лише знизити ризики, а й досягти значних фінансових результатів на інвестиціях. Аналіз фінансової звітності та показників ефективності дозволяє інвесторам приймати рішення на основі фактичних даних, а не припущень, що значно підвищує точність прогнозів і стабільність інвестицій.

БАЗОВІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Фінансовий аналіз – комплекс методів оцінки фінансового стану підприємства, що дозволяє виявити сильні та слабкі сторони його діяльності та розробити стратегію розвитку.

Ліквідність – здатність підприємства виконувати свої короткострокові фінансові зобов’язання.

Фінансова стійкість – характеризує рівень забезпеченості підприємства власними та позиковими коштами для підтримки стабільного розвитку.

Прибутковість – фінансовий показник, що визначає загальну ефективність підприємства, вимірюється як відношення прибутку до доходів або витрат.

Рентабельність – фінансовий коефіцієнт, що показує співвідношення прибутку до витрат або активів підприємства, відображаючи ефективність використання ресурсів.

Фінансові коефіцієнти – відносні показники, що застосовуються для аналізу фінансового стану підприємства (наприклад, коефіцієнт ліквідності, фінансової стійкості, оборотності активів).

Платоспроможність – здатність підприємства своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання перед кредиторами.

Фінансові ризики – можливі фінансові втрати, які можуть виникнути внаслідок змін ринкової ситуації, курсу валют, відсоткових ставок тощо.

Інвестиційна привабливість – оцінка перспективності підприємства для потенційних інвесторів на основі фінансових показників, ринкових тенденцій і ризиків.

ТЕСТИ

1. Який з наведених показників не належить до основних показників фінансового аналізу?

a) коефіцієнт ліквідності;
b) чистий прибуток;
c) кількість працівників на підприємстві;
d) рентабельність активів.

2. Який показник характеризує здатність підприємства покривати свої зобов'язання за рахунок власного капіталу?

a) коефіцієнт автономії;
b) рентабельність продажів;
c) чистий операційний дохід;
d) дебіторська заборгованість.

3. Коефіцієнт оборотності активів розраховується за формулою:

a) чистий прибуток / сума активів;
b) виручка / середня величина активів;
c) операційні витрати / чистий прибуток;
d) довгострокові зобов'язання / власний капітал.

4. Який показник демонструє частку прибутку в кожній гривні доходу підприємства?

a) коефіцієнт покриття боргів;
b) валовий прибуток;

c) рентабельність продажів;
d) ліквідність балансу.

5. Основною метою фінансового аналізу є:
a) контроль за діяльністю конкурентів;
b) оцінка фінансового стану підприємства та прийняття ефективних рішень;
c) скорочення витрат на виробництво;
d) оптимізація чисельності персоналу.

6. Який коефіцієнт використовується для оцінки платоспроможності підприємства в короткостроковому періоді?
a) коефіцієнт поточної ліквідності;
b) рентабельність активів;
c) коефіцієнт автономії;
d) EBITDA.

7. Фінансова стійкість підприємства означає:
a) його здатність швидко збільшувати прибуток;
b) високу частку позикових коштів у капіталі;
c) здатність покривати борги власними та довгостроковими фінансовими ресурсами;
d) високий рівень операційних витрат.

8. Який показник використовується для оцінки співвідношення власного та позикового капіталу?
a) коефіцієнт фінансової залежності;
b) рентабельність власного капіталу;
c) EBITDA;
d) чистий грошовий потік.

9. Якщо коефіцієнт абсолютної ліквідності менший за 1, це означає, що:
a) підприємство має достатньо коштів для покриття всіх своїх зобов'язань;
b) підприємство не може негайно розрахуватися за своїми короткостроковими боргами;
c) у компанії немає боргів;
d) усі відповіді правильні.

10. Який показник використовується для визначення рівня довгострокової фінансової стійкості?
a) коефіцієнт автономії;
b) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
c) оборотність запасів;

d) дебіторська заборгованість.

11. Чистий прибуток розраховується як:
a) виручка – собівартість;
b) операційний дохід – податки;
c) виручка – усі витрати, включаючи податки;
d) дохід від інвестицій – амортизація.

12. Що відображає рентабельність активів (ROA)?
a) прибутковість активів компанії;
b) ліквідність підприємства;
c) співвідношення позикового капіталу до власного;
d) оборотність запасів.

13. Чим вища рентабельність власного капіталу (ROE), тим:
a) більше боргів у компанії;
b) менший прибуток компанії;
c) ефективніше використовуються власні кошти акціонерів;
d) гірші показники ліквідності.

14. Валовий прибуток визначається як:
a) чистий прибуток – операційні витрати;
b) виручка – собівартість реалізованої продукції;
c) операційний дохід – податки;
d) дебіторська заборгованість – кредиторська заборгованість.

15. Який показник найбільш точно відображає ефективність використання активів підприємства?
a) коефіцієнт фінансової стійкості;
b) коефіцієнт автономії;
c) рентабельність активів (ROA);
d) коефіцієнт оборотності запасів.

16. Який метод оцінки інвестицій розраховує чисту приведену вартість (NPV)?
a) метод окупності;
b) дисконтований грошовий потік;
c) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
d) EBITDA.

17. Висока прибутковість підприємства робить його інвестиційно привабливим, оскільки:
a) гарантує стабільне зростання доходів інвесторів;
b) підвищує ризик фінансових втрат;
c) зменшує кількість активів;

d) збільшує кредитне навантаження.

18. Який показник використовується для аналізу ефективності інвестицій?

a) дебіторська заборгованість;
b) коефіцієнт фінансової стійкості;
c) рентабельність інвестицій (ROI);
d) коефіцієнт оборотності запасів.

19. Чому інвестори аналізують фінансову звітність підприємств?

a) щоб визначити ризики вкладення коштів;
b) щоб оцінити кредитоспроможність підприємства;
c) щоб спрогнозувати можливий прибуток;
d) усі відповіді правильні.

20. Які механізми фінансування зазвичай застосовуються для подолання фінансових криз у країні?

a) міжнародні кредити та позики;
b) внутрішнє позичкове фінансування;
c) зменшення податкових ставок;
d) усі відповіді правильні.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Задача 1

Інвестор планує розмістити 100000 грн у фінансових інструментах. Сформуйте фінансовий портфель із максимальною прибутковістю, оптимальною ліквідністю та ризикованістю. На ринку доступні для інвестора такі фінансові інструменти:

№ з/п	Фінансовий інструмент	Ціна (за одиницю)	Кількість (шт.)	Прибутковість (%)
1	Привілейовані акції підприємства А	25	1000	20
2	Прості акції (на пред'явника) підприємства А	0,5	1000000	15
3	Прості акції (на пред'явника) підприємства Б	0,25	100000	17
4	Прості іменні акції підприємства В	0,5	100000	17
5	Дисконтні муніципальні облігації	100	100	10
6	Відсоткові облігації підприємства Б	200	100	13
7	Відсоткові облігації підприємства В	250	1000	14
8	Дисконтні облігації банку Г	100	100	12
9	Депозит (депозитний сертифікат)	10000	1	8

Задача 2

Є два альтернативних фінансових портфелі:

– портфель акцій: 1000 акцій фірми А, вартістю 10 грн за одну акцію; 200 акцій фірми Б, вартістю 25 грн за одиницю;

– портфель облігацій: 100 дисконтних безвідсоткових облігацій вартістю по 100 грн, із номіналом у 120 грн; та 50 облігацій з виплатою 20% від номіналу при погашені, номіналом 100 грн.

Визначте прибутковість кожного з портфелів і доцільність інвестування, якщо планується зростання вартості акцій на 20% за рік (термін обігу облігацій – 1 рік).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які основні показники використовують для фінансового аналізу?
2. Як оцінюється ліквідність підприємства?
3. Назвіть та охарактеризуйте методи аналізу фінансової стійкості.
4. Як розраховується рентабельність підприємства?
5. Чому фінансовий аналіз важливий для прийняття інвестиційних рішень?
6. Як впливають фінансові коефіцієнти на інвестиційні рішення?
7. Які джерела інформації використовуються для фінансового аналізу?

Рекомендована література: основна: 2, 4, 6; додаткова: 2, 5, 9.

ТЕМА 3
ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА

Мета: засвоєння теоретичних основ інвестиційної політики підприємства; вивчення її складових, видів інвестицій, джерел фінансування; ознайомлення з процесом формування та реалізації інвестиційної стратегії.

Основні поняття: інвестиційна політика, інвестиційна стратегія, інвестиційна діяльність, види інвестицій, джерела фінансування, капіталовкладення, ризики інвестування, фінансове планування, оцінка ефективності інвестицій, інвестиційна привабливість підприємства.

План

1. Визначення та складові інвестиційної політики.
2. Види інвестицій та їхня класифікація.
3. Джерела фінансування інвестицій.
4. Формування та реалізація інвестиційної стратегії.

1. Визначення та складові інвестиційної політики.

Інвестиційна політика підприємства є основою для прийняття стратегічних рішень щодо капіталовкладень та визначає довгостроковий напрямок розвитку бізнесу. Вона враховує як внутрішні фактори (фінансовий стан, виробничі можливості, кадровий потенціал), так і зовнішні (ринкова кон'юнктура, законодавче середовище, економічні ризики).

Таблиця 3.1 – Основні складові інвестиційної політики

Складова	Характеристика
Цілі інвестування	Досягнення фінансової стійкості, розвиток підприємства
Принципи	Оптимальне співвідношення ризику і прибутковості
Методи оцінки	Дисконтований грошовий потік, внутрішня норма рентабельності
Джерела фінансування	Власні кошти, кредити, інвестиції
Механізми реалізації	Планування, моніторинг, контроль

Одним із ключових аспектів інвестиційної політики є визначення оптимального співвідношення між ризиком і доходністю інвестицій. Високоприбуткові проєкти часто пов'язані з підвищеним рівнем ризику, тому підприємства повинні проводити ретельний аналіз перед ухваленням рішень.

Ефективна інвестиційна політика сприяє стабільному розвитку підприємства, забезпечує раціональне використання фінансових ресурсів та підвищує його конкурентоспроможність. Вона також допомагає підприємству адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, мінімізувати ризики та забезпечити максимальний прибуток від вкладених коштів.

Формування інвестиційної політики передбачає стратегічний підхід до

вибору об’єктів інвестування, оцінку їхньої ефективності та контроль за реалізацією інвестиційних проєктів. Важливим аспектом є розробка гнучкої системи фінансування, яка дозволяє ефективно використовувати як власні, так і залучені ресурси.

Збалансована інвестиційна політика є ключовим фактором успішного функціонування підприємства, адже вона не лише забезпечує його фінансову стабільність, а й сприяє довгостроковому зростанню.

Важливим *завданням* є узгодження інвестиційної політики з загальною стратегією підприємства, що дозволяє досягати високих економічних результатів. Досягнення оптимальної структури інвестиційного портфеля вимагає детального аналізу кожного проєкту на предмет його фінансової доцільності. Оцінка можливих варіантів інвестування включає врахування впливу макроекономічних змін та перспектив розвитку галузі.

Значну роль у процесі формування інвестиційної політики відіграє управління ризиками, що передбачає впровадження механізмів їх ідентифікації, оцінки та мінімізації. Для цього можуть використовуватися страхування, диверсифікація активів, хеджування та інші методи захисту капіталу.

Реалізація ефективної інвестиційної політики потребує постійного моніторингу та оцінки результатів здійснених капіталовкладень. Регулярний аналіз ефективності інвестицій дозволяє своєчасно коригувати стратегію, зменшувати можливі втрати та підвищувати рентабельність діяльності.

Інвестиційна політика може бути як агресивною, так і консервативною. Агресивний підхід передбачає активне вкладення коштів у високоризикові, але потенційно прибуткові проєкти, тоді як консервативний фокусується на стабільних і менш ризикових інвестиціях. Для ефективного функціонування підприємства важливо забезпечити баланс між короткостроковими та довгостроковими інвестиціями. Короткострокові вкладення можуть приносити швидкий дохід, а довгострокові – забезпечувати стабільний розвиток у майбутньому.

У сучасних умовах підприємства все частіше використовують цифрові технології для підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю. Використання фінансових моделей та аналітичних платформ дозволяє прогнозувати результати інвестиційних рішень з високою точністю. Розвиток міжнародного співробітництва відкриває для підприємств додаткові можливості залучення іноземних інвесторів та участі у глобальних інвестиційних проєктах. Це сприяє розширенню ринків збуту та підвищенню конкурентоспроможності.

Інвестиційна політика підприємства повинна бути достатньо гнучкою, щоб адаптуватися до змін в економічному середовищі. Вчасне коригування стратегії дозволяє уникати значних фінансових втрат та ефективно використовувати нові можливості. *Залучення інвестицій* вимагає прозорого фінансового управління та дотримання принципів корпоративного управління, що підвищує довіру інвесторів та сприяє успішній реалізації стратегічних цілей підприємства.

2. Види інвестицій та їхня класифікація

Інвестиції відіграють ключову роль у розвитку підприємств, забезпечуючи їхню фінансову стійкість, конкурентоспроможність та можливість реалізації стратегічних цілей. Вони можуть здійснюватися як у матеріальні активи, так і в нематеріальні ресурси, що сприяє модернізації виробництва, впровадженню інновацій та підвищенню ефективності діяльності.

Таблиця 3.2 – Класифікація інвестицій

Критерій	Види інвестицій
За об'єктом	Реальні, фінансові, нематеріальні
За джерелами фінансування	Власні, позикові, залучені
За терміном вкладення	Короткострокові, довгострокові

Окрім основних критеріїв класифікації, інвестиції також поділяють залежно від рівня ризику:

- *безризикові інвестиції* – вкладення у державні облігації або депозити з гарантованим доходом;
- *ризикові інвестиції* – венчурні проєкти, інвестиції у стартапи або новітні технології.

За рівнем ліквідності інвестиції поділяються на:

- *високоліквідні* – ті, що можна швидко конвертувати у гроші без значних втрат вартості (цінні папери, депозити);
- *низьколіквідні* – вкладення у нерухомість, обладнання, довгострокові проєкти.

За рівнем прибутковості інвестиції можуть бути:

- *консервативні* – низький рівень ризику, стабільний дохід (банківські депозити, облігації);
- *агресивні* – високий рівень ризику, потенційно висока прибутковість (акції, венчурний капітал).

За метою інвестування розрізняють:

- *стратегічні інвестиції* – спрямовані на довгостроковий розвиток підприємства.
- *спекулятивні інвестиції* – здійснюються з метою отримання швидкого прибутку шляхом купівлі-продажу активів.

Інвестиції також класифікують за територіальною ознакою:

- *внутрішні* – вкладення капіталу в межах країни.
- *зовнішні* (міжнародні) – інвестування в закордонні компанії чи ринки.

Інституційні інвестори (банки, пенсійні фонди, страхові компанії) відіграють важливу роль у розподілі капіталу між різними секторами економіки. Вони вкладають кошти у стабільні активи, забезпечуючи фінансову підтримку бізнесу.

Приватні інвестори, навпаки, можуть орієнтуватися на ризикові активи, шукаючи можливості для швидкого зростання капіталу. Державні інвестиції

часто спрямовані на інфраструктурні проєкти, які стимулюють розвиток економіки.

Інноваційні інвестиції є важливими для високотехнологічних галузей, оскільки сприяють розробці нових продуктів, послуг і процесів. Вони забезпечують конкурентну перевагу та відкривають нові ринки.

Особливе місце займають соціальні інвестиції, які спрямовані на поліпшення умов праці, освіти, медицини та екологічної безпеки. Вони не завжди приносять прямий фінансовий прибуток, але мають значний вплив на суспільство.

Розуміння різних видів інвестицій дозволяє підприємствам і інвесторам формувати оптимальні портфелі активів, балансуючи між ризиком, ліквідністю та дохідністю. Вибір виду інвестування залежить від фінансових можливостей, стратегічних цілей та поточного економічного середовища.

Ефективне управління інвестиціями передбачає регулярний аналіз ринку, моніторинг тенденцій та оцінку потенційних ризиків. Використання сучасних фінансових інструментів і технологій дозволяє знизити невизначеність та підвищити прибутковість вкладень.

Диверсифікація інвестиційного портфеля є ключовим принципом управління ризиками. Вкладення у різні класи активів (нерухомість, акції, облігації, дорогоцінні метали) допомагає зменшити вплив негативних факторів.

Важливим критерієм оцінки ефективності інвестицій є не лише їхня рентабельність, але й здатність забезпечувати довгостроковий розвиток компанії. Інвестори повинні враховувати не лише поточну прибутковість, а й перспективи зростання вартості активів у майбутньому.

Таким чином, класифікація інвестицій є важливим інструментом для прийняття обґрунтованих рішень у сфері фінансового менеджменту. Вона дозволяє визначити найкращі напрямки вкладень відповідно до цілей підприємства або інвестора.

3. Джерела фінансування інвестицій

Фінансування інвестицій є ключовим аспектом розвитку підприємства, оскільки визначає можливості для розширення виробництва, модернізації обладнання та впровадження інновацій. Підприємства обирають джерела фінансування залежно від їхньої вартості, доступності та рівня ризику.

Власні кошти є найнадійнішим джерелом фінансування, оскільки вони не створюють боргового навантаження. Основним джерелом власного капіталу є нерозподілений прибуток, який може спрямовуватися на реінвестування. Іншим варіантом є амортизаційні відрахування, які дозволяють підприємству поступово накопичувати кошти на оновлення основних засобів.

Позикове фінансування дає змогу залучити значні суми капіталу, але потребує ретельного фінансового планування, оскільки передбачає обов’язкове погашення боргів. Банківські кредити є найпоширенішим видом позикових коштів, хоча вони можуть мати високі процентні ставки.

Облігаційні позики дозволяють підприємству залучати кошти від

інвесторів на фінансовому ринку. Випуск облігацій є вигідною альтернативою банківським кредитам, оскільки відсоткова ставка за облігаціями може бути нижчою, а термін погашення – довшим.

Лізинг є ще одним популярним методом фінансування інвестицій, особливо у сферах, що потребують оновлення технічного обладнання. Він дозволяє використовувати активи без необхідності одноразової великої виплати.

Залучене фінансування може здійснюватися за рахунок емісії акцій, залучення венчурного капіталу або отримання державних грантів. Продаж акцій дозволяє підприємству залучити кошти від інвесторів, не збільшуючи боргове навантаження, однак зменшує частку власників у компанії.

Венчурний капітал зазвичай спрямовується на фінансування інноваційних або високоризикових проєктів. Інвестори вкладають кошти в перспективні компанії з метою отримання високого прибутку в майбутньому.

Таблиця 3.3 – Джерела фінансування інвестицій та їхні особливості

Джерело фінансування	Характеристика	Переваги	Недоліки
Власні кошти	Прибуток, амортизація, продаж активів	Відсутність боргових зобов'язань, фінансова незалежність	Обмеженість ресурсів, тривалий процес накопичення
Банківські кредити	Позикові кошти від фінансових установ	Швидкий доступ до капіталу, можливість фінансування великих проєктів	Високі процентні ставки, ризик неплатоспроможності
Облігаційні позики	Випуск боргових цінних паперів	Довгострокове фінансування, гнучкість у виплатах	Необхідність виплати відсотків, складність залучення інвесторів
Лізинг	Оренда обладнання або транспорту з правом викупу	Зниження початкових витрат, збереження ліквідності	Довгострокові платежі, можливі обмеження у використанні активів
Акціонерний капітал	Продаж акцій підприємства інвесторам	Великий обсяг фінансування, відсутність зобов'язань щодо повернення коштів	Втрата контролю над частиною бізнесу, необхідність виплати дивідендів
Венчурний капітал	Інвестиції в стартапи та високоризикові проєкти	Фінансування без необхідності повернення коштів, стратегічна підтримка інвесторів	Високі вимоги до прибутковості, ризик втрати частки в бізнесі
Державне фінансування	Гранти, субсидії, пільгові кредити	Мінімізація витрат, підтримка інновацій та соціальних проєктів	Обмежена доступність, складні процедури отримання
Міжнародні фінансові інституції	Кредити та гранти від Світового банку, ЄБРР тощо	Довгострокове фінансування, сприяння розвитку інфраструктури	Жорсткі вимоги до фінансової звітності, валютні ризики
Змішане фінансування	Поєднання власних, позикових і залучених коштів	Гнучкість, оптимізація ризиків	Складність управління різними джерелами фінансування

Оптимальний вибір джерел фінансування залежить від фінансового стану підприємства, його кредитної історії, галузі діяльності та макроекономічної ситуації.

Державне фінансування може включати субсидії, гранти або пільгові кредити, які надаються підприємствам для розвитку стратегічно важливих галузей. Такі кошти часто використовуються для підтримки малого бізнесу або розвитку інфраструктурних проєктів.

Фінансування через *міжнародні фінансові інституції*, такі як Світовий банк чи Європейський банк реконструкції та розвитку, є важливим джерелом для реалізації великих інфраструктурних та екологічних проєктів.

Змішане фінансування передбачає поєднання декількох джерел капіталу, що дозволяє підприємствам мінімізувати ризики та забезпечити фінансову гнучкість.

Підприємства часто використовують фінансовий аналіз для оцінки доцільності залучення того чи іншого виду капіталу. Ключовими показниками є рівень боргового навантаження, рентабельність інвестицій та ліквідність активів. Важливо також враховувати інфляційні ризики, валютні коливання та зміни в податковому законодавстві, які можуть впливати на вартість фінансування. Ефективне управління джерелами фінансування дозволяє підприємству не лише забезпечувати реалізацію інвестиційних проєктів, а й підтримувати фінансову стабільність у довгостроковій перспективі.

4. Формування та реалізація інвестиційної стратегії

Формування інвестиційної стратегії є ключовим процесом у розвитку підприємства, оскільки дозволяє ефективно розподілити фінансові ресурси для досягнення довгострокових цілей. Чітка стратегія дає змогу мінімізувати ризики, підвищити прибутковість та забезпечити стійке зростання.

Перший етап стратегії – це аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища. Він включає дослідження ринкової кон'юнктури, фінансового стану підприємства, оцінку конкурентів та визначення макроекономічних чинників. Такий аналіз допомагає виявити можливості та загрози, що впливають на ефективність інвестиційної діяльності.

На основі отриманих даних відбувається визначення цілей інвестування. Цілі можуть бути спрямовані на розширення виробництва, модернізацію обладнання, впровадження інновацій або вихід на нові ринки. Формулювання цілей має бути чітким, вимірюваним і відповідати загальній стратегії підприємства.

Наступний крок – оцінка та відбір інвестиційних проєктів. Для цього застосовують методи фінансового аналізу, такі як чиста приведена вартість (NPV), внутрішня норма рентабельності (IRR), період окупності (Payback Period) та індекс прибутковості (PI). Важливим є також аналіз ризиків, оскільки кожен інвестиційний проєкт має певний рівень невизначеності.

Після вибору оптимальних проєктів розробляється план реалізації інвестиційної стратегії. Він містить деталізований графік виконання, розподіл ресурсів, відповідальних осіб та критерії оцінки результатів. Ефективна

реалізація потребує чіткого управління фінансами та постійного контролю за виконанням плану.

Завершальним етапом є моніторинг та коригування. У процесі реалізації інвестиційної стратегії необхідно регулярно оцінювати її ефективність, порівнюючи заплановані та фактичні результати. Якщо проєкт не дає очікуваних результатів, можливі коригування або зміна підходів до інвестування.

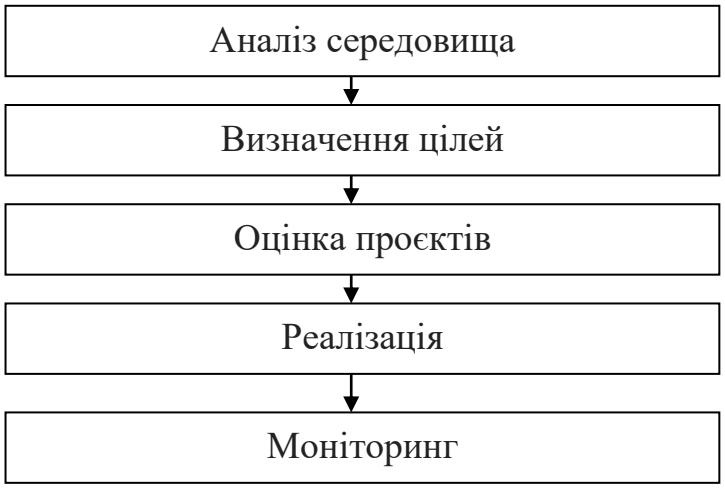

Рисунок 3.1 – Етапи формування інвестиційної стратегії

Успішна реалізація інвестиційної стратегії потребує залучення кваліфікованих фахівців, використання сучасних фінансових інструментів та аналізу ринкових тенденцій. Крім того, важливо забезпечити ефективну комунікацію між всіма учасниками процесу, щоб уникнути невизначеностей та помилок у прийнятті рішень.

Правильне формування інвестиційної стратегії сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, зростанню його капіталізації та стабільному розвитку в довгостроковій перспективі.

БАЗОВІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Інвестиційна політика – система принципів і заходів підприємства щодо управління інвестиціями для досягнення стратегічних цілей.

Інвестиційна стратегія – довгостроковий план розвитку інвестиційної діяльності підприємства, що визначає напрями та методи інвестування.

Інвестиційна діяльність – процес здійснення інвестицій у різні активи з метою отримання прибутку або досягнення інших економічних вигід.

Види інвестицій – класифікація інвестицій за різними критеріями, такими як термін (коротко- або довгострокові), об'єкт (реальні, фінансові, інтелектуальні), ризикованість тощо.

Джерела фінансування – різні способи залучення фінансових ресурсів для здійснення інвестицій (власний капітал, кредити, гранти, випуск акцій тощо).

Капіталовкладення – фінансові ресурси, вкладені в основні засоби, технології або інші активи для забезпечення розвитку підприємства.

Ризики інвестування – фінансові, економічні та політичні фактори, що можуть впливати на прибутковість інвестицій.

Фінансове планування – розробка прогнозів щодо майбутніх фінансових потоків, розподілу ресурсів і визначення джерел фінансування.

ТЕСТИ

1. Що таке інвестиційна політика підприємства?

a) система заходів для регулювання обсягу податків;

b) сукупність рішень і дій щодо управління інвестиціями підприємства;

c) план фінансування заробітної плати працівників;

d) механізм контролю за витратами підприємства.

2. Який основний елемент входить до складу інвестиційної політики підприємства?

a) система бухгалтерського обліку;

b) стратегія розвитку інвестиційної діяльності;

c) маркетингова стратегія;

d) контроль за операційними витратами.

3. Яка мета інвестиційної політики підприємства?

a) зниження податкового навантаження;

b) забезпечення ефективного розподілу інвестиційних ресурсів;

c) зменшення впливу конкурентів;

d) максимізація обсягів кредитування.

4. Що є ключовим фактором при розробці інвестиційної політики підприємства?

a) стан валютного ринку;

b) доступність фінансових ресурсів;

c) рівень заробітної плати працівників;

d) структура споживчого попиту.

5. Які напрями включає інвестиційна політика підприємства?

a) визначення пріоритетних напрямів інвестування, вибір джерел фінансування, аналіз ризиків;

b) лише розширення виробництва;

c) контроль за використанням бюджету підприємства;

d) впровадження маркетингових заходів.

6. Які основні види інвестицій виділяють за об'єктом інвестування?

a) виробничі та соціальні;

b) фінансові, реальні, інтелектуальні;

c) прямі та непрямі;
d) довгострокові та короткострокові.

7. Які інвестиції вважаються фінансовими?
a) вкладення у нерухомість;
b) придбання акцій, облігацій, інших фінансових активів;
c) купівля обладнання для виробництва;
d) інвестування у персонал підприємства.

8. Яка класифікація інвестицій ґрунтується на ступені ризику?
a) прямі та портфельні інвестиції;
b) стратегічні та тактичні інвестиції;
c) низькоризикові, середньоризикові та високоризикові інвестиції;
d) державні та приватні інвестиції.

9. Який вид інвестицій передбачає вкладення в нематеріальні активи, такі як патенти та ноу-хау?
a) реальні інвестиції;
b) фінансові інвестиції;
c) інтелектуальні інвестиції;
d) венчурні інвестиції.

10. Що характеризує венчурні інвестиції?
a) вкладення коштів у стабільні великі підприємства;
b) інвестування у високоризикові, але перспективні стартапи;
c) купівля державних облігацій;
d) інвестування у нерухомість.

11. Які основні джерела фінансування інвестицій існують?
a) власні, залучені та позикові кошти;
b) лише банківські кредити;
c) гранти та державні дотації;
d) продаж основних засобів.

12. Що належить до власних джерел фінансування інвестицій?
a) банківські кредити;
b) амортизаційні відрахування та прибуток підприємства;
c) кошти від державних програм підтримки;
d) випуск корпоративних облігацій.

13. Яке джерело фінансування передбачає випуск підприємством додаткових акцій?
a) внутрішні резерви;
b) лізингове фінансування;
c) емісія акцій;

d) венчурний капітал.

14. Що є перевагою використання власних коштів для фінансування інвестицій?

a) відсутність витрат на обслуговування боргу;
b) необхідність повернення коштів інвесторам;
c) ризик втрати фінансової незалежності;
d) обмежений обсяг доступних коштів.

15. Яка особливість позикового фінансування інвестицій?

a) відсутність зобов'язань перед кредиторами;
b) необхідність повернення позикових коштів із відсотками;
c) відсутність ризиків для підприємства;
d) повний контроль підприємства над залученими коштами.

16. Що є першим етапом формування інвестиційної стратегії підприємства?

a) оцінка фінансового стану підприємства;
b) упровадження проєктів;
c) контроль за виконанням інвестиційних рішень;
d) залучення кредитних ресурсів.

17. Який фактор найбільше впливає на вибір інвестиційної стратегії?

a) фінансові можливості підприємства;
b) рівень конкуренції на ринку;
c) наявність кваліфікованих працівників;
d) обсяг товарообігу.

18. Що є основною метою інвестиційної стратегії?

a) максимізація прибутку підприємства у довгостроковій перспективі;
b) уникнення податкових зобов'язань;
c) зменшення витрат на виробництво;
d) збільшення кількості працівників.

19. Який з наведених підходів використовується при оцінці ефективності інвестиційної стратегії?

a) розрахунок NPV та IRR;
b) маркетинговий аналіз;
c) визначення середньої зарплати працівників;
d) аналіз споживчого попиту.

20. Який підхід може бути застосований для реалізації інвестиційної стратегії підприємства?

a) розширення виробництва, модернізація технологій, вихід на нові

ринки;

b) підвищення цін на продукцію;

c) скорочення штату працівників;

d) зниження собівартості продукції без зміни якості.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Задача 1

Підприємство планує інвестувати в новий проєкт з виробництва продукції, який потребує початкових капітальних витрат у розмірі 8 млн грн. Прогнозовані грошові потоки від проєкту становлять 2 млн грн на рік протягом 5 років. Ставка дисконту для оцінки проєкту встановлена на рівні 12%.

Завдання:

1. Розрахуйте чисту теперішню вартість (NPV) цього проєкту.
2. Оцініть доцільність інвестицій на основі розрахованої NPV.
3. Якщо підприємство приймає рішення щодо інвестування, яка буде ефективність цього проєкту за допомогою коефіцієнта рентабельності інвестицій (IRR)?

Задача 2

Підприємство має в своєму розпорядженні 10 млн грн для інвестування. У нього є два варіанти:

1. Інвестувати в довгострокові облігації, що дають гарантований дохід у розмірі 6% річних.
2. Інвестувати в новий проєкт, що має середній річний дохід 12%, але з високим ризиком, пов'язаним із можливими коливаннями ринку.

Завдання:

1. Оцініть ризики та вигоди кожного варіанта інвестування.
2. Розрахуйте середній дохід для кожного варіанта, враховуючи потенційні ризики.
3. Рекомендуйте, який варіант інвестування обрати для максимізації фінансової вигоди підприємства, якщо він готовий до ризику.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що таке інвестиційна політика підприємства?
2. Які основні складові інвестиційної політики?
3. Як класифікуються інвестиції за різними критеріями?
4. Які джерела фінансування інвестицій існують?
5. Як формується інвестиційна стратегія підприємства?
6. Назвіть фактори, які впливають на вибір інвестиційних проєктів.
7. Поясніть, як державна політика впливає на інвестиційну діяльність підприємств.

Рекомендована література: основна: 1, 3, 5; додаткова: 1, 4, 6.

ТЕМА 4
ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ

Мета: засвоєння методів оцінки ефективності інвестиційних проєктів; ознайомлення з основними критеріями прийняття інвестиційних рішень; розгляд підходів до аналізу ризиків; набуття уявлення про практичне застосування методів оцінки інвестицій.

Основні поняття: інвестиційний проєкт, ефективність інвестицій, чиста приведена вартість (NPV), внутрішня норма доходності (IRR), період окупності (Payback), індекс прибутковості (PI), аналіз ризиків, дисконтований грошовий потік, оцінка інвестиційної привабливості, сценарний аналіз.

План

1. Критерії оцінки ефективності інвестиційних проєктів.
2. Методи оцінки інвестицій (NPV, IRR, Payback, PI).
3. Аналіз ризиків інвестиційного проєкту.
4. Практичне застосування методів оцінки інвестицій.

1. Критерії оцінки ефективності інвестиційних проєктів.

Ефективність інвестиційного проєкту визначається шляхом аналізу його фінансових, економічних і стратегічних показників. Від правильного вибору проєкту залежить майбутній розвиток підприємства, його фінансова стійкість і конкурентоспроможність.

Одним із головних критеріїв оцінки є *прибутковість*, яка визначається розміром очікуваного доходу та рівнем рентабельності проєкту. Чим вищий прибуток, тим привабливішим є проєкт для інвесторів. Для визначення цього показника використовуються фінансові розрахунки, зокрема оцінка чистої приведеної вартості (NPV), внутрішньої норми рентабельності (IRR) та періоду окупності (PBP).

Другим важливим критерієм є *ризикованість*, яка оцінюється на основі невизначеності ринку, можливих фінансових втрат і загроз, що можуть вплинути на реалізацію проєкту. Високий рівень ризику може суттєво зменшити очікуваний прибуток або навіть призвести до втрат. Для оцінки ризиків використовують методи аналізу сценаріїв, імовірнісні моделі та інші інструменти прогнозування.

Ще одним критерієм є *ліквідність*, що визначає, наскільки швидко підприємство зможе повернути вкладені кошти без значних фінансових втрат. Висока ліквідність дозволяє гнучко реагувати на зміни ринку та мінімізувати можливі збитки.

Економічна доцільність є не менш важливим показником ефективності. Вона визначає, як інвестиційний проєкт впливає на розвиток підприємства, його конкурентоспроможність і ефективність використання ресурсів. Проєкти, що сприяють підвищенню продуктивності, оптимізації витрат або розширенню ринку збуту, вважаються більш доцільними для реалізації.

Окрім фінансових критеріїв, під час оцінки інвестиційних проєктів

враховують і *соціальний ефект*. Він охоплює створення нових робочих місць, поліпшення умов праці, розвиток соціальної інфраструктури та відповідальність бізнесу перед суспільством.

Таблиця 4.1 – Критерії оцінки інвестиційних проєктів

Критерій	Характеристика
Прибутковість	Визначається розміром очікуваного доходу
Ризикованість	Оцінюється на основі невизначеності ринку
Ліквідність	Швидкість повернення вкладених коштів
Економічна доцільність	Вплив на конкурентоспроможність підприємства
Соціальний ефект	Створення робочих місць, поліпшення умов праці та соціальної відповідальності
Технологічна ефективність	Упровадження інноваційних рішень, підвищення рівня автоматизації виробництва
Екологічна стійкість	Відповідність екологічним стандартам, зменшення впливу на довкілля

Ще одним важливим аспектом є *технологічна ефективність*, яка характеризує рівень впровадження інновацій та використання сучасних технологій. Чим вищий рівень автоматизації та технологічного розвитку проєкту, тим більші шанси на його успішну реалізацію в умовах конкурентного середовища.

Останнім критерієм є *екологічна стійкість*, яка оцінює вплив проєкту на навколишнє середовище. У сучасних умовах екологічні стандарти відіграють важливу роль у формуванні інвестиційної політики підприємств, тому проєкти, що сприяють зменшенню забруднення, оптимізації використання ресурсів і відповідності екологічним вимогам, мають вищі шанси на отримання фінансування.

Підприємства застосовують як *кількісні*, так і *якісні* методи оцінки інвестиційних проєктів. До кількісних методів належать фінансові розрахунки, такі як аналіз дисконтованих грошових потоків, тоді як якісні методи враховують стратегічне значення проєкту, його відповідність загальній політиці підприємства та перспективи розвитку галузі.

Оцінка ефективності інвестиційних проєктів є невід'ємним етапом інвестиційного процесу. Вона дозволяє мінімізувати ризики, забезпечити стабільний розвиток бізнесу та досягти максимального економічного ефекту від капіталовкладень.

2. Методи оцінки інвестицій (NPV, IRR, Payback, PI)

Оцінка інвестиційних проєктів здійснюється за допомогою кількісних методів, які дозволяють визначити їх фінансову ефективність і визначити доцільність вкладень.

Першим методом є *чиста приведена вартість (NPV)*, який визначає

поточну цінність майбутніх грошових потоків, з урахуванням ставки дисконту. Чим вище значення NPV, тим вигідніший проєкт. Якщо NPV більше нуля, це свідчить про те, що проєкт приносить прибуток. Якщо ж значення NPV менше нуля, проєкт не є економічно вигідним, і інвестиції необхідно уникати.

Другим важливим методом є *внутрішня норма рентабельності (IRR)*. Це ставка дисконтування, при якій чиста приведена вартість проєкту дорівнює нулю. IRR дозволяє визначити максимальну допустиму ставку дисконтування, при якій проєкт ще залишається вигідним. Чим вище IRR, тим більш прибутковим є проєкт, а також тим більша ймовірність того, що проєкт принесе високі доходи. У разі, коли ставка дисконту більше IRR, проєкт стає нерентабельним.

Період окупності (Payback Period) вимірює час, необхідний для повернення початкових інвестицій. Це простий і швидкий метод оцінки, який дозволяє зрозуміти, за який період проєкт зможе повернути вкладені кошти. Чим менший період окупності, тим менш ризикованим є проєкт, оскільки інвестор швидше отримає свої кошти назад. Однак цей метод не враховує поточну вартість грошей, тому він є менш точним у порівнянні з іншими методами.

Індекс прибутковості (PI) є співвідношенням дисконтованих доходів до витрат. Цей показник дозволяє зрозуміти, скільки прибутку принесе кожна одиниця інвестицій. Якщо значення PI більше ніж 1, проєкт є доцільним, оскільки кожна одиниця інвестицій приносить прибуток. Індекс прибутковості дозволяє порівнювати різні проєкти і вибирати найбільш ефективні, навіть якщо їхні початкові інвестиції різні.

Таблиця 4.2 – Методи оцінки інвестицій

Метод	Формула	Інтерпретація
NPV	$\sum (CFt / (1 + r)^n) - IC$	Якщо NPV > 0, проєкт вигідний
IRR	NPV = 0	Чим вище IRR, тим прибутковіший проєкт
Payback	IC / CF	Чим менший період окупності, тим краще
PI	$\sum (CFt / (1 + r)^n) / IC$	Якщо PI > 1, проєкт доцільний

(де CFt – грошовий потік у році t, r – ставка дисконту; IC – початкові інвестиції; n – кількість років)

Окрім перерахованих основних методів, існують додаткові методи оцінки ефективності інвестицій. Наприклад, аналіз чутливості дозволяє оцінити, як зміна ключових параметрів (наприклад, ставки дисконту, витрат, доходів) вплине на результат проєкту. Це дає змогу зрозуміти, наскільки чутливий проєкт до зміни умов, і допомагає оцінити його ризикованість.

Інший додатковий метод – це *аналіз сценаріїв*, який дозволяє оцінити кілька можливих сценаріїв розвитку подій (песимістичний, базовий, оптимістичний). Цей підхід дозволяє врахувати різні фактори, що можуть змінюватися у майбутньому і дає змогу більш точно оцінити проєкт із точки зору різних умов.

Додатково при оцінці інвестиційних проєктів часто

застосовують *аналітичний метод* та *метод динамічного фінансового аналізу*, що базується на обчисленні фінансових показників залежно від змін різних факторів (наприклад, зміни цін на ресурси чи зміни ставок податків).

Кожен із цих методів має свої переваги та недоліки. Вибір конкретного методу залежить від характеру проєкту, наявних ресурсів та вимог до точності оцінки. Тому для отримання комплексної оцінки інвестиційного проєкту рекомендується використовувати кілька методів разом.

Інвестори часто комбінують ці методи для більш точної оцінки. Наприклад, можна спочатку визначити NPV проєкту, а потім перевірити його доцільність за допомогою IRR, щоб переконатися, що ставка дисконту знаходиться на прийнятному рівні. Аналіз періоду окупності допомагає визначити, коли проєкт стане безризиковим, а індекс прибутковості дозволяє порівняти кілька проєктів за їх ефективністю.

Оцінка ефективності інвестиційних проєктів за допомогою цих методів дозволяє інвесторам приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу капіталу. Крім того, правильна оцінка дозволяє уникнути ризиків і забезпечити стабільний розвиток підприємства.

Таким чином, кількісні методи оцінки інвестицій допомагають сформувати об'єктивну картину вигідності проєктів і прийняти рішення, яке принесе максимальний прибуток при мінімальних затратах і ризиках.

3. Аналіз ризиків інвестиційного проєкту

Будь-які інвестиції супроводжуються ризиками, які можуть значно вплинути на їх ефективність та стабільність. Визначення та управління ризиками є важливим етапом у процесі оцінки та реалізації інвестиційних проєктів. Ризики можуть бути різного характеру, від фінансових до політичних, і кожен з них вимагає спеціалізованих підходів для зниження або мінімізації їхнього впливу.

Фінансовий ризик є одним з основних видів ризику, пов'язаних з інвестиціями. Цей ризик виникає через можливість втрати капіталу внаслідок несприятливих фінансових умов або зниження доходів. Важливою стратегією для зниження фінансового ризику є контроль за бюджетом та створення резервних фондів. Це дозволяє мати запас на випадок непередбачених витрат або зниження прибутковості. У разі відсутності резервів підприємство може опинитися в ситуації, де буде неможливе виконання своїх фінансових зобов'язань.

Ринковий ризик пов'язаний з коливанням попиту та пропозиції на продукцію або послуги. Цей ризик може виникнути через зміни у вподобаннях споживачів, економічні коливання чи навіть через появу нових конкурентів. Зниження ринкового попиту може значно вплинути на доходи підприємства і зробити інвестиції менш вигідними. Однак, щоб знизити цей ризик, інвестори використовують методи аналізу ринку та прогнозування, що дозволяє їм підготуватися до змін у попиті та адаптуватися до нових умов.

Операційний ризик виникає через можливі технічні або організаційні проблеми, які можуть виникнути в процесі реалізації проєкту. Це можуть бути збої у виробничих процесах, проблеми з постачанням ресурсів, або навіть

неефективне управління проєктом. Операційний ризик може призвести до значних витрат та затримок у виконанні проєкту. Для його зниження застосовуються методи оптимізації виробничих процесів, а також впровадження страхування від можливих збитків через збої в операціях.

Політичний ризик є важливим фактором, який може вплинути на стабільність інвестицій. Це ризик, пов'язаний з змінами в законодавчому середовищі, регуляторних вимогах, або політичних нестабільностях, які можуть вплинути на діяльність підприємства. Зміни в податковій політиці, нові регуляції або зміни в правилах ведення бізнесу можуть стати серйозною перепоною для успіху проєкту. Для зниження політичного ризику важливо здійснювати юридичний моніторинг та бути готовими до адаптації проєкту відповідно до нових законодавчих змін.

Таблиця 4.3 – Види ризиків інвестиційних проєктів

Вид ризику	Опис	Методи зниження
Фінансовий	Недостатність коштів	Контроль бюджету, резервні фонди
Ринковий	Зміни попиту	Аналіз ринку, прогнозування
Операційний	Виробничі збої	Оптимізація процесів, страхування
Політичний	Регуляторні зміни	Юридичний моніторинг, адаптація

Щоб ефективно управляти ризиками, підприємства застосовують кілька стратегій. *Диверсифікація* є одним з основних методів зниження ризиків. Це стратегія розподілу капіталу між різними активами або інвестиційними проєктами для зменшення впливу ризиків, пов'язаних з одним конкретним проєктом. Замість того, щоб вкладати всі кошти в один проєкт, підприємство може розподіляти їх між кількома, що знижує загальний ризик.

Інший метод управління ризиками – *страхування*. Цей метод використовується для захисту від фінансових втрат, які можуть виникнути внаслідок несприятливих подій, таких як операційні збої, технічні проблеми або природні катастрофи. Страхування може допомогти відшкодувати частину збитків і зменшити вплив ризиків на фінансову стабільність підприємства.

Фінансовий аналіз є ще одним важливим інструментом для оцінки та зниження ризиків. Оцінка стабільності проєкту за допомогою фінансового аналізу дозволяє виявити потенційні проблеми та ризики на ранніх етапах. Визначення точних фінансових показників, таких як рентабельність, ліквідність та платоспроможність, дозволяє вчасно виявляти слабкі місця проєкту і вживати необхідних заходів для їх усунення.

Для зменшення ризиків необхідно також регулярно проводити моніторинг виконання проєкту. Це дозволяє своєчасно виявити будь-які відхилення від запланованих результатів і вжити коригувальних заходів. Постійний контроль за виконанням проєкту допомагає уникнути серйозних помилок і своєчасно реагувати на зміни.

Окрім того, у процесі управління ризиками важливо використовувати *створення резервів* для фінансування непередбачених витрат. Резерви

дозволяють мати додаткові кошти, які можна використати в разі виникнення непередбачених обставин, що допомагає мінімізувати можливі втрати.

Таким чином, успішне управління ризиками вимагає комплексного підходу і використання кількох стратегій одночасно. Це дозволяє значно знизити ймовірність негативних наслідків і підвищити ефективність інвестиційних проєктів.

4. Практичне застосування методів оцінки інвестицій

Застосування методів оцінки інвестицій дозволяє вибрати найефективніший проєкт і мінімізувати ризики, пов'язані з інвестуванням. Вибір оптимального проєкту базується на детальному аналізі та порівнянні різних варіантів з урахуванням фінансових, економічних та ризикових аспектів. Оцінка ефективності допомагає не тільки визначити найкращий проєкт, але й забезпечити стійкість інвестицій у майбутньому.

Рисунок 4.1 – Алгоритм оцінки інвестиційного проєкту

Перший етап, *збір інформації*, включає аналіз інвестиційного середовища, що включає вивчення ринку, економічних умов, рівня конкуренції та можливих ризиків. Це важливо, оскільки правильне розуміння зовнішнього середовища дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо вибору проєкту. На цьому етапі необхідно зібрати всі дані, які можуть вплинути на фінансову успішність проєкту, такі як попит на продукцію, регуляторні вимоги та макроекономічні умови.

Другий етап передбачає *розрахунок основних фінансових показників*, таких як NPV, IRR, Payback та PI. Вони дозволяють оцінити фінансову привабливість проєкту. Наприклад, NPV дає чітке уявлення про майбутні грошові потоки, враховуючи час і ризики, що дозволяє порівняти вартість грошей у часі. IRR показує максимальну ставку дисконту, при якій проєкт стає беззбитковим, що є важливим для визначення мінімальних вимог до рентабельності.

Порівняння проєктів є ключовим етапом, що дозволяє вибрати найбільш прибутковий варіант. Враховуються не тільки фінансові показники, але й стратегічні переваги, які кожен проєкт може принести в довгостроковій перспективі. Це дозволяє отримати збалансоване рішення, яке мінімізує ризики та оптимізує використання ресурсів.

Моніторинг реалізації є важливим етапом після вибору інвестиційного проєкту. Під час реалізації проєкту необхідно постійно відслідковувати фінансові показники, щоб вчасно коригувати курс і уникати можливих проблем. Оцінка фактичних результатів порівняно з прогнозованими допомагає своєчасно виявляти відхилення та коригувати стратегію.

У реальному житті такі кроки дозволяють підприємствам приймати обґрунтовані рішення, підвищуючи ймовірність успішної реалізації проєктів. Для забезпечення ефективності оцінки важливо враховувати як кількісні, так і якісні фактори, що можуть вплинути на результат. Додатково, на кожному етапі повинні бути визначені ключові показники, за якими здійснюється моніторинг.

Важливо зазначити, що методи оцінки інвестицій можна застосовувати не тільки до окремих проєктів, але й до різних варіантів розвитку підприємства в цілому. Наприклад, оцінка кількох проєктів допомагає вибрати найефективніші напрями для подальшого розвитку компанії. Це також дозволяє визначити, які інвестиції принесуть найбільший прибуток в умовах мінливих ринкових умов.

Окрім того, застосування таких методів дозволяє більш ефективно управляти фінансами, що є важливим для забезпечення стабільного розвитку підприємства. З допомогою аналізу фінансових показників можна виявити потенційно вигідні інвестиційні можливості, що дозволяє підприємству залишатися конкурентоспроможним на ринку.

Застосування цих методів допомагає також мінімізувати ризики інвестицій, адже всі показники враховують можливі зміни в економічному середовищі. Наприклад, розрахунок NPV дозволяє врахувати ймовірність зміни ринкових умов, що робить проєкт більш стабільним в довгостроковій перспективі.

У практичному застосуванні методи оцінки інвестицій можуть також допомогти у визначенні того, чи є доцільним вкладати в новий проєкт або продовжувати інвестиції в існуючий бізнес. Це важливо для прийняття рішень про реінвестиції та оптимізацію ресурсів підприємства.

Своєчасна оцінка інвестицій дозволяє також заздалегідь виявити проблеми, які можуть виникнути під час реалізації проєкту. Це допомагає не лише вчасно вжити необхідних заходів, а й сприяє плануванню подальших етапів розвитку підприємства.

Таблиця 4.4 є прикладом оцінки інвестиційного проєкту, в якому порівнюються два проєкти за основними фінансовими показниками. Це дозволяє з'ясувати, який проєкт буде більш вигідним і принесе вищий прибуток на основі даних розрахунків.

Таблиця 4.4 – Приклад оцінки інвестиційного проєкту

Показник	Проєкт А	Проєкт В	Висновок
NPV	150 000 грн	120 000 грн	Проєкт А вигідніший
IRR	18%	15%	Вищий у проєкта А
Payback	3 роки	4 роки	Проєкт А окупається швидше
PI	1.4	1.2	Обидва прибуткові, але А кращий

Завдяки такому підходу підприємства можуть приймати більш обґрунтовані рішення, що дозволяє зменшити ймовірність збитків і підвищити ефективність їхніх інвестицій.

БАЗОВІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Інвестиційний проєкт – комплекс заходів, що реалізуються з метою отримання економічного або соціального ефекту.

Ефективність інвестицій – оцінка доцільності вкладення коштів на основі аналізу ризиків, окупності та потенційного прибутку.

NPV (Net Present Value) – чиста приведена вартість – метод оцінки інвестицій, що враховує зміну вартості грошей у часі.

IRR (Internal Rate of Return) – внутрішня норма рентабельності – ставка дисконтування, при якій чиста приведена вартість інвестиційного проєкту дорівнює нулю.

Payback Period – період окупності – термін, за який початкові інвестиції повертаються через отримані доходи.

PI (Profitability Index) – індекс прибутковості – відношення дисконтованих доходів до початкових інвестицій.

Аналіз ризиків – процес оцінки можливих негативних подій, що можуть вплинути на реалізацію інвестиційного проєкту, а також визначення ймовірності їхнього виникнення та ступеня впливу на фінансовий результат.

Дисконтований грошовий потік – метод оцінки вартості майбутніх грошових потоків за допомогою ставки дисконтування, який дозволяє врахувати зміну вартості грошей у часі та визначити їхню теперішню вартість.

Оцінка інвестиційної привабливості – процес визначення перспективності та вигідності інвестиційного проєкту для потенційних інвесторів на основі фінансових показників, ринкових тенденцій, ризиків та можливого прибутку.

Сценарний аналіз – метод аналізу можливих варіантів розвитку подій, при якому оцінюються різні сценарії майбутніх подій (оптимістичний, песимістичний, базовий) для визначення впливу цих варіантів на результат інвестиційного проєкту.

ТЕСТИ

1. Який із критеріїв оцінки інвестиційного проєкту показує його прибутковість з урахуванням вартості грошей у часі?

a) період окупності (Payback Period);
b) чиста приведена вартість (NPV);
c) бухгалтерська рентабельність інвестицій;
d) облікова ставка.

2. Що враховується під час оцінки ефективності інвестиційного проєкту?

a) лише обсяг початкових інвестицій;

b) майбутні грошові потоки, вартість грошей у часі та ризики;
c) виключно рівень інфляції;
d) лише кількість залучених інвесторів.

3. Чому важливо враховувати вартість грошей у часі при оцінці інвестиційного проєкту?
a) тому що інфляція впливає на номінальну вартість капіталу;
b) оцінка вартості грошей у часі не має значення для інвесторів;
c) щоб визначити рівень оподаткування;
d) щоб збільшити період окупності.

4. Яке твердження про критерії оцінки ефективності інвестицій є правильним?
a) усі критерії дають однакові результати незалежно від типу проєкту;
b) критерії потрібно використовувати комплексно, щоб отримати об'єктивну оцінку;
c) чиста приведена вартість (NPV) є менш важливою за період окупності;
d) ефективність проєкту залежить лише від кількості залучених інвесторів.

5. Який показник дозволяє оцінити доцільність інвестиційного проєкту з точки зору його прибутковості?
a) індекс прибутковості (PI);
b) податкове навантаження;
c) рівень інфляції;
d) балансова вартість активів.

6. Який метод оцінки інвестиційного проєкту базується на визначенні суми дисконтованих грошових потоків?
a) внутрішня норма рентабельності (IRR);
b) чиста приведена вартість (NPV);
c) період окупності (Payback Period);
d) індекс прибутковості (PI).

7. Яке значення чистої приведеної вартості (NPV) свідчить про доцільність реалізації проєкту?
a) NPV > 0;
b) NPV < 0;
c) NPV = 0;
d) NPV не впливає на прийняття рішення.

8. Який метод оцінки інвестиційного проєкту визначає рівень дисконту, за якого чиста приведена вартість стає нульовою?
a) внутрішня норма рентабельності (IRR);
b) індекс прибутковості (PI);
c) період окупності (Payback Period);
d) метод облікової ставки.

9. Який показник показує, скільки одиниць прибутку приносить кожна одиниця інвестицій?

a) індекс прибутковості (PI);
b) чиста приведена вартість (NPV);
c) внутрішня норма рентабельності (IRR);
d) період окупності (Payback Period).

10. Що означає коротший період окупності (Payback Period) для інвестиційного проєкту?
a) проєкт є менш ризиковим;
b) проєкт є більш ризиковим;
c) проєкт має нижчий рівень прибутковості;
d) період окупності не має значення.

11. Який вид ризику пов'язаний із загальною нестабільністю економіки?
a) операційний ризик;
b) макроекономічний ризик;
c) технологічний ризик;
d) валютний ризик.

12. Що є основним способом зниження ризику інвестиційного проєкту?
a) залучення максимального обсягу кредитних коштів;
b) диверсифікація інвестицій;
c) ігнорування ринкових коливань;
d) орієнтація лише на високоприбуткові проєкти.

13. Який метод аналізу ризиків використовується для оцінки впливу окремих факторів на проєкт?
a) метод сценарного аналізу;
b) аналіз SWOT;
c) визначення терміну окупності;
d) аналіз ринкових трендів.

14. Що таке дисконтний ризик?
a) вплив інфляції на ціну активу;
b) ризик, пов'язаний із тим, що майбутні грошові потоки можуть мати меншу вартість;
c) небезпека банкрутства компанії;
d) вплив податкової політики на прибутковість.

15. Чому валютні ризики можуть негативно впливати на інвестиційний проєкт?
a) через коливання курсів валют, які можуть зменшувати прибутковість проєкту;
b) тому що всі інвестиції здійснюються лише в національній валюті;
c) валютні ризики впливають тільки на короткострокові інвестиції;
d) вони не мають впливу на оцінку інвестицій.

16. Який метод оцінки інвестицій найкраще підходить для порівняння альтернативних проєктів?

a) чиста приведена вартість (NPV);

b) бухгалтерська рентабельність;

c) статистичний аналіз;

d) рівень податкового навантаження.

17. Чому внутрішня норма рентабельності (IRR) є важливим показником?

a) вона показує мінімальну дохідність, яку повинен мати проєкт, щоб бути привабливим;

b) IRR завжди дорівнює нулю;

c) IRR не враховує ризики;

d) вона не впливає на рішення інвесторів.

18. Чому інвестори часто обирають NPV замість періоду окупності (Payback Period)?

a) тому що NPV враховує вартість грошей у часі;

b) тому що Payback Period завжди дає точніший результат;

c) NPV використовується лише для короткострокових проєктів;

d) Payback Period враховує всі грошові потоки проєкту.

19. Що таке дисконтований період окупності?

a) період, коли дисконтовані грошові потоки покривають початкові інвестиції;

b) оцінка кредитоспроможності інвестора;

c) визначення процентної ставки за кредитом;

d) прогноз інфляції.

20. Який метод оцінки інвестицій є найкращим для проєктів із високим рівнем невизначеності?

a) аналіз сценаріїв;

b) Payback Period;

c) бухгалтерська оцінка прибутковості;

d) визначення рівня податкового навантаження.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Задача 1

Порівняйте за критеріями NPV, IRR та PP два проєкти, якщо вартість капіталу складає 13%:

(тис. грн)

Проєкт	IC	P_1	P_2	P_3	P_4
A:	- 20 000	7000	7000	7000	7000
B:	- 25 000	2500	5000	10 000	20 000

Задача 2

Два кожного з нижченаведених проєктів обчисліть NPV та IRR, якщо значення коефіцієнта дисконтування дорівнює 20%:

(тис. грн)

Проєкт	IC	P_1	P_2	P_3	P_4
A:	- 370	-	-	-	1000
B:	- 270	60	60	60	-
C:	-263,5	100	100	100	100

Задача 3

Підприємство має такі дані про чотири проєкти (тис. грн):

Рік	IP_1	IP_2	IP_3	IP_4
0	- 10 000	- 13 000	- 10 000	- 6000
1	6000	8000	5000	5000
2	6000	8000	5000	2000
3	2000	1000	5000	2000

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які основні критерії оцінки ефективності інвестиційних проєктів?
2. Як розраховується чиста приведена вартість (NPV)?
3. Що таке внутрішня норма рентабельності (IRR) і як її визначити?
4. Як розрахувати період окупності інвестицій (Payback Period)?
5. Які ризики пов’язані з інвестиційними проєктами?
6. Які переваги та недоліки різних методів оцінки інвестицій?
7. Як аналізується чутливість інвестиційного проєкту до змін ринкових умов?

Рекомендована література: основна: 2, 4, 6; додаткова: 1, 7, 9.

ТЕМА 5
ФІНАНСОВІ РИНКИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ІНВЕСТИЦІЙНІ РІШЕННЯ

Мета: засвоєння основних принципів функціонування фінансових ринків, їхньої структури та ролі у прийнятті інвестиційних рішень; ознайомлення з фінансовими інструментами та впливом макроекономічних факторів на ринок капіталу.

Основні поняття: фінансовий ринок, фондовий ринок, грошовий ринок, акції, облігації, деривативи, ліквідність, волатильність, інвестиційний портфель, макроекономічні фактори, процентна ставка, інфляція, валютний курс, ризики фінансового ринку.

План

1. Структура та функції фінансових ринків.
2. Основні фінансові інструменти (акції, облігації, деривативи).
3. Вплив макроекономічних факторів на фінансові ринки.
4. Роль фінансових ринків у формуванні інвестиційних стратегій.

1. Структура та функції фінансових ринків

Фінансові ринки мають важливе значення для економіки, оскільки вони дозволяють компаніям залучати капітал через випуск акцій та облігацій, а також дають змогу урядам фінансувати свої витрати через випуск державних облігацій. Через такі ринки забезпечується ефективний перерозподіл капіталу, що дозволяє інвесторам отримувати прибуток, а підприємствам — розширювати свою діяльність. Кожен вид фінансового ринку має свою специфіку та характеристики, які визначають, як активно на ньому торгують. Наприклад, ринки капіталу дозволяють отримати середньо- та довгострокові інвестиції, тоді як ринки грошей здебільшого зосереджуються на короткострокових позиках.

Інвестори, виходячи з їхніх інтересів, можуть обирати відповідні фінансові інструменти для вкладень, а учасники ринків використовують різні стратегії для мінімізації ризиків. Ліквідність фінансових ринків забезпечується великою кількістю учасників, що дозволяє швидко купувати та продавати активи без значних втрат у вартості. Водночас функція встановлення справедливої ціни дозволяє знаходити баланс між попитом і пропозицією на ринку, що відображається у цінах активів. Важливим аспектом є також роль фінансових ринків у забезпеченні економічної стабільності та сприянні ефективному функціонуванню всіх економічних секторів.

Ринки капіталу, зокрема фондові біржі, є основними місцями, де компанії можуть залучати інвестиції для фінансування своїх проєктів. Існують два основних типи ринку капіталу: первинний та вторинний. На первинному ринку компанії випускають нові акції або облігації, щоб залучити кошти, в той час як на вторинному ринку учасники купують та продають уже існуючі активи. *Ринок грошей* також є важливим компонентом фінансової системи, адже він допомагає знижувати вартість позикових коштів на короткостроковий період і

забезпечує ліквідність банківської системи.

Валютні ринки мають величезне значення для міжнародної торгівлі та фінансових операцій між країнами. Вони дозволяють країнам обмінювати свої валюти для ведення торгівлі, а також для розрахунків по боргах та інвестиціях. Валютні ринки мають великий обсяг операцій, що сприяє високій ліквідності. Це дозволяє знизити ризики, пов'язані з коливаннями валютних курсів, що є важливим аспектом для інвесторів, які працюють на міжнародних ринках.

Товарні ринки також є важливою частиною фінансової системи, оскільки вони сприяють торгівлі сировиною та іншими важливими товарами, які використовуються в промисловості та виробництві. Вони допомагають стабілізувати ціни на сировину, що важливо для економічної стабільності. Товарні ринки часто використовують деривативи, такі як ф'ючерси, для хеджування ризиків, пов'язаних із цінами на товари.

Таблиця 5.1 – Структура фінансових ринків

Вид ринку	Характеристика	Приклади
Ринок капіталу	Обмін акціями, облігаціями та іншими цінними паперами	Фондові біржі, облігації
Ринок грошей	Торгівля короткостроковими позиками та депозитами	Банківські депозити, векселі
Валютний ринок	Торгівля валютами для забезпечення міжнародної торгівлі	Forex, валютні пари
Товарний ринок	Купівля-продаж товарів і сировини	Зерно, нафта, золото

Роль фінансових установ полягає в забезпеченні ефективного функціонування фінансових ринків. Вони виступають посередниками між покупцями та продавцями, а також можуть надавати фінансові послуги, такі як позики, консультації та управління активами. Ці установи допомагають інвесторам орієнтуватися на фінансових ринках та приймати обґрунтовані інвестиційні рішення.

Важливо зазначити, що фінансові ринки також відіграють важливу роль у формуванні економічної політики держав. Через ринки уряди можуть контролювати рівень інфляції, процентні ставки та інші макроекономічні показники, які впливають на економічне зростання країни. Ринок капіталу та ринок грошей є основними інструментами для проведення монетарної політики.

Доступ до фінансових ринків дає можливість не тільки великим корпораціям і державам, але й малим та середнім підприємствам, а також приватним інвесторам. Важливо, щоб фінансові ринки працювали прозоро, без маніпуляцій і зловживань, оскільки це дозволяє залучати більше інвестицій та сприяє розвитку економіки в цілому. Ринки мають бути добре регульованими, щоб уникнути негативних наслідків, таких як фінансові кризи або спекуляції.

Сучасні фінансові ринки також адаптуються до нових технологій, таких як блокчейн і криптовалюти, що змінює способи здійснення фінансових

операцій. Ці технології можуть значно змінити структуру ринків у майбутньому, збільшуючи їх доступність і знижуючи витрати на проведення транзакцій. Водночас важливо забезпечити безпеку та стабільність цих нових фінансових інструментів, щоб мінімізувати ризики для інвесторів та економіки в цілому.

Таким чином, фінансові ринки мають складну структуру, яка забезпечує функціонування всієї економічної системи. Вони виконують важливі функції, такі як перерозподіл капіталу, забезпечення ліквідності та формування цін на активи, що є основою для прийняття інвестиційних рішень. Роль фінансових ринків в економіці неможливо переоцінити, адже вони є основним механізмом для забезпечення стабільного розвитку та зростання.

2. Основні фінансові інструменти (акції, облігації, деривативи)

Фінансові інструменти – це контракти, що забезпечують власникам певні права та обов'язки, як то право на отримання доходу або частки в компанії. Характеристики основних інструментів подано в таблиці 5.2.

Таблиця 5.2 – Основні фінансові інструменти

Інструмент	Характеристика	Приклади
Акції	Підтвердження права на частку в компанії	Акції Apple
Облігації	Позика, що випускається державою або компанією	Державні облігації України
Деривативи	Інструменти, що базуються на вартості іншого активу	Ф'ючерси, опціони

Акції як основний інструмент власності на фінансових ринках надають інвесторам право на участь у капіталі компанії. Вони можуть приносити доход у вигляді дивідендів, а також зростання ціни акцій, що дозволяє інвесторам отримувати прибуток від продажу на вторинному ринку. Акції можуть бути різних видів: звичайні та привілейовані. Звичайні акції дають право голосу на зборах акціонерів і частку в прибутках компанії, тоді як привілейовані акції дають право на фіксовані виплати, але без права голосу.

Облігації, на відміну від акцій, є борговими інструментами, що випускаються урядами або корпораціями для залучення коштів. Власники облігацій отримують регулярні відсоткові виплати (купони) та можуть повернути номінальну вартість облігації після її погашення. Облігації мають різні типи: державні, корпоративні та муніципальні, що відрізняються рівнем ризику та дохідності. Державні облігації зазвичай є менш ризиковими, оскільки вони гарантуються урядом, в той час як корпоративні облігації можуть мати більший ризик, але й вищу доходність.

Деривативи – це фінансові інструменти, які базуються на вартості іншого активу. Вони використовуються для хеджування ризиків або для спекуляцій на коливаннях ринкових цін. Ф'ючерси та опціони є найпоширенішими типами деривативів. Ф'ючерс – це контракт на купівлю або продаж активу за певною ціною в майбутньому, незалежно від поточної ринкової ціни. Опціони дають

право, але не обов'язок, купити або продати актив за встановленою ціною до певної дати.

Інвестори використовують акції для отримання частки в компаніях, що дає їм право голосу та можливість брати участь у розподілі прибутку. Однак вони також піддаються ризику змін вартості акцій, що залежить від ринкових умов і фінансових результатів компанії. Облігації дають можливість інвестувати в більш стабільні та менш ризикові інструменти, адже фіксовані відсоткові виплати забезпечують стабільний дохід, а в разі дефолту емітента можуть бути використані для відшкодування збитків.

Деривативи є інструментами, які дозволяють спекулювати на змінах цін на базові активи, такі як валюта, товари або акції. Ф'ючерси часто використовуються для хеджування, коли інвестори хочуть захистити свої активи від можливих втрат, спричинених коливаннями ринку. Опціони, своєю чергою, надають більшу гнучкість, оскільки інвестор може вирішити, чи хоче він виконати контракт, залежно від того, як зміниться ціна активу.

Ризик, пов'язаний з фінансовими інструментами, варіюється залежно від типу активу. Наприклад, акції можуть мати високу волатильність, що може призвести до великих прибутків або збитків. Облігації з фіксованими процентними ставками є менш ризиковими, але можуть зазнати збитків через зміни процентних ставок на ринку. Деривативи ж за своєю природою є високоризиковими інструментами, оскільки вони залежать від багатьох факторів, таких як коливання цін на активи, валютні курси та економічні умови.

Фінансові інструменти можуть бути використані для досягнення різних інвестиційних цілей, таких як отримання доходу, диверсифікація портфеля, захист від інфляції або спекуляції на ринкових коливаннях. Різноманітність інструментів дає можливість інвесторам вибирати стратегії, що найкраще відповідають їхньому рівню ризику та очікуваному доходу. Існують також комбіновані фінансові інструменти, які поєднують характеристики акцій, облігацій та деривативів, забезпечуючи більшу гнучкість для інвесторів.

Тому кожен інвестор повинен ретельно оцінювати свої цілі, рівень терпимості до ризику та час, протягом якого він планує інвестувати. Наприклад, акції підходять для довгострокових інвестицій, коли інвестори готові до можливих короткострокових коливань цін. Облігації можуть бути кращими для тих, хто шукає стабільний дохід та більш низький рівень ризику. Деривативи є більш складними інструментами, які підходять для досвідчених інвесторів, що мають намір спекулювати на змінах ринкових умов.

Диверсифікація є ключовим елементом у використанні фінансових інструментів. Комбінація різних інструментів дозволяє знизити загальний ризик інвестиційного портфеля та отримати більш стабільний дохід. Наприклад, інвестор може поєднувати акції для зростання капіталу з облігаціями для забезпечення стабільного доходу, одночасно використовуючи деривативи для хеджування ризиків. Тому розуміння характеристик кожного з фінансових інструментів є необхідним для ухвалення обґрунтованих інвестиційних рішень.

3. Вплив макроекономічних факторів на фінансові ринки

Макроекономічні фактори є важливими детермінантами, які можуть суттєво змінювати ситуацію на фінансових ринках. Наприклад, коли центральний банк підвищує процентні ставки, це зазвичай призводить до зниження цін на облігації. Високі ставки роблять нові облігації більш привабливими, оскільки вони забезпечують вищу дохідність, і тому старі облігації з нижчими ставками втрачають свою привабливість. Це може спричинити зниження вартості вже існуючих облігацій на ринку.

Інфляція також є важливим фактором для фінансових ринків. Зростання рівня інфляції знижує купівельну спроможність грошей, що може призвести до зниження вартості активів, особливо фіксованих доходів, таких як облігації. Висока інфляція може також змусити центральні банки підвищити процентні ставки для боротьби з нею, що, своєю чергою, може вплинути на ціни акцій і облігацій.

Процентні ставки є одним із основних інструментів монетарної політики, і їхня зміна може мати значний вплив на ринки. Підвищення процентних ставок зазвичай робить позики дорожчими, що може призвести до зниження інвестиційної активності. Це, своєю чергою, може вплинути на зниження вартості акцій, оскільки бізнеси стикаються з вищими витратами на капітал.

Безробіття, як макроекономічний фактор, також має значний вплив на фінансові ринки. Високий рівень безробіття означає зниження споживчих витрат, що може погіршити фінансові результати компаній і, як наслідок, знизити вартість їхніх акцій. Крім того, безробіття може привести до зменшення довіри до економіки, що також негативно позначиться на ринкових котируваннях.

Державні витрати є ще одним важливим чинником, що впливає на ринки. Збільшення державних витрат, особливо на інфраструктурні проєкти або соціальні програми, може стимулювати економічний розвиток і підвищити попит на акції. Водночас, державні витрати можуть збільшити дефіцит бюджету, що може призвести до збільшення державного боргу та зниження довіри до національної валюти, якщо ринок вважає, що ці витрати будуть надмірними.

Таблиця 5.3 – Макроекономічні фактори та їхній вплив на ринки

Фактор	Вплив на фінансові ринки
Інфляція	Зниження вартості грошей, вплив на ціни активів
Процентні ставки	Зміна витрат на позики, вплив на акції та облігації
Безробіття	Зниження споживчих витрат, відтік капіталу з ринку
Державні витрати	Можливе підвищення попиту на облігації чи акції

Зміни в державній політиці також можуть вплинути на фінансові ринки. Наприклад, прийняття нових податкових законів або реформ може змінити умови ведення бізнесу, що своєю чергою впливає на вартість акцій та облігацій. Такі зміни можуть створювати нові можливості або ризики для інвесторів, що

може викликати коливання на ринку.

Фінансова стабільність держави має важливе значення для інвесторів. Якщо країна перебуває в економічній кризі або зіткнулася з серйозними бюджетними проблемами, це може призвести до зниження довіри до її валют та фінансових активів. В такому випадку інвестори можуть шукати більш стабільні альтернативи, що також може відобразитися на змінах цін на фінансові активи.

Взаємодія макроекономічних факторів, таких як інфляція, процентні ставки, безробіття та державні витрати, створює складний контекст для фінансових ринків. Це може призвести до короткострокових або довгострокових коливань у цінах активів, що змінюються залежно від того, як ці фактори взаємодіють один з одним. Тому для інвесторів важливо стежити за макроекономічними індикаторами і враховувати їх у своїх інвестиційних стратегіях.

Окрім того, глобальні макроекономічні фактори, такі як зміни в цінах на нафту або глобальна економічна ситуація, також можуть мати важливий вплив на ринки. Наприклад, зростання цін на нафту може призвести до зростання витрат для компаній, що використовують енергію, що, своєю чергою, може знизити їхню прибутковість і вплинути на вартість акцій.

Сезонні коливання макроекономічних факторів також можуть впливати на фінансові ринки. Наприклад, у певні сезони можуть відбуватися зміни в попиті на певні товари чи послуги, що може змінити прогнозований дохід компаній. Зміни у кліматичних умовах, таких як природні катастрофи або зміни температур, можуть також мати вплив на деякі сектори економіки, що позначиться на вартості активів у цих галузях.

Інвестори повинні вміти адаптувати свої стратегії до зміни макроекономічних умов, що забезпечує їм можливість отримувати прибуток навіть під час економічних спадів або підвищення економічних ризиків. Наприклад, у періоди підвищення процентних ставок інвестори можуть переорієнтувати свої портфелі в бік більш стабільних та низькоризикових активів, таких як облігації з фіксованими процентами.

І навпаки, в умовах низьких процентних ставок інвестори можуть шукати можливості для інвестування в акції та інші високоризикові інструменти, що можуть принести більший дохід в умовах дешевого капіталу. Тому для успішних інвестицій важливо мати гнучкість і готовність до змін в умовах макроекономічного середовища.

4. Роль фінансових ринків у формуванні інвестиційних стратегій

Фінансові ринки мають ключову роль у формуванні інвестиційних стратегій, оскільки вони надають можливість вибору серед різних фінансових інструментів, які можуть бути використані залежно від цілей інвестора. Успішні інвестиційні стратегії будуються на аналізі поточного стану ринку, його перспектив та економічних факторів, що впливають на ціни активів. Різні інструменти дозволяють диверсифікувати портфель, що є основою для зниження ризиків.

Однією з найпоширеніших стратегій є *довгострокові інвестиції* в акції. Ця стратегія підходить інвесторам, які готові залишити свій капітал на ринку на кілька років або десятиліть. Вони можуть отримувати прибуток у вигляді дивідендів та зростання вартості акцій. Вибір таких акцій, як Apple чи Microsoft, дозволяє інвестору скористатися потенціалом зростання великих компаній.

Іншою стратегією є *захист капіталу*, який часто включає інвестиції в облігації. Облігації вважаються менш ризиковими, ніж акції, і дають стабільний дохід у вигляді процентних виплат. Це популярна стратегія для тих інвесторів, хто прагне зберегти свій капітал при мінімальних ризиках. Наприклад, державні облігації можуть забезпечити надійний захист капіталу, навіть під час економічних спадів.

Хеджування ризиків є ще однією важливою стратегією для інвесторів, які хочуть захистити свої активи від можливих змін на ринку. Це досягається за допомогою деривативів, таких як ф'ючерси або опціони, які дозволяють мінімізувати ризики, пов'язані з коливанням цін на активи. Наприклад, ф'ючерси на нафту можуть захистити інвестора від змін цін на енергоресурси.

Таблиця 5.4 – Інвестиційні стратегії

Стратегія	Характеристика	Приклади
Довгострокові інвестиції	Купівля акцій чи облігацій для отримання дивідендів чи процентних виплат	Інвестування в акції Apple
Захист капіталу	Купівля облігацій для збереження вартості активів	Державні облігації
Хеджування ризиків	Використання деривативів для захисту від ризиків	Ф'ючерси на нафту

Ще одна стратегія – це інвестування в золото та інші дорогоцінні метали. Золото традиційно вважається «безпечним активом», який зберігає свою вартість під час фінансових криз або економічних нестабільностей. Цей тип інвестицій зазвичай використовують для диверсифікації портфеля і захисту від інфляційних ризиків.

Інвестори можуть також використовувати стратегії активного управління, де інвестування базується на регулярному аналізі ринків і намаганні отримати короткостроковий прибуток через купівлю-продаж активів. Цей підхід вимагає глибокого розуміння ринку, швидких рішень і стратегії, спрямованої на досягнення короткострокових фінансових цілей.

Також можна застосовувати пасивні стратегії, наприклад, інвестування через індексні фонди. Ці стратегії зазвичай передбачають купівлю широкого набору активів, що представляють ринок в цілому. Індексні фонди дозволяють інвесторам отримувати середній ринковий дохід при мінімальних витратах і без активного втручання в процес управління.

Розподіл активів (диверсифікація) є ще одним важливим елементом інвестиційної стратегії. За допомогою диверсифікації інвестор може знизити ризики, які виникають через коливання цін на окремі активи. Цей підхід

включає інвестування в різні види активів, наприклад, акції, облігації, нерухомість, золото, щоб забезпечити стабільність портфеля.

Інвестиційні стратегії також можуть включати аналіз технічних та фундаментальних факторів. Технічний аналіз використовує дані про цінові рухи та обсяги торгів для прогнозування майбутніх тенденцій, а фундаментальний аналіз вивчає фінансові звіти компаній та макроекономічні показники для визначення вартості активів.

Інвестиційні стратегії повинні також бути адаптовані до індивідуальних цілей та рівня ризику, який готовий прийняти інвестор. Наприклад, молоді інвестори, які мають більше часу до пенсії, можуть дозволити собі більш ризикові інвестиції, в той час як більш зрілі інвестори можуть зосередитися на безпечних активах.

Управління інвестиціями також потребує регулярного моніторингу та коригування стратегії. Ринкові умови можуть змінюватися, тому важливо постійно аналізувати ситуацію та вносити корективи в портфель інвестицій.

Загалом, фінансові ринки надають широкий спектр можливостей для формування різних інвестиційних стратегій. Кожна з цих стратегій вимагає детального аналізу, планування та регулярної оцінки результатів. Успішне інвестування залежить від здатності адаптуватися до змін на ринку та ефективно управляти своїми активами.

БАЗОВІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Фінансовий ринок – система організацій та механізмів, через які здійснюються операції з фінансовими активами (акціями, облігаціями, валютами тощо).

Фондовий ринок – підсистема фінансового ринку, на якій торгують цінними паперами, такими як акції, облігації та інші фінансові інструменти.

Грошовий ринок – ринок короткострокових позик, на якому здійснюється купівля-продаж короткострокових фінансових інструментів (наприклад, депозитних сертифікатів, векселів).

Акції – цінні папери, що дають їх власнику право на частину власності компанії та право на дивіденди, а також на голосування на загальних зборах акціонерів.

Облігації – боргові цінні папери, що випускаються урядами, корпораціями або іншими організаціями для залучення коштів.

Деривативи – фінансові інструменти, чия вартість залежить від вартості базового активу (наприклад, акцій, валют, товарів).

Ліквідність – здатність активу бути швидко проданим або купленим без значних втрат у вартості.

Волатильність – ступінь коливань ціни активу або ринку в цілому за певний період часу.

Інвестиційний портфель – сукупність фінансових активів, якими володіє інвестор.

Макроекономічні фактори – економічні чинники, які впливають на всю

економіку країни або регіону, такі як економічне зростання, інфляція, безробіття, державні витрати, валютний курс.

Процентна ставка – вартість позикових коштів, яка зазвичай визначається як відсоток від суми позики на рік.

Інфляція – процес загального зростання цін на товари та послуги в економіці, що призводить до зменшення купівельної спроможності грошей.

Валютний курс – ціна однієї валюти, виражена в одиницях іншої валюти.

Ризики фінансового ринку – можливі втрати, які можуть виникнути внаслідок змін на фінансових ринках.

ТЕСТИ

1. Який із наведених ринків є частиною фінансового ринку?

a) ринок нерухомості;
b) фондовий ринок;
c) ринок сільськогосподарської продукції;
d) товарний ринок.

2. Яка з наведених функцій не належить до функцій фінансового ринку?

a) перерозподіл капіталу;
b) забезпечення ліквідності активів;
c) формування державного бюджету;
d) забезпечення ефективного ціноутворення.

3. Що є основним елементом фінансового ринку?

a) фінансові посередники;
b) товарні біржі;
c) екологічні фонди;
d) туристичні агентства.

4. Який вид фінансового ринку спеціалізується на короткострокових фінансових операціях?

a) валютний ринок;
b) ринок капіталу;
c) грошовий ринок;
d) страховий ринок.

5. Яка основна відмінність між первинним і вторинним фондовим ринком?

a) первинний ринок призначений для торгівлі валютами, а вторинний – для акцій;
b) на первинному ринку цінні папери продаються вперше, а на вторинному – перепродаються;
c) вторинний ринок контролюється урядом, а первинний – банками;
d) на первинному ринку можна торгувати лише облігаціями.

6. Який фінансовий інструмент дає право власності на частину компанії?

a) облігація;
b) депозит;
c) акція;
d) ф'ючерс.

7. Яка з характеристик є основною для облігацій?
a) право голосу в компанії;
b) фіксований дохід у вигляді відсотків;
c) невизначений строк погашення;
d) залежність вартості від ринкової кон'юнктури.

8. Який із фінансових інструментів є похідним (деривативом)?
a) депозит;
b) акція;
c) ф'ючерсний контракт;
d) облігація.

9. Що таке дивіденди?
a) обов’язковий платіж власникам облігацій;
b) частина прибутку компанії, яку розподіляють серед акціонерів;
c) відсотки за депозитом;
d) дохід від продажу ф'ючерсів.

10. Який фінансовий інструмент дає можливість зафіксувати ціну активу на майбутнє?
a) акція;
b) ф'ючерсний контракт;
c) депозитний сертифікат;
d) облігація.

11. Який макроекономічний фактор найбільше впливає на рівень відсоткових ставок?
a) курс акцій компаній;
b) політика центрального банку;
c) кількість укладених ф'ючерсних контрактів;
d) внутрішня політика підприємств.

12. Що відбувається на фінансовому ринку при зростанні інфляції?
a) ціни на акції стабілізуються;
b) вартість грошей знижується;
c) відсоткові ставки зменшуються;
d) попит на облігації знижується.

13. Як зростання ВВП впливає на фондовий ринок?
a) викликає падіння цін на акції;
b) зменшує попит на облігації;
c) підвищує довіру інвесторів та сприяє зростанню фондового ринку;
d) збільшує кількість банкрутств компаній.

14. Як політична нестабільність впливає на фінансовий ринок?
a) збільшує довіру інвесторів;

b) призводить до зниження цін на активи та відтоку капіталу;
c) підвищує стабільність валютного ринку;
d) сприяє зростанню інвестицій.

15. Що таке «ведмежий» ринок?
a) ринок, на якому ціни на активи зростають;
b) ринок, на якому ціни на активи знижуються;
c) ринок, що спеціалізується на інвестиціях у дикорослі рослини;
d) ринок, де продають тільки державні облігації.

16. Який тип інвестора найбільше зацікавлений у довгострокових інвестиціях?
a) спекулянти;
b) венчурні капіталісти;
c) пенсійні фонди;
d) трейдери.

17. Що означає диверсифікація портфеля інвестицій?
a) вкладення всіх коштів у один актив;
b) розподіл інвестицій між різними активами для зниження ризику;
c) купівля акцій лише однієї галузі;
d) максимізація витрат на інвестиції.

18. Який вид аналізу використовують для оцінки фінансового стану компанії перед інвестуванням?
a) технічний аналіз;
b) фундаментальний аналіз;
c) лінгвістичний аналіз;
d) культурний аналіз.

19. Що таке ліквідність активу?
a) його здатність приносити високий прибуток;
b) можливість швидко продати актив без значних втрат у ціні;
c) його відповідність екологічним стандартам;
d) ступінь впливу держави на актив.

20. Який фінансовий ринок має найбільший обсяг торгів?
a) фондовий ринок;
b) валютний ринок (FOREX);
c) ринок дорогоцінних металів;
d) ринок страхових послуг.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Потенційному інвестору необхідно розрахувати поріг рентабельності, запас фінансової міцності та можливий прибуток / збиток і прийняти рішення в яке підприємство краще інвестувати кошти.

Дані для розрахунку подано в таблиці нижче.

Таблиця 5.1 – Дані по підприємствам, тис. грн

Показник	А	Б	В
Виручка від реалізації	145	207	307
Змінні витрати	47	98	77
Постійні витрати	53	24	71

Завдання:

Як зміниться думка інвестора, якщо виручка від реалізації на підприємствах зміниться: підприємство А – зменшиться на 10%, підприємство Б – збільшиться на 10%, підприємство В – збільшиться на 15%?

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Яка структура та функції фінансових ринків?
2. Назвіть основні фінансові інструменти, які використовуються на ринку.
3. Як макроекономічні фактори впливають на фінансові ринки?
4. Яку роль відіграють фондові біржі у фінансових ринках?
5. Які відмінності між первинним і вторинним ринком цінних паперів?
6. Як фінансові ринки впливають на інвестиційну діяльність підприємств?
7. Які основні ризики пов’язані з інвестуванням на фінансових ринках?

Рекомендована література: основна: 3, 5, 6; додаткова: 3, 5, 8.

ТЕМА 6
КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

Мета: засвоєння основ корпоративних фінансів та їхнього впливу на інвестиційну діяльність підприємств; розгляд принципів управління капіталом, фінансування інвестицій, дивідендної політики та методів оцінки вартості компанії.

Основні поняття: корпоративні фінанси, управління капіталом, структура капіталу, власний та позиковий капітал, фінансування інвестицій, дивідендна політика, рентабельність, фінансова стратегія, вартість компанії, методи оцінки бізнесу, залучення інвестицій, фінансова звітність.

План

1. Управління капіталом підприємства.
2. Структура капіталу та фінансування інвестицій.
3. Дивідендна політика та її вплив на інвесторів.
4. Оцінка вартості компанії та залучення інвестицій.

1. Управління капіталом підприємства

Управління капіталом підприємства передбачає не лише оптимізацію джерел фінансування, а й ефективне використання наявних коштів. Це включає своєчасне обслуговування боргових зобов'язань та розподіл прибутку для забезпечення подальшого розвитку. Для досягнення цього важливо здійснювати постійний моніторинг фінансових потоків і адаптувати стратегію управління капіталом до змін на ринку. Збалансоване використання *власних* і *позикових* коштів сприяє зниженню фінансових ризиків та підвищенню здатності підприємства справлятися з економічними коливаннями.

Таблиця 6.1 – Основні компоненти управління капіталом

Компонент	Характеристика
Власний капітал	Власні кошти підприємства, що формуються через випуск акцій, накопичений прибуток тощо.
Позиковий капітал	Кошти, що залучаються через кредити, облігації чи інші боргові зобов'язання.
Оборотний капітал	Кошти, які використовуються для фінансування поточної діяльності підприємства, такі як дебіторська заборгованість та запаси.

Ще одним важливим аспектом управління капіталом є оцінка вартості підприємства, яка допомагає визначити ефективність вкладених ресурсів. Оцінка включає аналіз доходності активів, оцінку ризиків та потенціалу для зростання. Успішне управління капіталом дозволяє підприємству забезпечувати стабільний розвиток, залучати інвестиції, а також реагувати на зміни в економічному середовищі.

В умовах змінного економічного середовища підприємства повинні бути

готові адаптувати свою стратегію управління капіталом відповідно до нових викликів. Урахування ризиків, таких як коливання процентних ставок, інфляція або зміни в податковій політиці, є невід'ємною частиною цього процесу. Крім того, управління капіталом має на меті підтримку довгострокових фінансових цілей підприємства, таких як зростання рентабельності, збільшення акціонерної вартості та забезпечення конкурентоспроможності на ринку.

Одним із способів підвищення ефективності управління капіталом є *застосування фінансових моделей*, які дозволяють передбачити потенційні фінансові результати і ризики. Використання таких моделей дозволяє не лише приймати обґрунтовані рішення щодо залучення коштів, а й оптимізувати структуру витрат. Наприклад, правильний вибір між довгостроковим і короткостроковим фінансуванням може значно знизити витрати на обслуговування боргу і поліпшити ліквідність підприємства.

Для ефективного управління капіталом підприємствам важливо мати чітку стратегію, що включає не лише питання фінансування, але й дивідендну політику, стратегії розвитку та взаємодії з інвесторами. У цьому контексті важливим є також управління оборотним капіталом, що дозволяє підприємствам мати необхідні фінансові ресурси для покриття поточних зобов'язань без шкоди для розвитку бізнесу.

Окрім того, підприємствам необхідно регулярно проводити оцінку ризиків і вчасно реагувати на фінансові зміни. Застосування сучасних фінансових інструментів, таких як хеджування, дозволяє мінімізувати ризики, пов'язані з коливаннями на ринку валют або процентних ставок. Це допомагає забезпечити стабільність і передбачуваність фінансових результатів.

Для підприємств важливо також враховувати вплив зовнішніх факторів, таких як зміни в законодавстві, економічні кризи або коливання на ринку праці. Такі фактори можуть значно вплинути на доступність фінансових ресурсів, вартість позик або попит на продукцію. Управління капіталом має включати гнучкість і готовність адаптувати стратегію підприємства до таких змін.

Одним із найважливіших аспектів управління капіталом є забезпечення фінансової гнучкості, що дозволяє підприємству швидко реагувати на зміни на ринку. Це вимагає належної організації фінансового планування, яке дає змогу передбачати потреби в ресурсах і оперативно залучати додаткове фінансування у разі необхідності.

2. Структура капіталу та фінансування інвестицій

Оптимальна структура капіталу є критично важливою для довгострокового розвитку підприємства. Вона має забезпечувати достатню ліквідність для покриття зобов'язань, а також створювати можливості для майбутнього зростання. Занадто висока частка позикового капіталу може призвести до фінансових труднощів через значні витрати на обслуговування боргу, тоді як надмірне використання власного капіталу може обмежити темпи розвитку через нестачу додаткових ресурсів.

При виборі джерел фінансування підприємство враховує такі фактори, як вартість капіталу, ризики, термін окупності інвестицій і рівень контролю

власників над компанією. Наприклад, залучення власного капіталу через випуск акцій дозволяє уникнути боргового навантаження, але може призвести до розмивання частки власників. Позиковий капітал, своєю чергою, дає змогу зберегти контроль над компанією, але створює фінансові зобов'язання.

Важливим аспектом управління структурою капіталу є використання фінансових коефіцієнтів, які дозволяють оцінити рівень боргового навантаження підприємства. До основних показників належать коефіцієнт боргу до власного капіталу (Debt-to-Equity Ratio), коефіцієнт фінансової незалежності та коефіцієнт покриття відсоткових платежів. Аналіз цих показників допомагає визначити оптимальне співвідношення власних і позикових коштів.

Фінансування інвестицій також залежить від типу інвестованих активів. Наприклад, для короткострокових потреб доцільно використовувати короткострокові кредити або реінвестований прибуток, тоді як для довгострокових інвестицій, таких як будівництво нових виробничих потужностей, доцільно залучати облігаційне фінансування або стратегічних інвесторів.

Для ефективного фінансування інвестицій підприємство має розробити фінансову стратегію, яка враховує можливі ризики, витрати на залучення капіталу та потенційні вигоди від інвестицій. Крім того, необхідно забезпечити контроль за використанням залучених коштів, щоб уникнути неефективних витрат і фінансових втрат.

Залучення інвесторів є одним із ключових механізмів фінансування інвестиційних проєктів. Підприємства можуть співпрацювати з венчурними фондами, приватними інвесторами або державними програмами підтримки бізнесу. Для залучення інвестицій важливо мати чіткий бізнес-план, який демонструє перспективність проєкту, фінансові прогнози та стратегію виходу на ринок.

Таблиця 6.2 – Джерела фінансування інвестицій

Джерело фінансування	Характеристика	Приклад
Власний капітал	Інвестування за рахунок власних коштів підприємства	Випуск акцій, накопичений прибуток
Позиковий капітал	Залучення коштів через кредитування чи випуск облігацій	Банківський кредит, облігації
Залучення інвестицій	Залучення коштів від зовнішніх інвесторів	Приватні інвестори, венчурні фонди

Оцінка ризиків є невід'ємною частиною процесу фінансування інвестицій. Підприємство має враховувати макроекономічні чинники, галузеві тенденції та конкурентне середовище. Для зменшення ризиків можуть застосовуватися страхові інструменти, диверсифікація джерел фінансування та використання гнучких механізмів повернення інвестицій.

Таким чином, структура капіталу та фінансування інвестицій відіграють вирішальну роль у забезпеченні фінансової стабільності підприємства та його здатності до розвитку. Раціональне управління капіталом дозволяє мінімізувати витрати, знизити ризики та створити умови для стійкого зростання компанії.

3. Дивідендна політика та її вплив на інвесторів

Дивідендна політика підприємства визначає стратегію щодо розподілу прибутку між власниками акцій у вигляді дивідендів. Це важливий елемент фінансової стратегії, оскільки дивіденди можуть бути джерелом доходу для інвесторів, а також сигналізувати про фінансову стабільність підприємства. Високий рівень дивідендів може приваблювати інвесторів, які шукають стабільний дохід, в той час як реінвестування прибутку в розвиток компанії може бути привабливим для інвесторів, що орієнтовані на довгострокове зростання капіталу.

Таблиця 6.3 – Види дивідендної політики

Тип політики	Характеристика	Приклад
Постійна політика	Фіксована сума дивідендів на акцію щорічно	Компанія, що виплачує стабільний дивіденд
Змінна політика	Дивіденди залежать від прибутку підприємства	Розмір дивідендів змінюється залежно від фінансових результатів
Політика зростання	Прибуток реінвестується в розвиток компанії	Компанія, що не виплачує дивіденди, а інвестує в нові проєкти

Вибір дивідендної політики залежить від багатьох факторів, включаючи фінансовий стан компанії, її інвестиційні можливості, рівень боргового навантаження та очікування акціонерів. Деякі компанії надають перевагу виплаті високих дивідендів, щоб залучити довгострокових інвесторів, тоді як інші реінвестують прибуток у розширення бізнесу.

Компанії, що стабільно виплачують дивіденди, часто сприймаються інвесторами як фінансово надійні та стабільні. Наприклад, великі корпорації, такі як Coca-Cola або Procter & Gamble, традиційно підтримують стабільну дивідендну політику, що робить їх привабливими для пенсійних фондів та консервативних інвесторів.

З іншого боку, молоді технологічні компанії, такі як Tesla або Amazon, можуть не виплачувати дивіденди, оскільки реінвестують прибуток у дослідження, розробку та розширення ринку. Це приваблює інвесторів, які зацікавлені у зростанні вартості акцій у майбутньому.

Дивідендна політика також впливає на ринкову вартість компанії. Оголошення про підвищення дивідендів часто позитивно сприймається інвесторами, що може призвести до зростання акцій. Навпаки, скорочення або скасування дивідендів може викликати негативну реакцію ринку, оскільки це може сигналізувати про фінансові труднощі компанії.

Одним із ключових аспектів дивідендної політики є вибір форми виплат. Компанії можуть виплачувати дивіденди грошовими коштами або у вигляді додаткових акцій. Грошові дивіденди є традиційним способом винагороди акціонерів, тоді як дивіденди у формі акцій дозволяють компанії зберігати ліквідність.

Також важливу роль відіграє податковий аспект дивідендної політики. У деяких країнах дивіденди оподатковуються за вищими ставками, ніж приріст капіталу, що може впливати на рішення інвесторів щодо вибору компаній для інвестування.

Окрім того, підприємства можуть застосовувати змішану політику, яка передбачає часткову виплату дивідендів та реінвестування залишку прибутку. Це дозволяє збалансувати інтереси інвесторів та фінансові потреби компанії.

Ще одним важливим фактором є стабільність та передбачуваність виплат. Інвестори зазвичай надають перевагу компаніям, які мають чітко визначену політику щодо виплати дивідендів, оскільки це знижує невизначеність і дозволяє краще прогнозувати майбутні доходи.

Таким чином, дивідендна політика є важливим інструментом управління фінансами компанії, що впливає на її привабливість для інвесторів, фінансову стабільність та стратегію зростання. Вибір оптимальної стратегії потребує комплексного аналізу фінансових показників, очікувань акціонерів та загальної економічної ситуації.

4. Оцінка вартості компанії та залучення інвестицій

Оцінка вартості компанії є важливим етапом для інвесторів, кредиторів та підприємств, що прагнуть залучити інвестиції. Вартість компанії визначається через аналіз її фінансових показників, потенціалу для зростання та інших факторів. Методи оцінки вартості компанії включають дисконтування грошових потоків, порівняльний аналіз з аналогічними підприємствами та метод активів. Правильна оцінка дозволяє не тільки визначити справедливу ціну компанії, але й визначити стратегії для залучення додаткових інвестицій.

Таблиця 6.4 – Методи оцінки вартості компанії

Метод	Характеристика	Приклад
Дисконтування грошових потоків	Оцінка вартості компанії через прогнозування майбутніх грошових потоків	Оцінка стартапу на основі майбутніх доходів
Порівняльний аналіз	Оцінка через порівняння з подібними компаніями на ринку	Оцінка підприємства, порівнюючи з іншими компаніями галузі
Метод активів	Визначення вартості компанії на основі її активів	Оцінка нерухомості та матеріальних активів компанії

Оцінка вартості компанії є ключовим аспектом у процесі прийняття рішень для власників бізнесу, потенційних інвесторів та кредиторів. Вона дозволяє визначити справедливу ринкову ціну компанії та вибрати найбільш

ефективні способи залучення капіталу.

Метод дисконтування грошових потоків є одним із найпоширеніших підходів до оцінки вартості компанії. Він базується на прогнозуванні майбутніх доходів підприємства та їх приведенні до поточної вартості за допомогою коефіцієнта дисконту. Цей метод є особливо корисним для компаній, що мають стабільні фінансові потоки та передбачувану рентабельність.

Порівняльний аналіз дозволяє оцінити компанію, виходячи з ринкових оцінок аналогічних підприємств. Цей підхід широко використовується у фінансовій сфері, оскільки він дає змогу визначити ринкову вартість компанії на основі котирувань акцій конкурентів. Однак він може бути менш точним для компаній, що працюють у нішевих або нових галузях.

Метод активів застосовується у випадках, коли компанія володіє значними матеріальними активами, такими як нерухомість, виробниче обладнання або інші ресурси. Цей метод використовується, наприклад, при оцінці ліквідованих підприємств або компаній із високим рівнем матеріальних активів.

Залучення інвестицій є критичним етапом розвитку бізнесу, оскільки дозволяє компаніям розширювати виробництво, впроваджувати нові технології та виходити на нові ринки. Основними джерелами фінансування є продаж акцій, випуск корпоративних облігацій, залучення приватних інвесторів або отримання банківських кредитів.

Для залучення інвестицій компанія має бути привабливою для потенційних вкладників. Це включає прозорість фінансової звітності, ефективне корпоративне управління та наявність стратегії розвитку. Інвестори зазвичай оцінюють рівень ризиків, очікувану прибутковість та можливості зростання бізнесу.

Важливу роль у залученні інвестицій відіграє стан фондового ринку та економічне середовище. У періоди економічного підйому інвестори готові вкладати кошти в перспективні компанії, тоді як у кризові часи вони стають обережнішими та частіше обирають більш стабільні активи.

Корпорації можуть залучати кошти через первинне публічне розміщення акцій (IPO), що дає змогу залучити значний капітал від широкого кола інвесторів. Водночас цей процес потребує значних витрат на підготовку, аудит та відповідність вимогам регуляторів.

Венчурні фонди та бізнес-ангели є важливими джерелами фінансування для стартапів та інноваційних компаній. Вони готові інвестувати в ризикові, але перспективні проєкти, очікуючи високої прибутковості у майбутньому.

Таким чином, оцінка вартості компанії та залучення інвестицій є важливими елементами фінансового управління, що впливають на довгострокову стратегію розвитку підприємства. Правильний вибір методу оцінки та ефективне управління капіталом дозволяють забезпечити фінансову стабільність компанії та створити сприятливі умови для її подальшого зростання.

БАЗОВІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Корпоративні фінанси – галузь фінансів, яка займається управлінням фінансовими ресурсами компаній, включаючи питання залучення капіталу, інвестиційні рішення, управління ризиками та фінансову звітність.

Управління капіталом – процес прийняття рішень щодо залучення, розподілу та використання фінансових ресурсів компанії для забезпечення її розвитку та досягнення фінансових цілей.

Структура капіталу – співвідношення власного та позикового капіталу компанії, яке визначає рівень фінансового ризику та доходності для власників.

Власний капітал – фінансові ресурси, які належать акціонерам або власникам компанії і включають інвестиції, що надходять від продажу акцій або реінвестовані прибутки.

Позиковий капітал – фінансові ресурси, отримані від сторонніх кредиторів або через випуск облігацій, що мають бути повернуті разом із відсотками.

Фінансування інвестицій – процес залучення коштів для здійснення капіталовкладень у розвиток компанії, включаючи проєктне фінансування, кредити, акції та інші інструменти.

Дивідендна політика – стратегія компанії щодо розподілу прибутку серед акціонерів у вигляді дивідендів, включаючи рішення про розмір і частоту виплат.

Рентабельність – показник, що визначає ефективність використання капіталу компанії для отримання прибутку, виражений як відношення прибутку до витрат або доходу.

Фінансова стратегія – план дій компанії щодо досягнення її фінансових цілей, включаючи управління доходами, витратами, капіталом та інвестиціями.

Вартість компанії – оцінка економічної вартості підприємства, яка може визначатися на основі ринкової капіталізації, вартості активів, або іншими методами.

Методи оцінки бізнесу – різні підходи до визначення вартості компанії, такі як порівняльний аналіз, метод дисконтування грошових потоків (DCF), оцінка на основі активів тощо.

Залучення інвестицій – процес знаходження та залучення фінансових ресурсів для розвитку компанії через продаж акцій, облігацій або залучення позик від банків чи інших інвесторів.

Фінансова звітність – система документів, які відображають фінансові результати та стан компанії, включаючи баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про рух грошових коштів та інші.

ТЕСТИ

1. Який з указаних аспектів є частиною управління капіталом підприємства?

а) формування та утримання капіталу;

b) тільки управління зовнішніми джерелами фінансування;
c) створення дивідендної політики;
d) управління витратами на оподаткування.

2. Яка структура капіталу передбачає мінімальну частку позикових коштів?

a) консервативна структура капіталу;
b) агресивна структура капіталу;
c) оптимальна структура капіталу;
d) структура з високим рівнем акціонерного фінансування.

3. Який з указаних методів є основним для фінансування інвестицій підприємства?

a) залучення внутрішніх коштів;
b) лізинг;
c) банківські кредити;
d) партнерські інвестиції.

4. Яка з наведених стратегій найкраще описує оптимальну структуру капіталу?

a) збалансоване поєднання власного та позикового капіталу;
b) використання лише позикового капіталу для фінансування;
c) залучення лише акціонерного капіталу;
d) виключно інвестиції в основні засоби.

5. Що включає в себе процес оцінки вартості компанії?

a) оцінка чистих активів;
b) визначення рівня прибутковості;
c) оцінка потенційного доходу від дивідендів;
d) аналіз активів, зобов'язань та перспективного доходу.

6. Який з указаних факторів має найбільший вплив на дивідендну політику підприємства?

a) стан ринку праці;
b) ліквідність та прибутковість підприємства;
c) структура капіталу компанії;
d) вартість боргових зобов'язань.

7. Яка з указаних характеристик є основною при оцінці капіталу підприємства?

a) ліквідність активів;
b) кількість розподілених дивідендів;
c) порівняння вартості боргових зобов'язань та власного капіталу;
d) сума вкладених інвестицій.

8. Як впливає високий рівень заборгованості на структуру капіталу підприємства?

a) підвищує фінансові ризики;

b) зменшує витрати на обслуговування боргу;

c) підвищує стабільність фінансової ситуації;

d) знижує ризик банкрутства.

9. Який метод фінансування дозволяє підприємству уникнути значних витрат на відсотки?

a) залучення акціонерного капіталу;

b) випуск облігацій;

c) використання лізингових угод;

d) банківський кредит.

10. Яка з указаних стратегії є найбільш ефективною для оптимізації дивідендної політики?

a) реінвестування всіх прибутків у розвиток підприємства;

b) платіж дивідендів лише за наявності вільних коштів;

c) постійне збільшення виплат акціонерам;

d) використання позикових коштів для виплати дивідендів.

11. Яким чином управління капіталом підприємства впливає на інвестиційну діяльність?

a) підвищує загальні витрати підприємства;

b) покращує доступ до фінансування та можливість реалізації нових інвестицій;

c) зменшує ризики, пов'язані з зовнішнім середовищем;

d) обмежує можливість отримання дивідендів.

12. Який з указаних методів використовується для оцінки вартості компанії через аналіз її фінансових потоків?

a) методи дисконтованих грошових потоків (dcf);

b) порівняльний аналіз ринку;

c) метод оцінки активів;

d) мультиплікативний підхід.

13. Що включає в себе структура капіталу підприємства?

a) рівень кредитної заборгованості;

b) власний капітал та позикові кошти підприємства;

c) ліквідність підприємства;

d) активи компанії.

14. Який з методів фінансування передбачає продаж частини компанії інвесторам за акції?

a) випуск облігацій;

b) лізинг;
c) емісія акцій;
d) банківський кредит.

15. Яким чином дивідендна політика впливає на вартість компанії?
a) зменшує вартість підприємства через високі дивіденди;
b) підвищує ціну акцій через стабільність дивідендів;
c) не впливає на ринкову вартість компанії;
d) виключає можливість залучення інвестицій.

16. Як відбувається оцінка компанії на основі методу порівняння з аналогічними компаніями?
a) за допомогою показників прибутковості;
b) використовуються мультиплікатори, такі як p/e або ev/ebitda;
c) оцінка здійснюється за розміром активів;
d) використовуються лише дані про рентабельність.

17. Яким чином зменшення заборгованості покращує структуру капіталу підприємства?
a) знижує витрати на обслуговування боргу;
b) збільшує суму виплати дивідендів акціонерам;
c) підвищує рівень інвестиційних ризиків;
d) покращує ліквідність підприємства.

18. Яка з указаних характеристик є найважливішою для вибору стратегії дивідендної політики?
a) сума всіх боргових зобов'язань;
b) рівень прибутковості компанії та стабільність доходів;
c) кількість вільних грошових коштів на рахунках компанії;
d) структура капіталу підприємства.

19. Яка з указаних стратегій фінансування є найбільш стійкою в довгостроковій перспективі для компанії?
a) використання лише позикового капіталу;
b) спільне використання власного капіталу та довгострокових кредитів;
c) використання тільки акціонерного капіталу;
d) випуск короткострокових облігацій.

20. Як оцінюється ефективність фінансування інвестицій за допомогою лізингу?
a) аналізується рівень заборгованості по лізингових угодах;
b) порівнюється ефективність лізингу з іншими методами фінансування;
c) визначається вплив лізингових платежів на грошовий потік підприємства;
d) оцінюється рівень ризику дефолту за лізинговими угодами.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Задача 1

Компанія Х має можливість вибору між двома джерелами фінансування для здійснення інвестиційного проєкту вартістю 5 млн грн.

Перший варіант – використання власного капіталу. Компанія має достатньо власних коштів для фінансування проєкту, але це призведе до зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу на 15%.

Другий варіант – залучення позикового капіталу. Компанія може отримати кредит на суму 5 млн грн під 8% річних, що дозволить зберегти коефіцієнт рентабельності власного капіталу на рівні 20%, але також збільшить фінансові ризики.

Завдання:

1. Оцініть переваги та недоліки кожного з варіантів фінансування для компанії Х.
2. Розрахуйте, який варіант фінансування буде найбільш ефективним для компанії з точки зору максимізації рентабельності.
3. Як змінилася б структура капіталу компанії Х при виборі кожного варіанта фінансування?

Задача 2

Підприємство планує інвестувати в нову виробничу лінію, що потребує 10 млн грн на початкову закупівлю обладнання та налаштування. Прогнозована річна виручка від проєкту становить 4 млн грн, витрати на операційну діяльність – 2 млн грн на рік, а строк амортизації обладнання – 5 років. Прогнозований рівень податків – 20%.

Завдання:

1. Розрахуйте чистий потік грошових коштів (net cash flow) для кожного року.
2. Визначте чисту теперішню вартість (NPV) проєкту, якщо середньорічна ставка дисконту становить 10%.
3. Проаналізуйте доцільність інвестицій, враховуючи отриманий результат.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Як підприємство управляє своїм капіталом?
2. Які основні джерела фінансування корпоративних інвестицій?
3. Як дивідендна політика впливає на привабливість підприємства для інвесторів?
4. Які фактори впливають на структуру капіталу підприємства?
5. Як визначається вартість підприємства?
6. Як інвестиційні рішення впливають на фінансову стратегію компанії?
7. Які моделі оцінки вартості бізнесу використовуються в корпоративних фінансах?

Рекомендована література: основна: 1, 2, 5; додаткова: 2, 6, 9.

ТЕМА 7
РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: засвоєння основ ризик-менеджменту у фінансово-інвестиційній діяльності; розгляд класифікації ризиків, методів їх аналізу та оцінки, а також стратегій управління ризиками для мінімізації їхнього впливу на інвестиційні рішення.

Основні поняття: фінансовий ризик, інвестиційний ризик, ринковий ризик, кредитний ризик, операційний ризик, ліквідність, аналіз ризиків, диверсифікація, хеджування, страхування ризиків, похідні фінансові інструменти (ф'ючерси, опціони, свопи), ризик-менеджмент.

План

1. Класифікація фінансових та інвестиційних ризиків.
2. Методи аналізу та оцінки ризиків.
3. Стратегії управління ризиками (хеджування, диверсифікація).
4. Використання страхування та похідних фінансових інструментів для зниження ризиків.

1. Класифікація фінансових та інвестиційних ризиків

Фінансові та інвестиційні ризики відіграють важливу роль у процесі прийняття управлінських рішень. Розуміння їхньої природи дозволяє ефективніше прогнозувати потенційні загрози та розробляти стратегії мінімізації негативних наслідків.

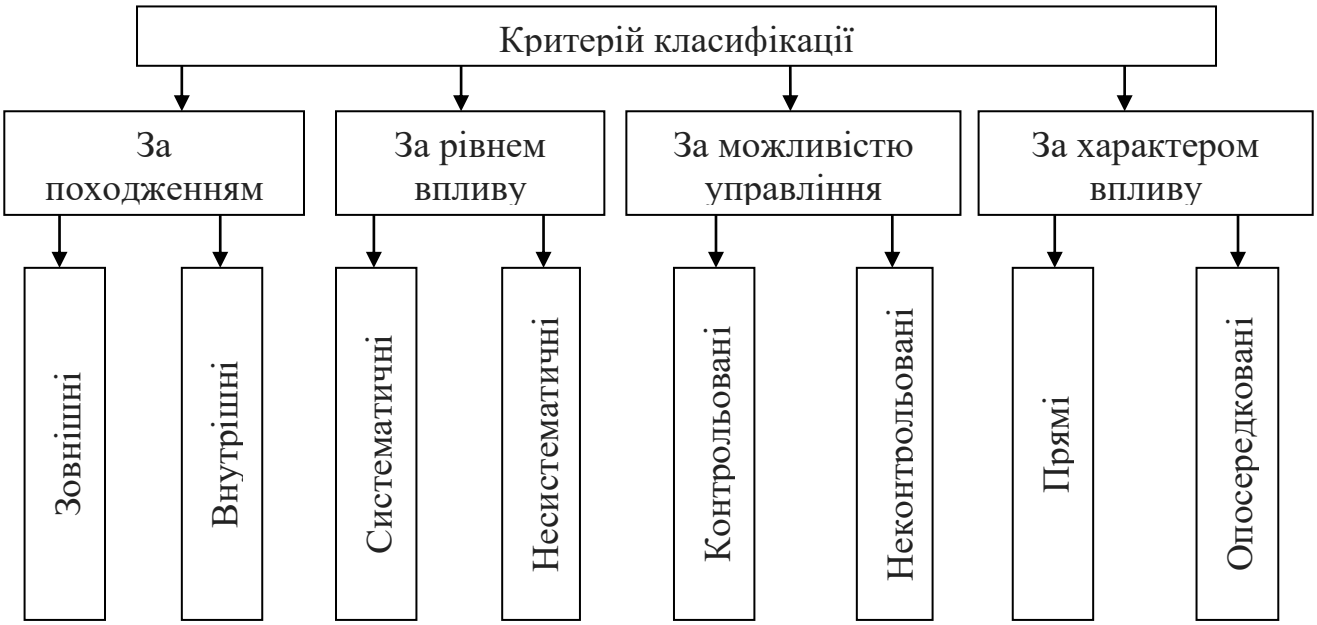

Рисунок 7.1 – Класифікація фінансових та інвестиційних ризиків

Фінансові та інвестиційні ризики можна класифікувати за кількома основними критеріями, що дозволяє глибше зрозуміти їхню природу та обрати відповідні методи управління. Основними критеріями класифікації є:

походження, рівень впливу, можливість управління та характер впливу.

За походженням ризики поділяють на зовнішні та внутрішні. *Зовнішні ризики* виникають унаслідок змін у зовнішньому середовищі, на які підприємство не має прямого впливу. До них належать економічні кризи, зміни законодавства, природні катастрофи та політична нестабільність. *Внутрішні ризики* формуються всередині організації через недоліки у процесах, помилки управлінських рішень чи проблеми з персоналом. Прикладами таких ризиків є неправильне фінансове планування, недотримання процедур або технічні збої.

За рівнем впливу виділяють систематичні та несистематичні ризики. *Систематичні ризики* охоплюють увесь ринок або економіку загалом і не можуть бути усунені шляхом диверсифікації. Прикладами таких ризиків є інфляція, зміни процентних ставок, валютні коливання та економічні спади. *Несистематичні ризики* стосуються окремих підприємств або галузей. Вони можуть бути зменшені завдяки диверсифікації інвестиційного портфеля. До цієї категорії належать кредитні, операційні та репутаційні ризики.

За можливістю управління ризики поділяють на контрольовані та неконтрольовані. *Контрольовані ризики* можуть бути зменшені або усунені за допомогою відповідних управлінських рішень. Наприклад, для зниження операційного ризику можна вдосконалити внутрішні процеси чи підвищити кваліфікацію персоналу. *Неконтрольовані ризики* не залежать від дій підприємства, тому важливо розробити механізми адаптації, такі як створення резервних фондів або страхування. До неконтрольованих ризиків належать зміни в законодавстві, стихійні лиха та макроекономічні чинники.

За характером впливу ризики поділяють на прямі та опосередковані. *Прямі ризики* мають безпосередній вплив на фінансові показники компанії. Наприклад, різке зниження попиту на продукцію відразу відображається на доходах підприємства. *Опосередковані ризики* впливають на компанію непрямо через інші чинники. Наприклад, погіршення репутації партнера може призвести до втрати довіри інвесторів і зниження ринкової вартості компанії.

Класифікація фінансових та інвестиційних ризиків є важливим інструментом для аналізу й управління ризиками. Вона дає змогу систематизувати загрози, оцінити їхній вплив на діяльність підприємства та розробити стратегії мінімізації негативних наслідків. Застосування такого підходу допомагає підприємствам підвищити стійкість до зовнішніх та внутрішніх змін, оптимізувати фінансові процеси й ухвалювати більш обґрунтовані управлінські рішення.

2. Методи аналізу та оцінки ризиків.

Аналіз і оцінка ризиків є невіддільною частиною процесу управління ризиками, що дозволяє своєчасно виявляти потенційні загрози, оцінювати їхній вплив та розробляти заходи для мінімізації негативних наслідків. Залежно від цілей дослідження, доступних ресурсів та специфіки діяльності, використовують різні методи аналізу ризиків. Усі методи можна поділити на дві основні групи: кількісні та якісні.

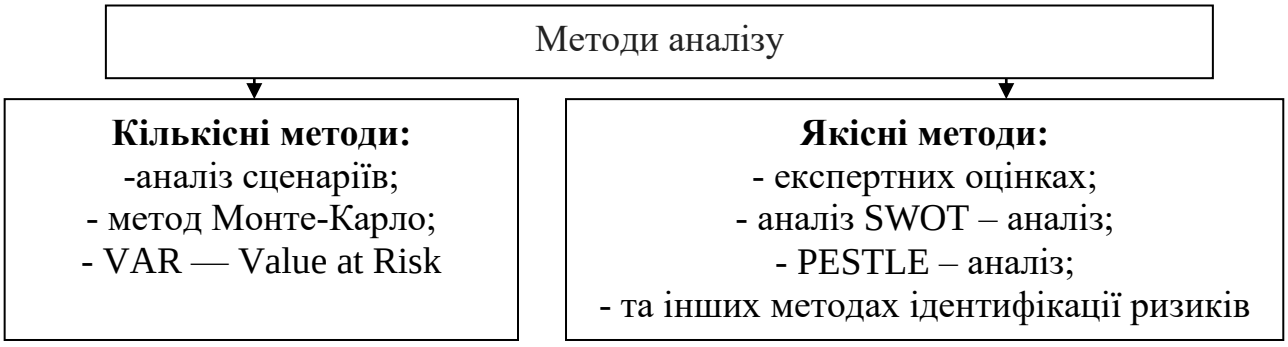

Рисунок 7.2 – Методи аналізу та оцінки ризиків

Кількісні методи базуються на застосуванні математичних моделей і статистичних даних для оцінки ймовірності настання ризиків і розрахунку потенційних втрат. Ці методи дозволяють отримати точні результати й об'єктивно порівняти різні сценарії розвитку подій. До основних кількісних методів належать:

Аналіз сценаріїв передбачає розробку декількох можливих сценаріїв розвитку подій, що дозволяє оцінити наслідки кожного сценарію та підготувати відповідні стратегії реагування.

Метод Монте-Карло застосовується для імітації великої кількості можливих результатів на основі випадкових змінних. Завдяки цьому методу можна визначити ймовірність виникнення ризикових подій і оцінити потенційні втрати.

Метод VAR (Value at Risk) використовується для оцінки максимально можливих фінансових втрат протягом певного періоду з заданим рівнем імовірності. Це дозволяє інвесторам і менеджерам приймати рішення на основі розрахунку потенційного збитку.

Якісні методи ґрунтуються на суб'єктивних *оцінках експертів* і передбачають аналіз факторів ризику без використання складних математичних моделей. Вони дозволяють виявити приховані загрози та оцінити їхній вплив на організацію. Основні якісні методи включають:

SWOT-аналіз допомагає виявити сильні та слабкі сторони організації, а також визначити зовнішні можливості та загрози. Цей метод дозволяє розробити стратегію, що враховує як внутрішні фактори, так і зовнішнє середовище.

PESTLE-аналіз оцінює вплив політичних, економічних, соціальних, технологічних, екологічних і правових факторів на діяльність компанії. Такий підхід дозволяє врахувати всі важливі аспекти зовнішнього середовища.

Метод *експертних оцінок* полягає у збиранні думок фахівців щодо можливих ризиків та їхнього впливу. Завдяки цьому методу можна отримати якісну оцінку ризиків навіть за відсутності статистичних даних.

Кожен із зазначених методів має свої переваги й недоліки, тому на практиці часто застосовується їх поєднання. Наприклад, якісні методи використовують для попередньої ідентифікації ризиків, а кількісні – для детального аналізу й оцінки їхнього впливу.

Оцінка ризиків дозволяє визначити пріоритетність загроз, що вимагають негайної реакції, та розробити комплекс заходів для мінімізації їхніх наслідків. Застосування різних методів аналізу підвищує точність прогнозів і сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Ретельний аналіз ризиків створює основу для побудови ефективної системи управління ризиками та забезпечує стабільність і стійкість організації до зовнішніх і внутрішніх загроз.

3. Стратегії управління ризиками (хеджування, диверсифікація)

Для ефективного управління ризиками у бізнесі та фінансах застосовуються різні стратегії, серед яких хеджування та диверсифікація займають провідні позиції. Ці підходи дозволяють зменшити потенційні втрати та підвищити стійкість компанії до несприятливих ринкових умов.

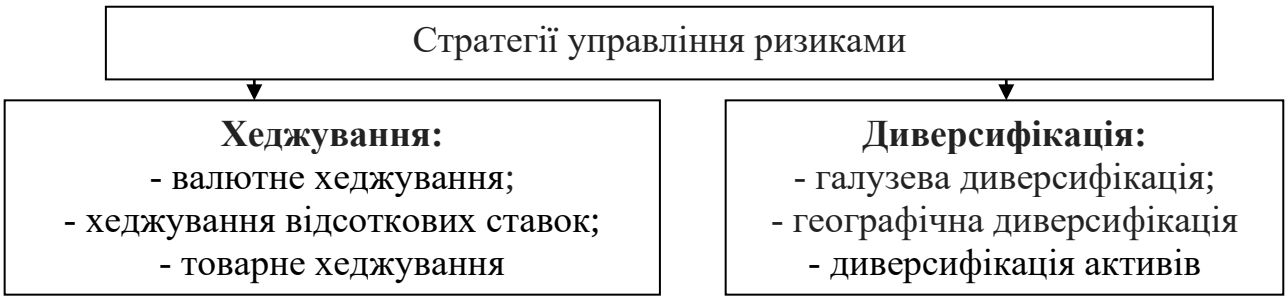

Рисунок 7.3 – Стратегії управління ризиками

Хеджування передбачає використання фінансових інструментів для захисту від можливих втрат, пов'язаних із коливаннями ринкових цін, валютних курсів чи відсоткових ставок. Основними інструментами хеджування є ф'ючерси, опціони, форвардні контракти та свопи. Наприклад, компанія, що імпортує товари, може заздалегідь зафіксувати валютний курс за допомогою форвардного контракту, захищаючи себе від можливого зростання курсу іноземної валюти.

Існують різні види хеджування залежно від типу ризиків:

- валютне хеджування захищає від коливань валютних курсів;
- хеджування відсоткових ставок дозволяє зафіксувати рівень процентних витрат на позики;
- товарне хеджування використовується для захисту від змін цін на сировину чи продукцію.

Однак хеджування не усуває ризики повністю, а лише дозволяє контролювати їхній вплив. Воно може бути дорогим, оскільки вимагає витрат на придбання фінансових інструментів. Крім того, невдалий вибір стратегії може призвести до додаткових втрат.

Диверсифікація є ще однією ключовою стратегією управління ризиками, що полягає у розподілі активів між різними інвестиційними інструментами, галузями чи регіонами. Основна ідея полягає в тому, що падіння вартості одного активу може бути компенсоване зростанням іншого.

Існує кілька видів диверсифікації:

- галузева диверсифікація передбачає інвестування у різні галузі економіки, знижуючи залежність від коливань у конкретній сфері.

- географічна диверсифікація дозволяє розподілити ризики, пов'язані з економічною чи політичною ситуацією в окремих країнах.

- диверсифікація активів включає інвестування в різні класи активів: акції, облігації, нерухомість, дорогоцінні метали тощо.

Диверсифікація дозволяє знизити вплив несприятливих подій на загальний портфель інвестицій, однак не гарантує повного уникнення ризиків. Наприклад, у разі глобальної фінансової кризи всі ринки можуть постраждати одночасно.

Таким чином, поєднання хеджування та диверсифікації створює потужну систему управління ризиками, що дозволяє компаніям знижувати ймовірність значних фінансових втрат та забезпечувати стійкість у довгостроковій перспективі.

4. Використання страхування та похідних фінансових інструментів для зниження ризиків

У сучасному бізнес-середовищі управління ризиками відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності та збереженні капіталу. Одними з найбільш ефективних методів мінімізації ризиків є страхування та використання похідних фінансових інструментів (деривативів).

Таблиця 7.2 – Інструменти для зниження ризиків

Інструмент	Призначення
Страхування	Компенсація збитків у разі настання страхового випадку
Ф'ючерси	Контракти на купівлю чи продаж активів у майбутньому за фіксованою ціною
Опціони	Право (але не обов'язок) купити або продати актив за заздалегідь визначеною ціною
Форвардні контракти	Індивідуальні угоди щодо купівлі/продажу активу в майбутньому

Страхування дозволяє підприємствам і фізичним особам перекласти частину фінансових ризиків на страхові компанії. Воно забезпечує компенсацію збитків у разі настання страхового випадку, зменшуючи негативні наслідки непередбачуваних подій. Наприклад, страхування майна захищає від втрат через пожежу, повінь або крадіжку, тоді як страхування відповідальності покриває витрати у разі пред'явлення претензій третіми особами.

Переваги страхування полягають у забезпеченні фінансової підтримки та збереженні ліквідності у разі настання ризикової події. Проте воно має свої недоліки, зокрема необхідність регулярної сплати страхових внесків, які можуть бути досить високими. Крім того, не всі види ризиків підлягають страхуванню, що обмежує застосування цього інструменту.

Похідні фінансові інструменти (деривативи) дозволяють компаніям

знижувати ризики, пов’язані з коливаннями ринкових цін, валютних курсів чи відсоткових ставок. Найпоширенішими видами деривативів є ф’ючерси, опціони, форварди та свопи.

Ф’ючерси – це стандартизовані контракти, що зобов’язують сторони здійснити купівлю або продаж активу у майбутньому за фіксованою ціною. Вони широко застосовуються для хеджування ризиків зміни цін на сировину, енергоносії чи інші товари.

Опціони надають право (але не обов’язок) купити або продати актив за фіксованою ціною до визначеної дати. Це дає інвесторам гнучкість у прийнятті рішень залежно від ринкової ситуації.

Форвардні контракти є індивідуально узгодженими угодами між двома сторонами щодо купівлі або продажу активу у майбутньому за заздалегідь визначеною ціною. Вони часто застосовуються для управління валютними ризиками у зовнішньоекономічній діяльності.

Свопи дозволяють обмінюватися потоками платежів за певними умовами, наприклад, фіксованою та змінною процентною ставкою, що допомагає знижувати ризики процентних ставок.

Поєднання страхування та деривативів створює потужну систему захисту від різноманітних ризиків. Наприклад, компанія може застрахувати своє майно від стихійних лих, а для захисту від валютних коливань використати форвардні контракти.

Таким чином, страхування та деривативи є важливими інструментами у системі управління ризиками, дозволяючи підприємствам мінімізувати потенційні втрати та забезпечити фінансову стійкість у нестабільних умовах ринку.

БАЗОВІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Фінансовий ризик – імовірність того, що фінансові результати компанії або інвестицій не відповідатимуть очікуванням, що може призвести до втрат.

Інвестиційний ризик – ризик того, що інвестиції не принесуть очікуваного доходу або навіть призведуть до втрат через коливання ринкових цін, економічні фактори або управлінські помилки.

Ринковий ризик – ризик, пов'язаний з коливаннями цін на ринку, включаючи зміни в курсах валют, процентних ставках, цінах на акції та товари.

Кредитний ризик – імовірність того, що позичальник не зможе виконати свої фінансові зобов'язання перед кредитором, тобто не сплатить борг або відсотки за ним.

Операційний ризик – ризик збитків, спричинених неналежною роботою внутрішніх процесів, людських помилок, технологічних збоїв, неефективного управління або зовнішніх факторів (катастрофи, війни).

Ліквідність – здатність активу або ринку швидко продаватися або купуватися без значних змін у його вартості.

Аналіз ризиків – процес оцінки можливих ризиків для прийняття рішень про їх управління, включаючи виявлення, оцінку і вживання заходів для

мінімізації ризиків.

Диверсифікація – стратегія зменшення ризиків шляхом розподілу інвестицій між різними активами, секторами або регіонами, щоб знизити ймовірність великих втрат від одного невдалого інвестиційного рішення.

Хеджування – стратегія захисту від фінансових ризиків, що полягає у використанні фінансових інструментів, які компенсують можливі збитки від небажаних змін на ринку.

Страхування ризиків – механізм захисту від фінансових втрат через страхування від конкретних ризиків (наприклад, від природних катастроф, пожеж, крадіжки).

Похідні фінансові інструменти (деривативи) – фінансові контракти, чия вартість залежить від вартості іншого базового активу.

Ризик-менеджмент – процес ідентифікації, оцінки, моніторингу та контролю ризиків, що включає розробку стратегій для мінімізації ризиків, таких як хеджування, страхування або диверсифікація активів.

ТЕСТИ

1. Який з указаних видів ризику є типовим для інвестиційної діяльності?

a) ризик відсутності ліквідності;
b) ризик фінансового управління;
c) політичний ризик;
d) ризик зміни процентних ставок.

2. Що є основною метою класифікації фінансових та інвестиційних ризиків?

a) підвищення прибутковості;
b) визначення й мінімізація можливих втрат;
c) розширення інвестиційних можливостей;
d) ризик-менеджмент для збільшення доходу.

3. Який з указаних ризиків є частиною системних ризиків?

a) ризик зміни валютного курсу;
b) ризик ліквідності компанії;
c) ризик зміни процентних ставок;
d) ризик дефолту окремих компаній.

4. Що таке хеджування в контексті управління ризиками?

a) збільшення інвестицій у високоризикові активи;
b) мінімізація ризиків за допомогою фінансових інструментів, які компенсують можливі втрати;
c) зниження витрат за рахунок диверсифікації портфеля;
d) продаж активів для отримання ліквідності.

5. Яка з указаних стратегій є найбільш ефективною для зменшення ризику втрати капіталу?

a) використання тільки одного виду активів;
b) диверсифікація інвестиційного портфеля;
c) мінімізація витрат на управління;
d) збільшення кількості кредитів.

6. Яким чином можна оцінити ризики на фінансовому ринку?

a) за допомогою індексу ліквідності;
b) за допомогою коефіцієнта стабільності;
c) аналізуючи історичні дані та використовуючи статистичні моделі;
d) визначаючи рівень прибутковості підприємства.

7. Як називається стратегія управління ризиками, що передбачає зменшення частки високоризикових інвестицій у портфелі?

a) диверсифікація;
b) арбітраж;
c) ліквідація;
d) кредиторське фінансування.

8. Який з указаних інструментів може бути використаний для зниження валютного ризику?

a) валютні опціони;
b) векселі;
c) облігації з фіксованою ставкою;
d) іпотечні кредити.

9. Яким чином компанії можуть знижувати операційні ризики?

a) збільшення кількості кредиторської заборгованості;
b) оптимізація внутрішніх процесів та впровадження системи контролю;
c) придбання активів за рахунок короткострокових кредитів;
d) використання тільки високоприбуткових інвестицій.

10. Який з указаних методів оцінки ризиків використовується для прогнозування ймовірності збитків за певний період?

a) стрес-тестування;
b) моніторинг ліквідності;
c) моделювання сценаріїв;
d) оцінка вартості активів.

11. Який з указаних інструментів є похідним фінансовим інструментом?

a) облігація;
b) акція;
c) ф’ючерс;
d) депозитний сертифікат.

12. Як за допомогою страхування можна знижувати ризики в інвестиціях?

a) забезпечуючи компенсацію у разі втрат по інвестиціях;
b) збільшуючи інвестиційні витрати;
C) знижуючи ліквідність активів;
d) розподіляючи інвестиції в різні валютні інструменти.

13. Яка з указаних характеристик є визначальною для оцінки інвестиційних ризиків?

a) вартість активів;

b) відомості про компанію-інвестора;

c) імовірність втрат та волатильність доходів;

d) тривалість інвестиційного проєкту.

14. Що таке операційний ризик у фінансовій діяльності?

a) ризик, що виникає через коливання валютних курсів;

b) ризик втрат через внутрішні процеси або людський фактор;

c) ризик дефолту позичальника;

d) ризик зміни процентних ставок.

15. Яка мета стратегій диверсифікації портфеля?

a) зниження загальних витрат на фінансування;

b) зменшення загальних ризиків за рахунок інвестицій в різні активи;

c) збільшення прибутковості від конкретного виду інвестицій;

d) підвищення ліквідності активів.

16. Який інструмент використовується для зниження ризику, пов'язаного з коливаннями процентних ставок?

a) процентні свопи;

b) деривативи на активи;

c) валютні опціони;

d) фінансові ф'ючерси.

17. Який з указаних етапів є першим в процесі управління фінансовими ризиками?

a) оцінка ліквідності;

b) аналіз ризиків;

c) диверсифікація портфеля;

d) використання похідних фінансових інструментів.

18. Який з указаних методів аналізу ризиків використовує імовірнісні моделі для оцінки потенційних збитків?

a) метод вартості капіталу;

b) метод Монте-Карло;

c) метод трьох сценаріїв;

d) метод аналітичної статистики.

19. Як називається стратегія управління ризиками, яка передбачає укладання угод на фінансові інструменти для компенсації втрат від коливання ринкових цін?

a) хеджування;

b) ліквідація;

c) арбітраж;
d) спекуляція.

20. Який з указаних інструментів може бути використаний для мінімізації ризику, пов'язаного з несприятливими змінами процентних ставок?

a) процентний своп;
b) страховка ризику дефолту;
c) векселі;
d) кредитний лінійний інструмент.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

У вас є 1 млн грн для інвестування в облігації трьох компаній. Оцінка кредитного ризику для кожної з компаній є такою:

– компанія А має ймовірність дефолту 5% та пропонує ставку прибутковості 8% річних;
– компанія В має ймовірність дефолту 10% та пропонує ставку прибутковості 7% річних;
– компанія С має ймовірність дефолту 3% та пропонує ставку прибутковості 9% річних.

Завдання:

1. Розрахуйте очікувану прибутковість для кожної компанії.
2. Оцініть кредитний ризик для кожної компанії, враховуючи ймовірність дефолту.
3. Визначте, в яку компанію ви б інвестували, враховуючи ризики та прибутковість.
4. Якщо ви вирішите диверсифікувати портфель (наприклад, інвестувати по 1/3 у кожну компанію), розрахуйте загальну очікувану прибутковість і ризик портфеля.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які існують види фінансових та інвестиційних ризиків?
2. Як оцінюються та аналізуються ризики інвестиційних проєктів?
3. Які методи мінімізації фінансових ризиків використовуються на практиці?
4. Що таке диверсифікація і як вона допомагає зменшити ризики?
5. Як використовуються деривативи для управління фінансовими ризиками?
6. Які методи хеджування застосовуються у фінансово-інвестиційному менеджменті?
7. Яку роль відіграє страхування у системі ризик-менеджменту?

Рекомендована література: основна: 3, 5- 6; додаткова: 3, 7, 9.

ТЕМА 8
ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА БЮДЖЕТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

Мета: засвоєння принципів фінансового планування та бюджетування інвестицій; розгляд методів прогнозування фінансових потоків, формування бюджету інвестиційного проєкту та оптимізації структури капіталу підприємства.

Основні поняття: фінансове планування, бюджетування, інвестиційний бюджет, прогнозування фінансових потоків, грошові потоки, структура капіталу, фінансова стратегія, інвестиційний цикл, фінансова модель, оптимізація витрат, ефективність інвестицій.

План

1. Основи фінансового планування в інвестиційній діяльності.
2. Методи прогнозування фінансових потоків.
3. Формування та управління бюджетом інвестиційного проєкту.
4. Оптимізація структури капіталу підприємства.

1. Основи фінансового планування в інвестиційній діяльності

Фінансове планування в інвестиційній діяльності – це процес визначення фінансових цілей, розробки стратегій для їх досягнення та оцінки ресурсів, необхідних для реалізації інвестиційних проєктів. Основні етапи фінансового планування подано в таблиці 8.1.

Таблиця 8.1 – Основи фінансового планування

Етап	Характеристика
Постановка цілей	Визначення стратегічних цілей інвестицій
Аналіз ресурсів	Оцінка наявних фінансових ресурсів
Оцінка альтернатив	Порівняння різних варіантів інвестиційних рішень
Розробка плану	Формування плану фінансування та використання капіталу
Контроль	Моніторинг виконання плану та внесення коригувань

Фінансове планування дає змогу підприємству чітко визначити пріоритети інвестиційної діяльності та забезпечити раціональне використання наявних фінансових ресурсів. На першому етапі визначаються як стратегічні, так і тактичні цілі інвестицій, які мають відповідати загальній стратегії розвитку підприємства. Цілями можуть бути підвищення конкурентоспроможності, збільшення частки ринку, модернізація виробництва або впровадження інновацій.

Аналіз фінансових ресурсів передбачає оцінку власного капіталу, залучених коштів та інших джерел фінансування. Важливо не лише визначити обсяг доступних фінансів, але й оцінити їхню вартість та ризики, пов’язані з їх залученням. Цей етап допомагає уникнути надмірної фінансової залежності від зовнішніх джерел та зменшити ризик неплатоспроможності.

Оцінка інвестиційних альтернатив здійснюється шляхом порівняння різних проєктів за такими критеріями, як рентабельність, період окупності, рівень ризику та стратегічна значущість. Для цього використовуються різні методи, зокрема аналіз дисконтованих грошових потоків, розрахунок внутрішньої норми рентабельності та аналіз чутливості.

Розробка фінансового плану охоплює визначення джерел фінансування, планування графіка інвестиційних вкладень і прогнозування очікуваних фінансових результатів. У фінансовому плані враховуються можливі зміни економічних умов та ризики, які можуть вплинути на досягнення поставлених цілей.

Контроль і коригування плану є завершальним етапом процесу фінансового планування. Регулярний моніторинг фінансових показників дозволяє вчасно виявляти відхилення від плану та вносити необхідні зміни для забезпечення досягнення поставлених цілей. Особлива увага приділяється аналізу причин відхилень, що дозволяє уникнути аналогічних помилок у майбутньому.

Фінансове планування в інвестиційній діяльності відіграє ключову роль у забезпеченні стабільного розвитку підприємства, дозволяючи ефективно використовувати фінансові ресурси, мінімізувати ризики та досягати стратегічних цілей. Успішне фінансове планування потребує комплексного підходу, що враховує як внутрішні, так і зовнішні фактори, які впливають на інвестиційну діяльність.

Таким чином, фінансове планування в інвестиціях забезпечує структурований підхід до ухвалення рішень, що підвищує ймовірність успішної реалізації інвестиційних проєктів і сприяє довгостроковій стійкості бізнесу.

2. Методи прогнозування фінансових потоків

Прогнозування фінансових потоків дозволяє оцінити майбутні надходження та витрати, що пов’язані з інвестиціями. Воно є невід’ємною частиною процесу прийняття інвестиційних рішень, оскільки дає змогу визначити потенційну прибутковість проєкту, оцінити ризики та спланувати фінансові ресурси. Застосування різних методів прогнозування допомагає створити більш об’єктивну картину майбутнього фінансового стану підприємства.

Таблиця 8.2 – Методи прогнозування фінансових потоків

Метод	Характеристика
Екстраполяція трендів	Продовження поточних тенденцій на майбутні періоди
Факторний аналіз	Оцінка впливу окремих факторів на фінансові результати
Моделювання сценаріїв	Аналіз різних сценаріїв для прогнозу майбутніх потоків
Дисконтування	Перерахунок майбутніх потоків у поточну вартість

Один із найпростіших методів – *екстраполяція трендів.* Він ґрунтується на припущенні, що існуючі тенденції у фінансових показниках збережуться в майбутньому. Цей метод зручний для короткострокового прогнозування в умовах стабільності, але може бути неточним у разі раптових змін на ринку.

Факторний аналіз передбачає визначення основних чинників, що впливають на фінансові потоки, та оцінку їхнього впливу. Наприклад, на обсяг продажів можуть впливати рівень доходів населення, сезонність чи маркетингові стратегії. Завдяки цьому методу можна виявити критичні чинники, які потрібно контролювати для досягнення фінансових цілей.

Моделювання сценаріїв дозволяє оцінити можливі фінансові наслідки різних сценаріїв розвитку подій. Наприклад, створюються оптимістичний, песимістичний і базовий сценарії для аналізу ризиків і планування дій у різних умовах. Цей метод особливо корисний у нестабільних ринкових умовах або при оцінці нових інвестиційних проєктів.

Метод дисконтування враховує зміну вартості грошей у часі, оскільки кошти, отримані в майбутньому, мають меншу цінність порівняно з коштами, отриманими сьогодні. Цей метод часто використовується для оцінки інвестиційних проєктів, зокрема при розрахунку чистої приведеної вартості (NPV) чи внутрішньої норми рентабельності (IRR).

Крім цих основних методів, можна застосовувати комбіновані підходи, які поєднують декілька методів для підвищення точності прогнозів. Наприклад, факторний аналіз можна поєднати з моделюванням сценаріїв для створення більш детальної картини майбутніх фінансових потоків.

Вибір методу прогнозування залежить від цілей аналізу, доступності даних та рівня невизначеності. У процесі прогнозування важливо враховувати не лише кількісні показники, а й якісні фактори, такі як зміни у законодавстві, поведінку споживачів чи розвиток технологій.

Також важливим етапом є верифікація прогнозів — порівняння отриманих результатів із фактичними даними для вдосконалення моделей прогнозування. Регулярне оновлення прогнозів дозволяє швидко реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі й коригувати фінансові плани.

Прогнозування фінансових потоків сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства, знижує ризики та дозволяє ефективно планувати використання ресурсів. Застосування сучасних аналітичних інструментів, таких як машинне навчання чи штучний інтелект, може суттєво поліпшити точність прогнозів та скоротити час їх підготовки.

Таким чином, методи прогнозування фінансових потоків дають змогу підприємству краще підготуватися до можливих змін ринкової ситуації, приймати обґрунтовані інвестиційні рішення та ефективно управляти фінансовими ресурсами.

3. Формування та управління бюджетом інвестиційного проєкту

Бюджет інвестиційного проєкту відображає обсяг необхідних ресурсів і план їх використання, слугуючи основним фінансовим документом для

реалізації проєкту. Він дозволяє структурувати процес інвестування, контролювати фінансові потоки та оцінювати ефективність використання коштів. Формування бюджету – це комплексний процес, що включає кілька ключових етапів.

Першим етапом є *визначення обсягу інвестицій*, який ґрунтується на детальному аналізі потреб проєкту. Важливо оцінити вартість усіх етапів реалізації – від підготовчих робіт до введення об'єкта в експлуатацію. При цьому враховуються витрати на матеріали, обладнання, оплату праці, маркетинг, логістику та інші супутні витрати.

Далі слідує *розрахунок витрат*, який передбачає складання детального кошторису. Він включає як прямі витрати, безпосередньо пов'язані з реалізацією проєкту, так і непрямі витрати, пов'язані з організацією процесу. На цьому етапі важливо закласти резервний фонд для покриття непередбачених витрат.

Наступний крок – *оцінка джерел фінансування*. Джерела можуть бути як внутрішні (прибуток підприємства, амортизаційні відрахування), так і зовнішні (кредити, інвестиції, гранти). Важливо оцінити вартість кожного джерела фінансування та можливі ризики, пов'язані з їх залученням.

Після визначення обсягу інвестицій, розрахунку витрат та оцінки джерел фінансування розробляється *фінансовий план*. Він включає графік надходження коштів і план їх витрачання, що дозволяє уникнути дефіциту фінансування та забезпечити стабільність реалізації проєкту.

Окрему увагу необхідно приділити *контролю виконання бюджету*. Це передбачає регулярний моніторинг фактичних витрат у порівнянні з плановими показниками, що дозволяє вчасно виявляти відхилення та приймати коригувальні заходи. Контроль здійснюється на кожному етапі реалізації проєкту, що дозволяє знижувати фінансові ризики та забезпечувати ефективне використання коштів.

Рисунок 8.1 – Етапи формування бюджету інвестиційного проєкту

Ефективне управління бюджетом інвестиційного проєкту потребує застосування сучасних методів фінансового контролю, таких як бюджетування за нульовою базою, управління за відхиленнями, аналіз чутливості та інші. Ці методи дозволяють гнучко реагувати на зміни умов реалізації проєкту та

підтримувати його фінансову стійкість.

Також важливим аспектом є оцінка ризиків, пов'язаних із можливим перевищенням бюджету, змінами економічної ситуації чи непередбаченими затримками у виконанні робіт. Для зниження ризиків можуть застосовуватись такі інструменти, як страхування, створення резервних фондів та диверсифікація джерел фінансування.

Успішне управління бюджетом вимагає постійного контролю за витратами, аналізу відхилень від плану та коригування фінансових показників у разі потреби. Для цього доцільно використовувати спеціалізоване програмне забезпечення, яке дозволяє автоматизувати процеси планування, контролю та аналізу фінансових потоків.

Важливу роль у процесі управління бюджетом відіграє команда проєкту. Її завданням є забезпечення прозорості фінансових процесів, регулярне звітування та своєчасне ухвалення рішень щодо оптимізації витрат. Взаємодія між учасниками проєкту та чіткий розподіл відповідальності дозволяють уникнути дублювання функцій і підвищують ефективність фінансового менеджменту.

Формування та управління бюджетом інвестиційного проєкту є важливим інструментом для досягнення стратегічних цілей компанії. Ефективне використання фінансових ресурсів, зниження ризиків та контроль за виконанням бюджету дозволяють забезпечити своєчасну реалізацію проєкту та досягнення запланованих фінансових результатів.

Таким чином, бюджет інвестиційного проєкту є не лише інструментом планування, а й засобом контролю та управління фінансовими ресурсами. Його грамотне формування та управління забезпечують фінансову дисципліну, сприяють підвищенню прозорості фінансових процесів та допомагають досягти поставлених цілей у визначені терміни.

4. Оптимізація структури капіталу підприємства

Оптимізація структури капіталу спрямована на досягнення балансу між власними та залученими коштами для мінімізації фінансових ризиків і максимізації прибутковості. Вона передбачає розробку стратегії, що дозволяє підприємству підтримувати стабільність фінансування та підвищувати свою конкурентоспроможність на ринку.

Аналіз співвідношення власного та позикового капіталу	**Методи оптимізації**
Залучення дешевих джерел фінансування	
Збільшення частки власного капіталу	
Оптимізація боргового навантаження	
Управління фінансовим левериджем	
Диверсифікація джерел фінансування	
Регулярний аналіз фінансових показників	
Оцінка ризиків	
Підвищення інвестиційної привабливості	
Урахування галузевих особливостей	
Використання фінансових моделей та сценарного планування	

Рисунок 8.2 – Методи оптимізації структури капіталу

Одним із ключових аспектів оптимізації є *аналіз співвідношення власного та позикового капіталу*. Висока частка позикових коштів може підвищити рентабельність власного капіталу завдяки ефекту фінансового левериджу, однак вона також збільшує фінансові ризики, пов'язані з необхідністю обслуговування боргу.

Залучення дешевих джерел фінансування, таких *як банківські кредити під низькі відсотки чи випуск корпоративних облігацій*, дозволяє знизити вартість капіталу. При цьому важливо контролювати боргове навантаження, аби уникнути ситуації, коли підприємство не зможе обслуговувати свої зобов'язання.

Іншим важливим напрямом є *збільшення частки власного капіталу*. Це може відбуватися шляхом реінвестування прибутку, залучення додаткових інвестицій від акціонерів або проведення емісії акцій. Підвищення частки власного капіталу сприяє зміцненню фінансової стійкості компанії та знижує ризики банкрутства.

Оптимізація боргового навантаження передбачає визначення оптимального рівня заборгованості, який дозволить підприємству підтримувати фінансову гнучкість і зберігати кредитний рейтинг на високому рівні. Для цього застосовуються такі інструменти, як контроль коефіцієнта фінансової незалежності та аналіз покриття відсотків прибутком.

Також важливим є *управління фінансовим левериджем* – використання позикових коштів для збільшення прибутковості власного капіталу. Це дозволяє компанії досягти вищих фінансових результатів у періоди зростання, проте потребує обережності в умовах нестабільної економіки.

Для забезпечення стійкості структури капіталу застосовують метод *диверсифікації джерел фінансування*. Це передбачає залучення коштів із різних джерел, таких як банківські кредити, випуск облігацій, залучення інвестиційних фондів, що знижує залежність від одного каналу фінансування.

Проведення регулярного *аналізу фінансових показників* дозволяє вчасно виявляти дисбаланси в структурі капіталу та здійснювати коригувальні заходи. До таких показників належать коефіцієнт фінансової незалежності, рентабельність власного капіталу, коефіцієнт покриття боргу та інші.

Оцінка ризиків відіграє важливу роль у процесі оптимізації. Це дозволяє уникнути надмірної кредитної залежності та забезпечити підприємству фінансову стійкість навіть у разі несприятливих змін на ринку.

Оптимальна структура капіталу сприяє *підвищенню інвестиційної привабливості підприємства.* Інвестори надають перевагу компаніям із помірним рівнем заборгованості та стабільною прибутковістю, що створює додаткові можливості для залучення капіталу.

Окрім того, варто враховувати *галузеві особливості*. У різних галузях оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу може відрізнятися залежно від рівня ризику, циклічності бізнесу та доступності фінансових ресурсів.

Управління структурою капіталу потребує використання сучасних фінансових інструментів, таких як *корпоративні фінансові моделі* та *сценарне*

планування. Це дозволяє оцінювати наслідки різних рішень для структури капіталу та вибирати найбільш ефективні варіанти.

Зрештою, оптимізація структури капіталу – це процес постійного пошуку балансу між ризиками та прибутковістю, що забезпечує стійкість підприємства до зовнішніх викликів і сприяє довгостроковому зростанню.

БАЗОВІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Фінансове планування – процес визначення фінансових цілей підприємства та розробки стратегій для їх досягнення.

Бюджетування – процес створення бюджету, який є детальним планом щодо доходів і витрат на певний період (місяць, квартал, рік).

Інвестиційний бюджет – частина загального бюджету, яка визначає суму коштів, що будуть витрачені на нові інвестиційні проєкти, такі як придбання активів, дослідження та розробки, розширення виробництва.

Прогнозування фінансових потоків – процес оцінки майбутніх грошових надходжень та витрат підприємства, що дозволяє спрогнозувати ліквідність і можливість фінансування необхідних витрат.

Грошові потоки – рух грошей через підприємство, що включає надходження коштів від операційної діяльності, інвестицій та фінансування, а також витрати на діяльність і повернення боргів.

Структура капіталу – співвідношення між власним та позиковим капіталом у фінансуванні підприємства.

Фінансова стратегія – довгостроковий план, що визначає, як компанія буде використовувати свої фінансові ресурси для досягнення бізнес-цілей, включаючи залучення капіталу, управління ризиками та досягнення стійкого зростання.

Інвестиційний цикл – період від початку інвестиційного проєкту до отримання прибутку або повернення інвестицій.

Фінансова модель – математична або статистична модель, що використовується для оцінки фінансових аспектів бізнесу, таких як прогнозування доходів, витрат, рентабельності або вартості активів на основі певних припущень і сценаріїв.

Оптимізація витрат – процес пошуку способів скорочення витрат без втрати якості або ефективності діяльності.

Ефективність інвестицій – ступінь, до якого інвестиції приносять очікувані або перевищуючі очікування фінансові результати.

ТЕСТИ

1. Що є основною метою фінансового планування в інвестиційній діяльності?

a) максимізація витрат;

b) мінімізація прибутку;

c) оптимізація фінансових ресурсів для досягнення поставлених цілей;

d) підвищення вартості активів компанії.

2. Який з указаних аспектів не є частиною фінансового планування інвестиційної діяльності?

a) прогнозування доходів та витрат;
b) оцінка ризиків;
c) оцінка ринкової вартості конкурентів;
d) оцінка джерел фінансування.

3. Як називається процес визначення очікуваних грошових потоків для інвестиційного проєкту?

a) прогнозування;
b) бюджетування;
c) оцінка ліквідності;
d) хеджування.

4. Яка з наведених моделей фінансового планування використовує прогнозування на основі статистичних даних?

a) моделі на основі трендів;
b) моделі зі змішаними припущеннями;
c) моделі планування за допомогою експертних оцінок;
d) моделі прогнозування на основі аналізу чутливості.

5. Яка мета використання бюджетування в інвестиційній діяльності?

a) визначити максимально можливу кількість інвестицій;
b) встановити ліміти витрат та надходжень для проєкту;
c) збільшити кількість проєктів для інвестування;
d) прогнозувати тільки доходи проєкту.

6. Який метод фінансового прогнозування передбачає оцінку впливу різних сценаріїв на фінансові результати проєкту?

a) метод «скінченних варіантів»;
b) метод трендових ліній;
c) метод сценаріїв;
d) метод оптимістичних та песимістичних прогнозів.

7. Який з указаних методів фінансового планування використовує лінійне рівняння для оцінки майбутніх потоків?

a) прогнозування за допомогою математичних моделей;
b) метод дисконтованих грошових потоків;
c) метод коефіцієнтів лінійної регресії;
d) аналіз чутливості.

8. Яка з указаних категорій витрат включає в себе витрати на отримання фінансування для інвестиційного проєкту?

a) постійні витрати;
b) змінні витрати;
c) фінансові витрати;
d) операційні витрати.

9. Яка мета фінансового прогнозування в інвестиційному проєкті?
a) визначити, скільки грошей потрібно витратити на проєкт;
b) оцінити ризики та можливі відхилення від очікуваних результатів;
c) підвищити доходність проєкту шляхом збільшення інвестицій;
d) прогнозувати тільки змінні витрати.

10. Який тип бюджетування застосовується для короткострокових інвестиційних проєктів?
a) операційне бюджетування;
b) капітальне бюджетування;
c) технологічне бюджетування;
d) прогнозне бюджетування.

11. Що включає в себе управління бюджетом інвестиційного проєкту?
a) контроль за виконанням бюджету та оцінка відхилень;
b) збільшення доходів за рахунок додаткових інвестицій;
c) прогнозування майбутніх процентних ставок;
d) вибір найбільш вигідних форм кредитування.

12. Як називається процес визначення оптимальної кількості капіталу для фінансування проєкту?
a) структурне фінансування;
b) структура капіталу;
c) оцінка ліквідності;
d) оцінка вартості капіталу.

13. Як може компанія оптимізувати структуру свого капіталу?
a) збільшити використання власного капіталу та знизити заборгованість;
b) збільшити рівень заборгованості без зменшення власного капіталу;
c) ігнорувати витрати на капітал;
d) знизити розмір інвестиційних витрат.

14. Який з указаних факторів є критичним при прийнятті рішення щодо структури капіталу?
a) ризик банкрутства;
b) вартість залученого капіталу;
c) кількість акціонерів;
d) стабільність ринку цінних паперів.

15. Як бюджетування інвестиційного проєкту впливає на його реалізацію?

a) знижує витрати на виробництво продукції;

b) забезпечує контроль за фінансовими потоками та ефективне використання ресурсів;

c) підвищує рівень інфляції на ринку;

d) покращує стратегію маркетингових витрат.

16. Яким чином можна застосувати метод бюджетування для досягнення фінансової стабільності проєкту?

a) використання короткострокових фінансів без врахування довгострокових потреб;

b) оцінка фінансових потреб на довгострокову перспективу та управління ризиками;

c) прогнозування тільки поточних витрат на проєкт;

d) ігнорування зовнішніх економічних умов.

17. Яка з основних цілей прогнозування фінансових потоків?

a) визначити, скільки коштів потрібно для покриття витрат на проєкт;

b) зробити прогноз щодо вартості акцій підприємства;

c) оцінити майбутній потік доходів та витрат, необхідних для успішної реалізації проєкту;

d) прогнозувати майбутнє прибутковість проєкту без врахування змін на ринку.

18. Яка стратегія є найефективнішою для формування капіталу в інвестиційному проєкті?

a) використання тільки власних засобів для фінансування;

b) залучення зовнішнього капіталу для мінімізації власного ризику;

c) залучення тільки довгострокових позик для зниження заборгованості;

d) диверсифікація джерел фінансування для зниження фінансових ризиків.

19. Який з інструментів може допомогти у фінансовому плануванні для оцінки проєкту?

a) дисконтований грошовий потік (DCF);

b) оцінка ризиків та можливих втрат;

c) порівняння з аналогічними проєктами;

d) аналіз витрат і доходів за допомогою сценаріїв.

20. Як можна знизити фінансові ризики при реалізації інвестиційного проєкту?

a) вибір тільки високоприбуткових проєктів без оцінки ризиків;

b) використання диверсифікації, хеджування та бюджетування;

c) залучення капіталу тільки через зовнішнє фінансування;

d) збільшення інвестицій без врахування економічної ситуації.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Підприємство реалізує 600 од. продукції за ціною 1350 грн/од. Питома вага змінних витрат у ціні реалізації становить 0,45. Питома вага постійних витрат в структурі валової маржі становить 0,6. При дослідженні ринку було з'ясовано, що підприємство може наростити обсяги виробництва продукції на 30%. Для цього йому необхідно збільшити виробничі потужності на суму 50000 грн.

Придбати нове обладнання можна в кредит терміном на 1 рік під 16% річних на умовах щоквартального нарахування відсотків. Фактично підприємство має таку структуру капіталу:

– власний капітал – 1 000 тис. грн;

– поточні зобов'язання (поточна кредиторська заборгованість) 500 000 грн;

– разом капіталу – 1 500 тис. грн;

– ставка податку на прибуток становить 25 %.

Визначити комплексний виробничо-фінансовий важіль підприємства та зробити відповідні висновки відносно доцільності нарощення обсягів виробництва з фінансової точки зору.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що таке фінансове планування в інвестиційній діяльності?
2. Які основні етапи фінансового планування?
3. Які методи прогнозування фінансових потоків існують?
4. Як формується бюджет інвестиційного проєкту?
5. Які фактори впливають на структуру капіталу підприємства?
6. Як аналізується ефективність фінансового планування?
7. Які інструменти використовуються для контролю виконання бюджету?

Рекомендована література: основна: 2, 4, 7; додаткова: 1, 4, 6.

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ

Задача1

Проаналізуйте два альтернативних проєкти, якщо вартість капіталу дорівнює 10%.

Таблиця 1 – Інформація про проєкти (тис. грн)

Проєкт	IC	P_1	P_2	P_3	P_4
A:	- 100	120	-	-	-
B:	- 100	-	-	-	174

Розв'язання:

Доцільність вибору більше ефективного продукту обґрунтовуємо за допомогою NPV.

$$NPV_A = \frac{120}{(1+0{,}1)^1} - 100 = 109 - 100 = 9 тис.грн.$$

$$NPV_B = \frac{174}{(1+0{,}1)^4} - 100 = 119 - 100 = 19 тис.грн.$$

Висновок. Більш ефективним є проєкт В.

Задача 2

Вартість власного капіталу фірми становить 16%; її вартість боргу до сплати податку – 13%, середня ставка податку – 25%. Ціна продажу акцій дорівнює їх балансовій вартості.

Використовуючи поданий нижче баланс, обчисліть середньозважену вартість капіталу.

Таблиця 2 – Баланс підприємства

Актив		Пасив	
Гроші готівкою	120	Довгостроковий борг	1152
Отримані рахунки	240	Власний капітал	1728
Інвентар	360	Усього	2880
Обладнання	2160		
Усього	2880		

Розв'язання

Середньозважена вартість капіталу (WACC) обчислюється за такою формулою:

$$WACC = k_1 * d_1 * (1-T) + k_2 * d_2, \quad (1)$$

де k_1, k_2 – вартість відповідно позикового і власного капіталу;

d_1, d_2 – частка відповідно позикового і власного капіталу в загальній його сумі;

Т – ставка податку на прибуток (0,25).

Підставляючи відомі дані у вищенаведену формулу, одержимо:

$$WACC = 13\% * \frac{1152 тис.грн.}{2880 тис.грн.} * (1-0{,}25) + 16\% * \frac{1728 тис.грн.}{2880 тис.грн.} = 14{,}84\%.$$

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Інвестиційний менеджмент : навч. посіб. (практикум) / С. В. Качула, С. М. Халатур, Г. Є. Павлова та ін. Дніпро : Монолит, 2022. 204 с. URL: http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi81/0060904.pdf
2. Колосок С. І., Мирошниченко Ю. О., Мішеніна Г. А. Розроблення та реалізація інвестиційного проєкту : підручник. Суми : Сумський держ. ун-т, 2021. 121 с. URL: http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi74/0055072.pdf
3. Магопець О. А., Шалімова Н. С., Черновол О. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. вид. 2-ге випр. і доп. Кропивницький : ЦНТУ, 2022. 230 с. URL: http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi81/0061499.pdf
4. Фінансовий менеджмент : підручник / В. П. Мартиненко, Н. І. Климаш, К. В. Багацька, І. В. Дем'яненко та ін.; за заг. ред. Т. А. Говорушко. Львів : «Магнолія 2006», 2024. 344 с.
5. Фінансовий менеджмент : підручник / П. Бечко, О. Непочатенко, Б. Гузар та ін. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 496 с
6. Шевченко Н. В., Мельник С. І. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. у схемах і таблицях. Львів : ЛьвДУВС, 2022. 224 с. URL: http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052759.pdf

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Гудзь О. Є., Стецюк П.А. Інвестиційний менеджмент : навч. посіб. Львів : ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2020. 223 с.

2. Менеджмент міжнародного бізнесу в умовах Індустрії 4.0 : колективна монографія / за заг. ред. Д. Т. Бікулова, О. М. Олійника. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 424 с.

3. Сучасні вектори розвитку менеджменту міжнародного бізнесу : колективна монографія / за заг. ред. Д. Т. Бікулова, О. М. Олійника. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. 446 с.

4. Сучасні концепції бізнес-адміністрування : колективна монографія / за заг. ред. Д. Т. Бікулова, О. М. Олійника. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2022. 352 с.

5. Фінансовий менеджмент : підручник / за ред. М. І. Крупки. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 440 с.

6. Чугунов І. Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. Київ : КНТЕУ, 2021. 532 с.

Додаткова:

1. Аналіз фінансової звітності підприємства : практикум : навч. посіб. / М. М. Марченко, Л. В. Ширяєва, С. В. Онешко та ін.; під заг. ред. Л. В. Ширяєвої. 2-ге вид., доробл. і доп. Київ : Інтернаука, 2021. 176 с. URL: http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi81/0061077.pdf

2. Аранчій В. І., Томілін О. О., Дорогань-Писаренко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Полтава : РВВ ПДАУ, 2021. 299 с. URL: http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi81/0060882.pdf

3. Базецька Г. І., Суботовська Л. Г., Ткаченко Ю. В. Фінанси підприємства: планування та управління у виробничій сфері : навч. посіб. Харків : ХНАМГ, 2012. 292 с. URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi51/0039334.pdf

4. Верланов Ю. Ю. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. 2-ге вид. Миколаїв : ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 336 с. URL: http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi77/0056979.pdf

5. Дропа Я. Б. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 238 с. URL: http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi81/0061259.pdf

6. Жигалкевич Ж. М., Кам'янська О. В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с. URL: http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi81/0060878.pdf

7. Інвестиційний менеджмент : навч.-метод. посіб. / О. Слободянюк,

О. Кібік, В. Котлубай та ін. Одеса : Фенікс, 2024. 129 с. URL: http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi81/0060902.pdf

8. Мороз О. С. Інвестиційний менеджмент : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗДІА, 2017. 156 с. URL: http://files.znu.edu.ua/files/ZII/metodychky/do2018n2/f357733.pdf

9. Череп А. В., Бугай В. З., Горбунова А. В., Череп О. Г. Фінансове планування : практикум. Київ : Кондор, 2023. 196 с.

Навчальне видання

(*українською мовою*)

Маказан Євгенія Василівна
Бікулов Дамір Тагірович
Протас Антом Михайлович
Олійник Олександр Миколайович
Маркова Світлана Вікторівна
Головань Ольга Олексіївна

ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Навчальний посібник
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Менеджмент»
освітньо-професійної програми
«Бізнес-адміністрування»

Рецензент *К.В. Петрова*

Відповідальний за випуск *Д.Т. Бікулов*

Коректор *О.О. Головань*